

Onderzoeksrapport

‘Een onderzoek naar hoe de GKV in Haren relevant en helpend kan zijn in het leven van jongeren.’

Auteur:	<i>René Beiboer</i>
Studentnummer:	<i>2910070</i>
Opleiding:	<i>Godsdienst Pastoraal Werk</i>
Opdrachtgever:	<i>Kerkenraad van de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt te Haren</i>
Praktijkbegeleider:	<i>Ds. S.W. de Boer</i>
Eerste beoordelaar:	<i>W. van der Horst</i>
Tweede beoordelaar:	<i>J. van der Berg</i>
Datum:	<i>14 mei 2014</i>

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van mijn onderzoek gedaan naar jongerenpastoraat in de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt te Haren. Het rapport vormt het resultaat van mijn afstudeerproject uitgevoerd ter afsluiting van de studie Godsdienst Pastoraal Werk aan de Gereformeerde Hogeschool. Met veel plezier heb ik dit onderzoek uitgevoerd, een onderzoek naar hoe de kerk steeds weer relevant en helpend kan zijn in het (geloofs)leven van jongeren.

Dit onderzoek is verricht gedurende januari 2014 tot en met mei 2014. In deze periode heb ik veel bijzondere gesprekken mogen hebben met vooral jongeren, en ook zeker met de iets ouderen. Deze gesprekken hebben de resultaten geleverd voor het onderzoek, maar hebben ook voor mij persoonlijk veel betekenis gehad. Steeds weer kwam ik tot de ontdekking hoe anders en uniek ieder mens is, juist dat unieke maakt mensen bijzonder en mooi. Van ieder gesprek heb ik mogen leren. In ieder gesprek kwam weer naar voren hoe God aanwezig is en werkt in ieders leven. Zowel wanneer deze relatie moeizaam lijkt, als wanneer deze relatie vanzelfsprekend lijkt. Hier steeds oog voor te houden maakt mijn leven rijk, zowel op professioneel gebied als op persoonlijk vlak. Ik zie er nu meer dan ooit naar uit om werkzaam te mogen zijn onder mensen die op zoek zijn naar God en naar manieren om Hem te dienen in hun leven.

Het komen tot dit afstuderen is niet vanzelf gegaan, er is veel werk voor verricht. Veel mensen hebben hun tijd en energie in mij gestoken om van mij een professioneel kerkelijk werker te maken en mij te helpen ontwikkelen tot wat ik nu ben. Een aantal van hen wil ik hier in het bijzonder noemen.

Allereerst wil ik de gemeente van de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt van Haren bedanken dat ik mijn afstudeeronderzoek hier mocht uitvoeren. Ik wil de kerkenraad van deze gemeente bedanken als opdrachtgever en de mensen die ik gesproken heb voor de tijd die ze daarvoor beschikbaar hebben gemaakt. In het bijzonder wil ik de jongeren bedanken die ik gesproken heb. Bedankt voor jullie openhartigheid, dit is erg belangrijk geweest voor het onderzoek. Ook wil ik ds. De Boer bedanken voor zijn begeleiding tijdens het afstuderen. Bedankt voor de feedback en alle hulp die ik ontvangen heb.

Ik wil de Academie Theologie bedanken voor de opleiding die ik genoten heb. Bedankt voor alles wat ik de afgelopen jaren heb mogen leren, het heeft mij mede gemaakt tot wie ik nu ben. In het bijzonder Willem van der Horst wil ik bedanken voor zijn begeleiding als afstudeerdocent. Bedankt voor het richting geven en de feedback hierin.

Een bijzonder dankwoord wil ik richten tot mijn vrouw Talitha. Bedankt dat je er door de hele studie heen voor me bent geweest. Bedankt voor je steun en aanmoediging wanneer ik het niet zag zitten. Dit gaf me de kracht om door te gaan en vol te houden. Bedankt voor je liefdevolle en geduldige aansporing, zonder jou zou ik nu hoogstwaarschijnlijk niet afstuderen. Bedankt voor wie je bent, samen met jou durf ik elke stap te zetten, waarheen die stap ook leidt.

Tot slot wil ik God danken. Hij is trouw en heeft me niet losgelaten. Hij is het die al deze bijzondere mensen op mijn weg heeft gebracht om van te leren en kracht uit te putten. Hij is degene die alles liefdevol in Zijn hand houdt en regeert. Dank U wel dat U mij wilt inzetten in dit bijzondere werk.

Samenvatting

Aanleiding en doel

Dit onderzoeksrapport is geschreven als afstudeerproject voor de studie Godsdienst Pastoraal Werk gevolgd aan de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle. Opdrachtgever voor dit onderzoek is de kerkenraad van de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt te Haren. In dit onderzoek heb ik mij geconcentreerd op de vraag hoe de kerk vandaag de dag relevant en helpend kan zijn in het leven van jongeren. Om dit te onderzoeken heb ik antwoord gezocht op de volgende probleemstelling:

‘Op welke manier(en) moet pastoraat aangeboden worden aan jongeren in Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud, zodat het als relevant en helpend wordt ervaren in hun leven?’

Pastoraat heb ik gedefinieerd als ‘het aanmoedigen van mensen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige’ (Van de Kamp, 2013, p.18). De plek van deze aanmoediging heb ik onderzocht op verschillende gebieden in de kerk:

1. De gemeente in z’n algemeenheid
2. De kerkdienst
3. Het jeugdwerk
4. De kerkenraad
5. De gemeenteleden.

Methode en werkwijze

Om antwoord te kunnen geven op de probleemstelling heb ik kwalitatief onderzoek gedaan. Ik heb met de jongeren uit de doelgroep gesproken en ook met de kerkenraad en het jeugdbestuur. Hier heb ik voor gekozen omdat juist in deze gesprekken achterliggende gronden van antwoorden besproken kunnen worden. Ik heb met de responderen gesproken over welke betekenis zij geven aan verschillende manieren van aanmoediging die wel of niet een plek hebben in de gemeente.

Conclusies

Naar aanleiding van deze gesprekken ben ik tot conclusies gekomen. De belangrijkste conclusies zijn:

1. De plek van jongeren in de gemeente is onduidelijk, zowel voor de jongeren zelf als voor andere gemeenteleden. Ook in de structuur van de gemeente zijn de jongeren niet zichtbaar.
2. De jongeren worden door de kerkdienst aangemoedigd in hun geloof. Deze aanmoediging zit ‘m vooral in het relationele aspect en in het feit dat ze leren in de kerkdienst. Toch geven ze op dit punt veel verbeterpunten. Te vaak wordt er niets geleerd in de dienst, vooral de preek moet relevanter worden. De jongeren vinden het jammer wanneer ze niet leren in een dienst. Ook zouden ze graag meer variatie zien in de dienst, dit helpt hen om de aandacht erbij te houden.
3. De jongeren worden door het jeugdwerk aangemoedigd in hun geloof. Deze aanmoediging wordt vooral ervaren in het relationele aspect en het feit dat er iets geleerd wordt. Er is grote kritiek op de catechisatie, dit moet volgens de jongeren erg verbeteren om relevant te worden.
4. De jongeren van Haren ervaren geen aanmoediging in het geloof vanuit de kerkenraad. De helft van de jongeren geeft aan geen contact te hebben met leden van de kerkenraad, wanneer dit contact er wel is lijkt het niet oprecht.
5. Geen enkele jongere geeft aan door andere gemeenteleden geholpen te worden in het geloof. De meerderheid van de jongeren wijdt dit aan het feit dat er geen contact is met andere gemeenteleden, behalve als ze als jeugdleider actief zijn. 33% van de jongeren geeft aan dat wanneer er wel contact is, dit contact oppervlakkig is, er wordt niet over geloof gesproken.

Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies heb ik aanbevelingen geschreven. De belangrijkste aanbevelingen voor de gemeente van Haren zijn:

1. Werk aan de relatie tussen verschillende generaties in de kerk. Wanneer er sprake is van geregeld betekenisvol contact kunnen deze generaties elkaar versterken in het geloof.
2. Ga gavengericht te werk in het jongerenwerk en in het pastoraat. Iedereen heeft gaven en talenten, maar niet iedereen heeft dezelfde. Ontdek elkaars talenten en zet die in op een plek waarin ze volledig tot hun recht komen.
3. Zet jongeren in bij de voorbereiding op erediensten. Dit hoeft niet perse een jeugddienst te zijn, jongeren hebben juist de hele gemeente in het oog wanneer zij over de dienst praten. Ga met hen in gesprek over zowel vorm als inhoud. Van hieruit kunnen mooie geloofsgesprekken plaatsvinden die vervolgens in de eredienst een plek kunnen hebben zodat ook anderen hier van leren.
4. Beoordeel of de catechese voldoet aan de gestelde doelen. De jongeren zijn erg kritisch over de catechese. Deze kritiek uit zich vooral in het feit dat hetgene wat geleerd wordt tijdens de catechese vaak al bekend is en hen niet aanspreekt op hun leven.
5. Kijk nog eens kritisch naar de bestuursstructuur. Beoordeel met welk doel deze structuur er is en of dit het beste middel is om dit doel te halen. Wanneer dit zo blijkt te zijn, maak de jongeren zichtbaar in deze structuur voor zowel de gemeente als voor de jongeren.
6. Zet waar nodig professionele hulp in. Om bovenstaande doelen te realiseren is er veel kennis en vaardigheid nodig. Beoordeel goed wat hiervoor in de eigen gemeente aanwezig is, maar wees ook bereid om hier waar nodig in te investeren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	3
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Opdrachtgever.....	7
1.3 Probleemschets	11
1.3.1 Wat ziet de opdrachtgever als probleem?	11
1.3.2 Waarom is dat een probleem?	11
1.3.3 Voor wie is het een probleem?	11
1.3.4 Hoe groot is het probleem?	12
1.3.5 Wat zijn de oorzaken van het probleem?	12
1.3.6 Welke krachten houden het probleem in stand?	13
1.4 Probleemstelling.....	14
1.5 Onderzoeksdoel.....	14
1.6 Begripsafbakening	15
1.7 Hypothesen	16
1.8 Theoretische ondersteuning	18
2. Onderzoeksopzet.....	19
2.1 Populatie.....	19
2.2 Steekproef	19
2.3 Type onderzoek	19
2.4 Interview.....	19
2.5 Groepsinterview	20
2.6 Betrouwbaarheid.....	21
2.7 Validiteit	21
2.8 Rapportage	21
3. Verloop van onderzoek en interventies	22
4. Resultaten.....	23
4.1 Weergave	23
4.2 Deelvraag 1: Wie zijn deze jongeren?	24
4.3 Deelvraag 2: Wat is pastoraat?	39
4.4 Deelvraag 3: Hebben deze jongeren behoefte aan pastoraat?	41
4.5 Deelvraag 4: Wat wordt in de kerkelijke gemeenschap van Haren op dit moment aangeboden aan pastoraat voor deze jongeren?	43

4.6 Deelvraag 5: Voldoet het pastorale aanbod?.....	45
5. Conclusie en aanbevelingen.....	56
5.1 Probleemstelling en onderzoeksdoel.....	56
5.2 Antwoord op probleemstelling	57
5.2.1 De plek van jongeren is niet zichtbaar	57
5.2.2 Jongerenpastoraat in de kerkdienst.....	58
5.2.3 Jongerenpastoraat in het jeugdwerk	58
5.2.4 Jongerenpastoraat en kerkenraad	58
5.2.5 Onderling pastoraat in de gemeente	58
5.2.6 Ouders blijven eerste verantwoordelijkheid houden	59
5.3 Aanbevelingen.....	60
Literatuurlijst	64
Bijlagen	65
Bijlage 1: Interview	66
Bijlage 2: Groepsinterview	70
Bijlage 3: Literatuur over de jongeren van vandaag (Deelvraag 1)	75
Bijlage 4: Uitwerking interviews.....	78
Bijlage 5: Resultaten interviews	106

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

'Jongeren zijn als hittezoekende raketten: ze gaan daarheen waar de warmte is. Ze zijn óf volslagen onverschillig, óf vol passie: met overgave storten ze zich in verliefdheid, sport, feesten, of in geloof.'
(Van der Heijden, 2012, P. 33)

De jongeren die ik voor ogen heb zijn tussen de 16 en 18 jaar oud. Ze leven in een wereld waarin er van alles op hen afkomt en waarin de keuzes die ze moeten maken enorm zijn. Aan alle kanten wordt aan hen getrokken en er wordt van ze gevraagd prioriteiten te stellen. De jongeren vragen zich af wat het nut is van alles en wat hierin waarheid is. Op basis van het antwoord dat ze kunnen geven op deze vraag worden vaak keuzes gemaakt. Deze jongeren wensen meer uitleg, toelichting en verantwoording van het geloof. Deze verantwoording moet komen van ouders, maar ook vanuit de kerk. Er is sprake van twijfel over alles, ook over het geloof. Het groepsgebeuren is voor hen erg belangrijk.

Over deze jongeren wordt vaak gezegd dat ze de kerk van de toekomst zijn. Tegelijk hebben ze op dit moment veel vragen. Waar kunnen ze terecht met hun vragen? Kunnen ze deze vragen stellen tijdens catechisatie/vereniging? Tijdens het jaarlijkse huisbezoek? Ervaren ze de ruimte en vrijheid om deze vragen te stellen? De jongeren zitten in een leeftijdsfase waarin keuzes van hen worden verwacht. Keuzes op allerlei gebieden, ook op het gebied van het geloof. Welke middelen bieden wij aan om hen te helpen hun keuzes te maken? Deze jongeren zijn namelijk niet alleen de kerk van de toekomst, maar ze zijn ook volop lid van de gemeente vandaag! Een lid met vragen die graag opgebouwd wil worden door de gemeente. Een lid die warmte zoekt. Vinden ze deze warmte in de kerk?

Jarenlang hebben we gedacht dat het aanbieden van catechisatie en vereniging en het jaarlijks op huisbezoek gaan, voldoende is om deze jongeren verder te helpen met hun vragen. Tegenwoordig wordt de oplossing vaker gezocht in een jeugdwerker of een jeugddouderling, iemand die contact kan maken met jongeren. Maar is dit afdoende? Worden de jongeren hierdoor echt bereikt en hebben ze het gevoel dat ze vragen over geloof en kerk mogen stellen zonder raar aangekeken te worden? Hebben ze het gevoel echt onderdeel te zijn van de kerkelijke gemeente en geliefd te zijn om wie ze zijn? Of hebben deze jongeren behoefte aan compleet andere dingen, andere vormen van gesprek? En hoe organiseer je dat dan?

Ik had voor ogen om dit te onderzoeken, nu nog een kerkelijke gemeente vinden die behoefte heeft aan een dergelijk onderzoek. Deze gemeente vond ik in de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren. De interesse was gewekt en nu was het zaak om het onderzoeksplan helder te maken en zo te ontwikkelen dat ik een vraag ging onderzoeken die relevant is voor de gemeente van Haren. In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe dat proces is gegaan en wie de opdrachtgever precies is.

1.2 Opdrachtgever

Het onderzoek zal worden uitgevoerd in opdracht van de kerkenraad van de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt te Haren. Het jeugdbestuur van deze gemeente zal grote interesse hebben voor het onderzoek en de uitkomsten hiervan. Daarom zal een groot deel van het ontwerpen van het onderzoek in samenspraak met hen gaan.

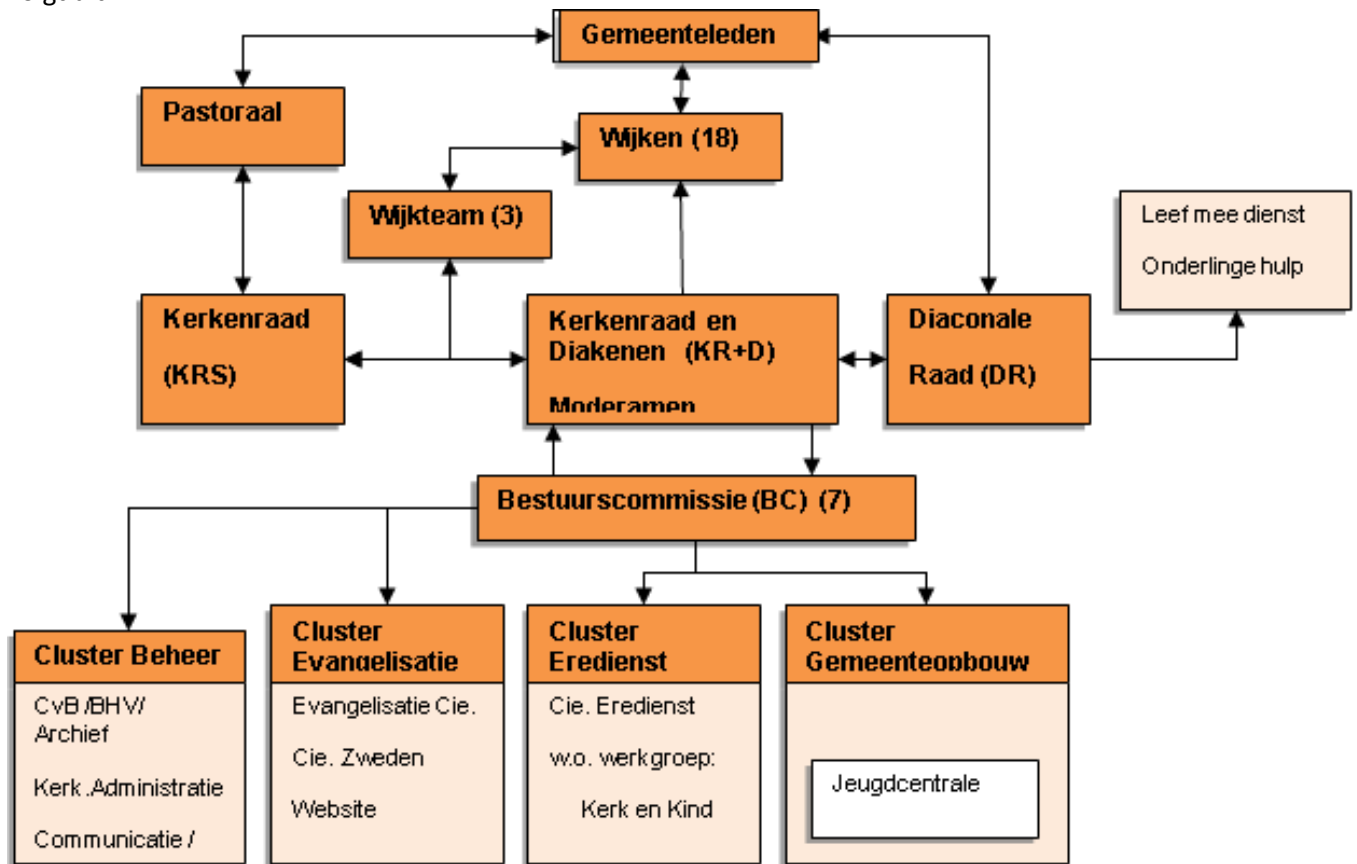
De Gereformeerde kerk Vrijgemaakt van Haren telt ongeveer 600 leden. De gemeente heeft één predikant. Ongeveer 10% van het ledenaantal is tussen de 12 en 18 jaar oud. De groep waar ik onderzoek naar zal doen bestaat uit 23 personen.

In de oriëntatie op mijn onderzoek heb ik twee gespreksavonden georganiseerd, één gespreksavond met de kerkenraad van de GKV van Haren en één gespreksavond met het jeugdbestuur van deze gemeente. Resultaten van deze gespreksavonden zult u door het hele verslag heen terugvinden. In

gesprek met de kerkenraad werd de gemeente van Haren gedefinieerd als een diverse gemeente. Dit gaat dan vooral over de manier waarop geloven in praktijk beleefd wordt en over de uitvoering van bijvoorbeeld kerkdiensten. Deze diversiteit wordt gezien als iets positiefs, de 'deur staat open' voor gesprek. Wel is de vraag of deze open deur alleen gebruikt kan worden om naar binnen te gaan of dat de mensen ook uit hun 'kamertjes' stappen voor gesprek. Er wordt opgemerkt dat wanneer er naar leeftijd gekeken wordt, er een tussengroep ontbreekt: de gezinnen waarbij de ouders rond de dertig á veertig jaar oud zijn. Naast het diverse karakter van de gemeente wordt de gemeente omschreven als een mondige gemeente, ook dit wordt als positief ervaren. Op deze manier is gesprek mogelijk. Als laatste werd genoemd dat de gemeente van Haren in pastoraal en diaconaal opzicht sterk is. Er wordt goed naar elkaar omgezien. Hierbij wordt wel opgemerkt dat dit vooral naar binnen toe gericht is, naar buiten toe valt er nog wel een slag te maken.

In een zelfde gesprek met het jeugdbestuur werd dit laatste punt ook genoemd. De gemeente werd als hartelijk omschreven. Hartelijk in de zorg voor elkaar en spontaan in het welkom heten van nieuwelingen. Ook werd hier genoemd dat dit vooral naar binnen toe gericht is, maar dat de gemeente naar buiten toe weinig uitstraling heeft. Dit wordt teruggezien in het niet hebben van een evangelisatiecommissie. Op persoonlijke titel zijn er wel initiatieven. De gemeente wordt beschreven als behoudend. Er kan tegenwoordig wel meer, maar uiteindelijk is er sprake van een stramien en gebeurt er weinig 'anders'. Dit feit wordt gezien als een reputatie die de gemeente heeft en waar zij maar moeilijk vanaf komt. Ook op het gebied van beleving en gevoel is de gemeente behoudend, mensen laten maar weinig van zichzelf zien. De gemeenteleden zijn allemaal erg netjes en beleefd, maar op spiritueel gebied is er weinig zichtbaar. Als laatste werd genoemd dat de gemeente van Haren intens georganiseerd is. Dit is niet negatief, maar overal is wel een commissie voor. Uiteindelijk zijn het vaak dezelfde mensen die in de commissies terecht komen.

Ook het jeugdwerk is georganiseerd. Aan de hand van een handboek jeugdwerk (geschreven in 2005), gesprekken met de kerkenraad, het jeugdbestuur en dominee de Boer zal ik proberen uit te leggen hoe het jeugdwerk er precies uitziet en welke plek dit werk heeft in de gemeente van Haren. Wanneer er naar de plek van jeugd in de gemeente wordt gekeken dan ziet dit er schematisch als volgt uit:

In dit schema valt te zien dat het jeugdwerk valt in het cluster gemeenteopbouw, een cluster die onder de bestuurscommissie valt. De bestuurscommissie bestaat uit het moderamen en drie gemeenteleden, de commissie valt rechtstreeks onder de Kerkenraad Breed. Het cluster gemeenteopbouw houdt zich bezig met het jeugdwerk in de vorm van de jeugdcentrale en soos. Het jeugdwerk richt zich op alle jeugd van 12 tot 18 jaar oud en is losgekoppeld van het moment waarop jongeren belijdenis doen. Naast het hier beschreven jeugdwerk is er een apart tweejarig traject voor jongeren die belijdenis willen doen van het geloof. Deelname aan dit traject is mogelijk na zes jaar deelname aan het jeugdwerk. Er zijn wel mogelijkheden om eerder mee te doen aan het traject richting het doen van belijdenis, maar dan moeten daar wel sterke overtuigingen voor aanwezig zijn. Het jeugdwerk wordt uitgevoerd in een eerste en een tweede lijn. In de eerste lijn zitten de mensen die direct bij de jeugd betrokken zijn. Het gaat hier om catecheten, coaches, mentoren en de coördinerende coach. De tweede lijn moet ervoor zorgen dat de mensen in de eerste lijn hun werk goed kunnen uitvoeren. In het handboek jeugdwerk staat geschreven dat de tweede lijn verantwoordelijk is voor ondersteuning van de eerste lijn door middel van scholing en training van jeugdwerkers, organisatie en coördinatie van het jeugdwerk, ondersteunende en assisterende taken, en pastorale trajecten voor (dreigende) uitvallers. De tweede lijn wordt verzorgd vanuit het jeugdbestuur. Dit is op verschillende manieren ingevuld. Zo is er eens een cursus voor jeugdwerkers georganiseerd en een aantal keer is er een bijscholing vormgegeven door middel van supervisie/intervisie. Dit werd door een aantal gemeenteleden gecoacht. Dit alles is wel al een aantal jaren geleden, het bleek lastig deze activiteiten structureel te organiseren vanwege een gebrek aan

animo en tijd onder de jeugdwerkers. Het pastorale traject loopt in praktijk via de wijk- en/of jeugdouderling. Dit is nog niet goed gestroomlijnd. Hier wordt aan gewerkt, dit gebeurt via kerkenraad-smal.

Wanneer het gaat om de praktische invulling van het jeugdwerk is gekozen voor een structuur die catechisatie en vereniging bij elkaar voegt. Dit houdt in dat er wekelijks één jongerenavond wordt georganiseerd waarin een aantrekkelijk 'sociaal programma' wordt aangeboden. Per week zijn er twee jongerenavonden, op maandag komen de jongste groepen samen en op woensdag de jongeren van 16 jaar en ouder. Er is bewust voor gekozen om de jongeren zoveel mogelijk tegelijkertijd te laten komen, zo wordt de onderlinge ontmoeting gestimuleerd. Ook de soos is op deze avonden (gedurende een beperkte tijd) open. Een bijeenkomst duurt 75 minuten, waarvan het eerste deel wordt besteed aan behandeling van de lesstof en het tweede deel aan bijbelstudie.

Doel van het jeugdwerk is om *de jonge leden van de gemeente de kennis en ervaring te laten verwerven die nodig is om bewust belijdenis te kunnen doen van het geloof*. Om dit bereiken wordt gewerkt aan drie leerdoelen:

- Kennis (hoofd): overdracht van kennis over de bijbel en christelijke geloofsleer.
- Vorming (hart): vorming vanuit die kennis door stimulering van een doorleefde band met Christus
- Toepassing (handen): toepassing van die kennis in een leven als christen.

Om bovengenoemde leerdoelen te kunnen bereiken worden een aantal randvoorwaarden gesteld:

- Het jeugdwerk sluit waar mogelijk aan bij de leefwereld van de jongeren en is er op gericht het belang en gebruik van het geleerde voor en in het dagelijks leven van jongeren zo veel mogelijk tot uitdrukking te laten komen.
- Het jeugdwerk is erop gericht de motivatie en betrokkenheid van jongeren voor deelname aan het jeugdwerk te maximaliseren.
- Het jeugdwerk wordt zo opgezet dat stelselmatige deelname en betrokkenheid van ouders en andere gemeenteleden nodig is
- Het jeugdwerk wordt zo opgezet dat het zo veel mogelijke concrete verbindingen heeft met het leven van de gemeente en de activiteiten die binnen de gemeente plaatsvinden.
- Het jeugdwerk wordt integraal uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad.

Voor jongeren van 18 jaar en ouder is er een vervolgtraject, gericht op zelfstandige voortzetting van bijbelstudie en bezinning. Het laatste jaar van het jeugdwerk wordt tevens gebruikt als voorbereiding op de overgang naar het vervolgtraject. Voor jongeren van wie sprake is (of dreigt) van uitval wordt specifieke pastorale aandacht op individueel niveau georganiseerd. Deze pastorale trajecten worden verzorgd door de predikant en jeugdouderling, in overleg met de wijkouderling. In het handboek jeugdwerk staat beschreven dat het jeugdbestuur alert is op tijdige inschakeling van dit 'pastorale vangnet' rond het jeugdwerk. De leden van het jeugdbestuur zijn dan ook verantwoordelijk voor tijdige signalering van problemen. In praktijk is het zo dat de jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar onder verantwoordelijkheid van het jeugdbestuur vallen. Het gevoel overheerst dat er in deze leeftijdscategorie goed grip is op eventuele uitvallers. Wanneer iemand een aantal keer afwezig is tijdens een jongerenavond wordt hij of zijn ouders gebeld door de mentor van die groep. Wanneer er sprake is van structurele afwezigheid, wordt het jeugdbestuur ingelicht. Die zoeken contact met de ouders en eventueel wordt dan ook de wijkouderling ingeschakeld. Op deze manier lijkt goed in beeld wie uit dreigt te vallen en wat daar de reden voor is. Vanaf 18 jaar wordt dit lastiger. Veel jongeren van deze leeftijd wonen niet meer in Haren. Zij vallen onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad en het contact loopt via de wijkouderling. Ook is er een jeugdouderling. Een paar jaar geleden was zijn voornaamste taak zich te richten op de jeugd van 16 jaar en ouder, tegenwoordig moet hij zich vooral op jongeren richten van 18 jaar en ouder die buiten Haren wonen en dreigen af te haken. Er is een inventarisatie gemaakt van alle jongeren vanaf 18 jaar met daarin hun status wat

betreft dooplid of belijdend lid en in hoeverre ze bereikbaar zijn. Op deze manier gebeurt er van alles, maar het is niet allemaal even goed op elkaar afgestemd en het gaat een stuk lastiger dan het handboek doet vermoeden. Het is moeilijk om contact te krijgen met de jongere buiten Haren en ook de jongere die nog wel in Haren woont is niet altijd trouw in het bezoeken van jongerenavonden.

1.3 Probleemschets

Opdrachten tot onderzoek zijn niet altijd even duidelijk. Om ervoor te zorgen dat de opdracht niet vaag is en mogelijk allerlei doelstellingen open laat, vindt u hier een probleemschets. Op deze manier probeer ik de probleemstelling helder te krijgen. Vragen waar ik hierin een antwoord op wil geven zijn:

- Wat ziet de opdrachtgever als probleem?
 - Waarom is dat een probleem?
 - Voor wie is het een probleem?
 - Hoe groot is het probleem?
 - Wat zijn de oorzaken van het probleem?
 - Welke krachten houden het probleem in stand?
- (Nathans, 1992, P. 172)

1.3.1 Wat ziet de opdrachtgever als probleem?

Ondanks het vele werk dat er in deze gemeente wordt gedaan wanneer het gaat om jeugd, is het moeilijk om te meten welk effect dit jeugdwerk nu heeft op het leven van de jongere. Helpt het echt in de geloofskeuze die de jongere (later) maakt? Wel wordt opgemerkt dat het vaak voorkomt dat een jongere op 18-jarige leeftijd niet meedoet in het voorgestelde vervolgtraject, maar verdwijnt. De jongere verhuist zonder belijdenis te hebben gedaan en raakt buiten beeld. Er wordt wel geprobeerd contact te houden met deze jongeren maar dit blijkt erg lastig te zijn. De kerkenraad en ook het jeugdbestuur heeft het idee dat deze jongeren de kerk verlaten hebben en er wordt voor gevreesd dat ze ook God verlaten.

1.3.2 Waarom is dat een probleem?

Deze vraag gaat over het referentiekader van de opdrachtgever, welke interpretatie geeft de kerkenraad aan het feitelijke probleem dat hierboven beschreven is (Nathans, 1992, P. 172). De opdrachtgever vindt het een probleem omdat hij belang hecht aan het geloof in God. In God ligt het leven geborgen en bij Hem is eeuwig leven te vinden. De kerk wordt als middel gezien om deze God te leren kennen en een relatie met Hem te krijgen.

1.3.3 Voor wie is het een probleem?

Er zijn meerdere probleemeigenaren. Zo is dit een probleem voor de kerkenraad van de GKV van Haren omdat deze kerkenraad het als zijn taak ziet om de jongeren in geloof te ondersteunen en te begeleiden. Dit betekent dat de kerkenraad nu met de vraag zit hoe hij contact kan houden met de jongeren en dit kan verbeteren. Voor het jeugdbestuur is dit een probleem omdat zij het tot haar taak ziet om jongeren te onderwijzen in het geloof om hen tot zelfstandig geloven te leiden. Dit bestuur vraagt zich nu af hoe zij dit onderwijs kan verbeteren en deze jongeren beter op deze zelfstandige keuze kunnen voorbereiden. Voor de ouders van deze jongeren is dit een probleem omdat zij zich geroepen voelen om voor te leven hoe het is om met God te leven, wanneer dit niet slaagt vragen zij zich af of ze hierin kunnen verbeteren en hoe.

1.3.4 Hoe groot is het probleem?

Met deze vraag wordt aan de orde gesteld of het probleem wel groot genoeg is om in te investeren. Er wordt hierin onderscheid gemaakt tussen een vraagstuk, een probleem of een crisis. Een vraagstuk houdt in dat het helemaal niet zo slecht gaat, maar dat er wel verbetering mogelijk is. Een probleem houdt in dat de situatie moet verbeteren, anders zal het van kwaad tot erger gaan. Er is geen sprake van acute noodzaak, maar er moet wel echt iets gebeuren. Bij een crisis moeten er acuut maatregelen genomen worden, het kan zo echt niet langer (Nathans, 1992, P. 173).

In dit geval is er sprake van een probleem. Jongeren raken buiten beeld zonder dat er bekend is welke keuzes ze maken in hun leven. Dit moet beter, anders zal het aantal jongeren waar over getwijfeld wordt wat betreft geloofskeuzes naar alle waarschijnlijkheid toenemen.

1.3.5 Wat zijn de oorzaken van het probleem?

Er zijn allerlei redenen waardoor jongeren juist op deze leeftijd hun geloof kunnen verliezen. Eerder noemde ik al dat verhuizen een reden kan zijn. De jongeren verhuizen dan bijvoorbeeld naar de stad waar ze gaan studeren. Ze vinden daar niet altijd direct een kerk die bij hen past of ze zoeken er niet eens naar. De jongeren denken het wel alleen af te kunnen maar na verloop van tijd verwatert het geloof toch. Een andere reden voor het verliezen van het geloof kan liggen in relaties en verkering. De jongeren van vandaag leven niet meer in een zuil zoals dat vroeger wel gebruikelijk was. Deze jongeren zoeken dan ook vrijmoedig om zich heen naar een levenspartner, christelijk of niet. Daarbij komt dat liefde een emotie is die altijd gevolgd lijkt te moeten worden en als je elkaars levensstijl maar respecteert, dan komt het vast goed. In praktijk blijkt het geloof uiteindelijk toch vaak te verwateren. Dit hoeft natuurlijk niet, de ander kan ook geïnteresseerd raken maar over het algemeen is het tegendeel vaker waar. Wat ook een rol kan spelen in het verliezen van het geloof is de zoektocht naar identiteit. Deze zoektocht is al in de puberteit begonnen, maar is op deze leeftijd meestal nog niet voorbij. De jongeren komen steeds meer in een –werk of leeromgeving terecht waarin ze geconfronteerd worden met zichzelf. Het is belangrijk voor de jongeren om te weten dat hun identiteit uiteindelijk in Christus te vinden is, anders kunnen ze verdwalen in het aanbod van zingeving en hulpverlening en zomaar ergens anders op uitkomen (van der Heijden, 2013, p.38).

Hoewel de keuzes die de jongeren maken vaak pas in deze levensfase zichtbaar worden, ben ik ervan overtuigd dat deze keuze is gebaseerd op datgene wat de jongeren in het verleden hebben meegekregen aan bagage. Ik denk zelfs dat de meeste jongeren hun geloofskeuze wel al voor hun 18e levensjaar gemaakt hebben, maar daar op dat moment nog niet voor uit konden of durfden komen. Het is van groot belang wat jongeren in hun leven hebben meegekregen en vooral de puberteit is hierin een cruciale levensfase (gevonden op <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/34088-acht-levensfasen-ontwikkelingsfasen-van-de-mens-erikson.html>). Op basis daarvan wordt uiteindelijk een keuze voor of tegen God en kerk gemaakt. Vinden jongeren de kerk zo relevant dat ze in hun nieuwe woonomgeving weer op zoek gaan naar een gemeente? Is God voor hen zo belangrijk dat ze ervaren dat hun eventuele levenspartner deze God ook moet kennen om samen verder te kunnen? Weten ze hun identiteit geborgen in Christus? Antwoorden die jongeren op deze vragen zullen geven, zullen grotendeels bepaald worden door ervaringen die ze hebben opgedaan rond het geloof. Het is van belang dat de kerk en de gemeente zich relevant heeft gemaakt in het leven van deze jongeren en dat de gemeente heeft laten zien wie God is en hoe Hij relevant is in het leven. Dit is voor mij ook precies wat pastoraat inhoudt: *‘Mensen aanmoedigen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige’* (van de Kamp, 2013, p.18). In dit specifieke geval gaat het dan om het aanmoedigen van jongeren. Hoe heeft de gemeente van Haren hun jongeren aangemoedigd, op welke manier heeft ze dit vormgegeven? Heeft deze aanmoediging het gewenste effect gehad of hebben deze jongeren andere dingen nodig om als zelfstandig gelovige te kunnen functioneren?

1.3.6 Welke krachten houden het probleem in stand?

Bij het beantwoorden van deze vraag kijk ik niet naar oorzaken die in het verleden liggen, maar ik onderzoek krachten die de huidige situatie in stand houden of zelfs vergroten (Nathans, 1992, P. 176). Dit is nu natuurlijk erg lastig te bepalen, aangezien ik het onderzoek nog niet heb uitgevoerd. Toch kan ik wel al uitspraken doen over mijn verwachtingen hierin.

Mogelijke probleemvergrotenende factoren zijn:

- De aangewezen personen vinden het lastig een dergelijk gesprek met jeugd te hebben over deze zaken. Dit geldt voor zowel de leden van de kerkenraad als voor de overige gemeenteleden.
- De aangewezen personen voelen zich hier wel verantwoordelijk voor en vullen die verantwoordelijkheid in door steeds wel te proberen dit gesprek aan te gaan. Er wordt geen hulp gevraagd van iemand die hier misschien meer geschikt voor zou zijn.
- Er is sprake van weinig ontmoeting of relatie tussen jongeren en kerkenraad of andere gemeenteleden. Dit maakt een gesprek over geloof niet vanzelf.
- De jongeren zijn snel geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven, ze weten wat de gesprekspartner wil horen. Dit maakt moeilijk te bepalen hoeveel waarde aan deze uitspraken gehecht moet worden.

Probleemverkleinende factoren zijn:

- Er zijn mensen aanwezig die zich verantwoordelijk voelen voor de jongeren. Zij hebben hart voor deze jongeren en willen zich inzetten deze jongeren te bereiken.
- De jongeren in deze leeftijd wonen meestal nog bij hun ouders thuis en zijn dus bereikbaar.
- De jongeren zijn over het algemeen bereid tot gesprek.

Het probleem lijkt op te lossen door probleemvergrotenende factoren te verkleinen of door probleemverkleinende factoren te vergroten. Maar zoals ik eerder al aangaf moet het onderzoek eerst nog uitgevoerd worden, hier kunnen allerlei andere factoren mee naar boven komen. Ook blijft de vraag staan welke stappen genomen moet worden om deze factoren te versterken of te verzwakken. Ik zal in mijn conclusies en aanbevelingen hiervoor mogelijk te nemen stappen aanbevelen.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat er van alles gebeurt in de GKV van Haren als het gaat om jongerenwerk. Er is een structuur ontwikkeld waarbinnen allerlei activiteiten georganiseerd worden voor de jongeren. Op deze manier wordt gepoogd relevant te zijn in het leven van jongeren. Toch is er twijfel of dit allemaal voldoet en of dit doel wordt bereikt. De praktijk wijst uit dat jongeren verdwijnen en daarbij niet de zekerheid achterlaten dat het goed zit tussen hen en God. Zijn de activiteiten en de structuur waarbinnen deze activiteiten worden georganiseerd voldoende op de jongeren afgestemd? Helpt de kerk en het jeugdwerk daadwerkelijk mee aan het relevant maken van God in het leven van deze jongeren?

1.4 Probleemstelling

De hoofdvraag in dit onderzoek is: op welke manier(en) moet pastoraat aangeboden worden aan jongeren in Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud, zodat het als relevant en helpend wordt ervaren in hun leven?

Deelvragen

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag, moeten er ook andere vragen gesteld worden. Zo zal ik een antwoord moeten geven op de volgende deelvragen:

1. Wie zijn deze jongeren?
2. Wat is pastoraat?
3. Hebben deze jongeren behoefte aan pastoraat?
4. Wat wordt in de kerkelijke gemeenschap van Haren op dit moment aangeboden aan pastoraat voor deze jongeren?
5. Voldoet het pastorale aanbod?

Deze vragen zullen steeds onderzocht worden in de theorie. Ook zal ik meningen hierover peilen bij zowel jongeren, de kerkenraad van de GKV van Haren als het jeugdbestuur van deze gemeente.

1.5 Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is om een adviesrapport te schrijven voor de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren. Dit adviesrapport gaat over hoe pastoraat een relevante rol kan spelen in het leven van jongeren van deze gemeente in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud. Ook is het doel dat de opdrachtgever dit adviesrapport kan implementeren in de gemeente, hier zal ik aanbevelingen en richting voor geven.

1.6 Begripsafbakening

Kerkelijke Gemeente:

Onder kerkelijke gemeente verstaan wij een groep mensen die, op basis van het werk van God, aan elkaar gegeven zijn en die vanuit de eenheid van hun geloof met elkaar optrekken (Van de Kamp, 2013, p.144). In dit specifieke geval wordt de kerkelijke gemeente van de Gereformeerde Kerk Haren bedoeld.

Jeugdwerk:

Onder jeugdwerk verstaan we de uitvoering, organisatie en coördinatie van de onder 1.2 genoemde activiteiten. Dit gaat zowel over vereniging/catechisatie, soos en pastorale trajecten gericht op jongeren.

Jongerenavond:

De onder 1.2 genoemde avond waarin een aantrekkelijk 'sociaal programma' wordt aangeboden voor jongeren van de GKV te Haren. Hier krijgt de jeugd les uit de bijbel, maar wel zo dat het aansluit bij hun leefwereld. Dit gebeurt op een moderne manier, met veel aandacht voor de betekenis van het geloof in het dagelijkse leven. (Gevonden op <http://www.ontmoetingskerkharen.nl/verdieping-van-het-geloof>)

Huisbezoek:

Jaarlijks bezoek van de ouderling aan gemeenteleden met als doel in gesprek te gaan over het geloof en deze gemeenteleden te sterken in hun geloof. (Gevonden op <http://www.ontmoetingskerkharen.nl/ouderlingen-en-diakenen>)

God:

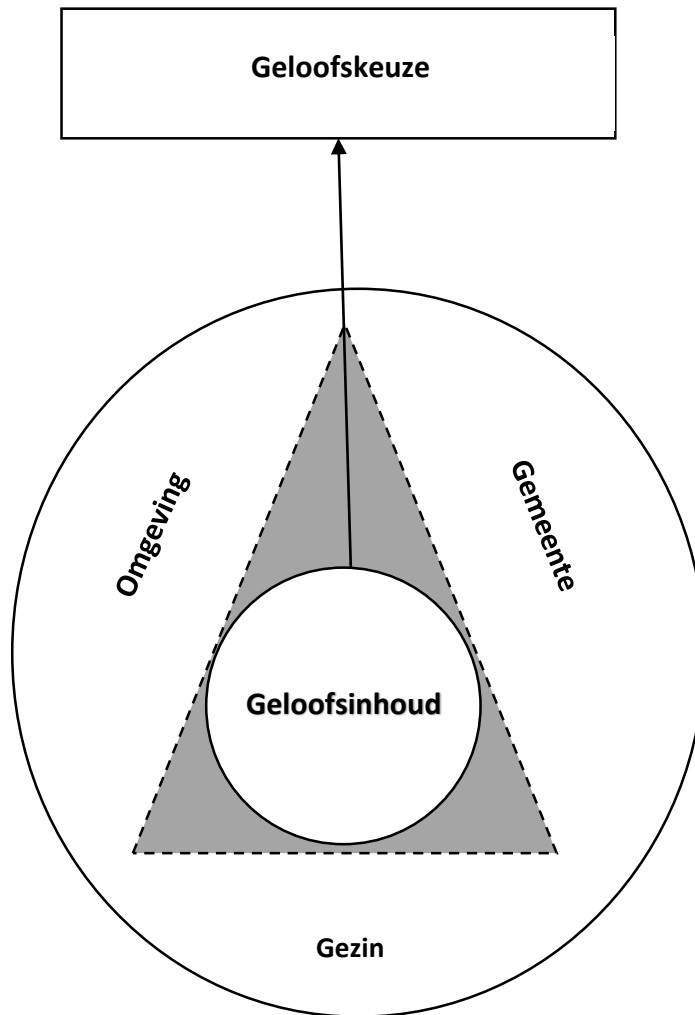
Onder God verstaan wij een Schepper van het heelal en alles wat daarin leeft en aanwezig is. Hij heeft alles geschapen en onderhoudt nog steeds alles. God is niet afstandelijk, maar dichtbij. Hij is iemand om een relatie mee te hebben en dit is ook Zijn verlangen. Hij is iemand die ziet, spreekt, hoort en handelt. (Gevonden op [http://nl.wikipedia.org/wiki/God_\(christendom\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/God_(christendom)))

Pastoraat:

Mensen aanmoedigen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige (Van de Kamp, 2013, p.18).

1.7 Hypothesen

Aangezien ik een kwalitatief en praktijkgericht onderzoek zal doen, zal ik hierbij minder gebruik maken van te toetsen modellen. Toch wil ik wel een model voor dit onderzoek maken. Dit zal me helpen bij het zichtbaar maken van alle factoren die in mijn onderzoek een rol zullen spelen (Verhoeven, 2004, P.82). Mijn model ziet er als volgt uit:

Aan de basis van dit model ligt het model dat Sabine van der Heijden heeft gemaakt in haar boek 'kerk voor een nieuwe generatie' (van der Heijden, 2012, p. 19). Ik heb dit model naar eigen inzicht aangepast. De driehoek in dit model staat voor de jongere. Hij leeft in een wereld waarin er allerlei invloeden op hem afkomen. Bij elk van deze invloeden kan hij ervoor kiezen om het een rol te laten spelen in zijn leven of toch weer af te stoten, vandaar dat er geen doorgetrokken streep rond de jongere staat. Er is sprake van interactie tussen de jongere en de invloeden, zowel bewust als onbewust. Mede door deze invloeden wordt de geloofsinhoud van de jongere bepaald. Op basis van deze geloofsinhoud zal de jongere uiteindelijk een geloofskeuze maken. De genoemde invloeden spelen hier allemaal een rol in door de jaren heen. Dit begint al als de jongere nog een kind is en deze invloeden zullen zijn hele leven een rol spelen. Wat de invloeden betreft heb ik ervoor gekozen onderscheid te maken tussen gezin, gemeente en omgeving. Ik zal elk van deze invloeden nader uitleggen.

Het gezin heeft een centrale plaats als het gaat om geloofsoverdracht en het inhoud geven van het geloof. *'Prent je kinderen de geboden in, praat erover met ze, thuis en onderweg, als je naar bed gaat en als je opstaat'* zegt de bijbel (Deut. 6:7). Geloven en hoe je dat geloof in je leven vorm kunt geven, wordt in de eerste plaats thuis geleerd (van der Heijden, 2012, p. 25). Ouders zijn een voorbeeld in hoe zij het geloof een plek geven in hun leven en hoe zich dat uit in hun leven. Naarmate jongeren ouder worden, nemen andere invloeden toe. Hoe groot deze andere invloeden zullen zijn, hangt mede af van de band die jongeren hebben met hun ouders. Een andere beïnvloedende factor is de kerkelijke gemeente. De invloed die de kerkelijke gemeente heeft op het leven van jongeren ligt zowel in het jeugdwerk dat uitgevoerd wordt als in de onderlinge omgang van en met andere gemeenteleden. Door middel van het jeugdwerk wordt uitgelegd en geleerd wat het geloof inhoud en wat het kan betekenen in het leven van jongeren, dit zal daadwerkelijk invloed hebben op het leven van die jongeren. Belangrijk hierin is dat deze boodschap versterkt wordt door de gemeenteleden. De jongeren willen datgene wat ze leren terugzien in het gemeentelijk leven, wanneer dit gebeurt zal het positief bijdragen aan de inhoud die de jongeren aan hun geloof geven. Zien de jongeren datgene wat ze in het jeugdwerk leren niet terug in het gemeentelijk leven, dan zal dit het geleerde juist verzwakken: *'ze zeggen wel dat ze onderlinge liefde en respect belangrijk vinden, maar ik zie er niks van terug'*. Theorie en praktijk moeten hierin hand in hand gaan. De laatste bron van invloed die ik wil noemen is die van de omgeving. Het gaat hier om de wereld waar de jongeren in leven en waar ze dagelijks mee te maken hebben. De invloed van school, vrienden, sportclub, enz.

Het is goed denkbaar dat de omgeving een andere boodschap afgeeft dan het gezin en de kerkelijke gemeente af zouden willen geven. Aan de omgeving wordt over het algemeen veel waarde gehecht, vooral de mening en het gedrag van vrienden kunnen in bijzonder grote mate leidend zijn. De omgeving kan zowel positief als negatief meewerken aan de geloofsinhoud van de jongeren. Deze drie beïnvloedingsfactoren zullen allemaal een aandeel hebben aan de geloofsinhoud van jongeren. Welke invloed het grootst is, zal per persoon verschillen. Het zal erg afhankelijk zijn van de ervaringen die de jongeren op elk gebied hebben en krijgen, en welk gebied zich naar hun idee het meest relevant heeft gemaakt. Op basis daarvan zullen ze een geloofskeuze maken. Deze keuze kan meerdere keren in het leven gemaakt worden en zal niet altijd zo definitief zijn als het zich vaak wel voor laten komen.

In mijn onderzoek zal ik rekening moeten houden met deze factoren, ze zullen dan ook onderdeel uitmaken van de interviews. Wel is het zo dat ik mijn onderzoek vooral richt op de kant van de gemeente, welke invloed kan de gemeente hebben op de geloofsinhoud en geloofskeuze van de jongeren? Ik zal de andere factoren moeten benoemen als factoren die invloed hebben op jongeren, maar de focus ligt daar niet bij.

Verwachte uitkomsten van het onderzoek

Op basis van alles wat ik hierboven beschreven heb, kan ik een aantal hypothesen formuleren.

Uitkomsten die ik verwacht zijn:

- Er is sprake van weinig relatie tussen jongeren en andere gemeenteleden. Dit lijkt opgelost te zijn in de structuur van het jongerenwerk en de gemeente, maar in praktijk blijkt dit niet de gewenste uitwerking te hebben. Doordat er sprake is van weinig relatie, zullen jongeren niet snel een betekenisvol (geloofs)gesprek hebben met andere gemeenteleden. Wanneer jongeren problemen ondervinden, zullen ze hiermee niet snel bij jeugdleiders, kerkenraad of andere gemeenteleden aankloppen.
- In de gemeente ontbreekt de kennis hoe aan deze relatie te werken en in gesprek te gaan met deze jongeren. Men denkt dat het op dit moment op een goede manier gebeurt omdat dit in de structuur goed lijkt dichtgetimmerd.
- De jongeren zelf merken weinig van aanmoediging in het geloof door de kerk van Haren en haar gemeente. De jongeren vinden dit wel prima en zullen hier niet snel over klagen. Wanneer hier op doorgevraagd wordt zal naar voren komen dat de jongeren toch belang hechten aan een plek waar ze met hun vragen terecht kunnen en waar ze opgebouwd worden in zowel hun geloof als in hun dagelijks leven.

1.8 Theoretische ondersteuning

Voor dit onderzoek zal ik gebruik maken van verschillende relevante literatuur. De bijbel wil ik gebruiken om te onderzoeken welke plek jongeren hierin hebben en welke plek pastoraat hierin heeft. Verdere relevante literatuur zal ik opnemen in mijn literatuurlijst

2. Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk kunt u lezen op welke manier ik mijn onderzoek ga uitvoeren. Hierin zal ik de gekozen methodiek toelichten en verantwoorden. Dit zal de basis zijn voor de volgende hoofdstukken waarin ik uit zal leggen hoe één en ander gelopen is en wat de resultaten zijn van het onderzoek.

2.1 Populatie

Populatie gaat over het totale aantal eenheden waarop het onderzoek betrekking heeft. Het gaat om groepen personen, maar ook net zo goed om organisaties, teksten, cijfers en situaties (Verhoeven, 2004, p.38). Het onderzoek zal plaatsvinden onder de jeugd van de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt van Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud, dit gaat om 23 personen. Tegelijk heeft dit onderzoek effect op de gehele gemeente. De gemeente van Haren bestaat uit ongeveer 600 leden. De populatie die ik in dit geval onderzoek zijn de jeugdleden van 16 tot 18 jaar oud van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van deze plaats, alsmede de kerkenraad van deze gemeente, de jeugdleiders, het jeugdbestuur en de kerkelijke gemeenschap als geheel. Hiernaast onderzoek ik de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt als organisatie.

2.2 Steekproef

De steekproef zal even groot zijn als de populatie die ik onderzoek. Doel is om alle jongeren van de gemeente Haren tussen de 16 en 18 jaar oud te spreken.

2.3 Type onderzoek

Het onderzoek zal een kwalitatief onderzoek worden. Door een kwalitatief onderzoek uit te voeren zal ik nauwelijks met cijfermatige gegevens werken. Ik zal veel meer ingaan op de achtergronden van de gegevens die ik verzamel. Het gaat dan om betekenis die onderzochte personen aan een bepaalde situatie geven (Verhoeven, 2004, p.24). Het is daarom voor mijn onderzoek niet meteen van belang hoe vaak iets voorkomt, het is van groter belang wat het gebeurde voor deze mensen betekent. Daarmee zal ik open en flexibel zijn, een must wanneer het gaat over de relevantie van de kerk en geloven in iemands leven.

2.4 Interview

Voor dit onderzoek kies ik voor een interview-vorm. Deze interviews zal ik uitvoeren met tien jongeren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud. Door voor een interview-vorm te kiezen zal ik met de onderzochten kunnen spreken over hun beleving van deze situatie (Verhoeven, 2004, p.124). Het gesprek zal kunnen gaan over hun gedrag hierin, hun overtuigingen, hun herinneringen aan deze situatie, etc. Het gaat er om hoe de respondenten zijn omgegaan met gebeurtenissen in hun leven en in de kerk, hierin zal steeds andere en nieuwe informatie naar boven komen waar ik op in zal gaan. Ik kies er hierbij voor om gebruik te maken van het halfgestructureerde interview (Verhoeven, 2004, p.126). Ik zal voor mezelf wel een richtlijn in het gesprek bepalen door middel van een lijst met onderwerpen, maar er zal geen vastgestelde vragenlijst zijn. Het volledige interview vindt u in bijlage 1.

Er kleven wel een aantal gevaren aan het op deze manier doen van onderzoek. De eerste is dat mensen zich niet altijd bewust zijn van hun eigen gedrag of van een achterliggende motivatie. Mensen lijken dan een selectief geheugen te hebben en daarbij voorbeelden te gebruiken die hun verhaal steunt. Wat mij helpt om dat gevaar te minimaliseren is goed doorvragen en vragen naar concrete dingen. Zo zou ik bijvoorbeeld kunnen vragen hoe de relatie van de jongere met de kerk in de loop van de tijd is veranderd, dan zal ik waarschijnlijk een gekleurd antwoord krijgen. Ik kan ook vragen hoe de relatie van de jongere met de kerk was toen hij 10 jaar oud, 12 jaar oud of 15 jaar oud was en hoe dat dan nu is. Daaruit kan ik dan zelf een conclusie trekken hoe dat verandert is. Die conclusie moet ik vervolgens wel controleren bij de respondent. Een tweede gevaar dat op de loer

ligt is dat de jongere sociaal wenselijke antwoorden gaat geven. Mensen hebben over het algemeen de neiging zich van hun goede kant te laten zien. Ze zullen dan ook snel antwoord geven waarmee ze denken een goede indruk achter te laten. In dit geval is het sociaal wenselijk om te laten blijken dat je een goede relatie hebt met God en de kerk en dat er niets hoeft te veranderen. Dit kan grote invloed hebben op de antwoorden die ik krijg en daarmee ook op de uitslag van mijn onderzoek. Ik kan deze sociale wenselijkheid beperken door als interviewer geen afkeuring of instemming te laten blijken bij antwoorden. Wanneer ik dat wel doe is de kans aanwezig dat de jongeren hun volgende antwoord op mij aan zullen passen. Ook is het goed als ik een aantal hele specifieke vragen toevoeg aan mijn interview (Baarda, 2006, P. 220). Als iemand het dan bijvoorbeeld steeds eens is met mijn vragen in de trant van: 'Ik ga met plezier naar de kerk', 'de mensen in de kerk zijn allemaal geweldig', 'de preken van dominee zijn altijd zeer opbouwend voor mijn geloofsleven', 'ik kijk altijd uit naar jeugdclub' en 'mijn relatie met God is fantastisch', is het goed denkbaar dat iemand sociaal wenselijke antwoorden aan het geven is. Ik moet me dan afvragen of ik dat interview kan gebruiken voor mijn onderzoek.

2.5 Groepsinterview

Naast het persoonlijke interview zal ik gebruik maken van een groepsinterview. De leiding tijdens deze interviews zal bij mij liggen, dit betekent dat ik zowel aan het gesprek als aan de informatie structuur zal geven (Verhoeven, 2004, P.126). Het groepsinterview dat ik zal houden is bedoeld om verschillende meningen te peilen. Ik zal tijdens deze interviews goed oog moeten hebben voor het groepsproces. Naast de inhoud die gecommuniceerd wordt, gebeurt er van alles op betrekkningsniveau. Dit is natuurlijk tijdens de één op één interviews al zo, maar in de groepsinterviews moet ik niet alleen rekening houden met de non-verbale signalen richting mij maar ik moet ook letten op het onderlinge non-verbale gedrag. In dit gedrag worden altijd drie boodschappen gecommuniceerd:

- zo zie ik mezelf
- zo zie ik jou
- zo zie ik onze relatie

Ik zal tijdens dit groepsinterview veel informatie kunnen halen uit wat er op betrekkningsniveau gebeurt (Remmerswaal, 1995, P 136). Zo kan het voorkomen dat wanneer iemand een antwoord geeft op een bepaalde vraag van mij, iemand anders het hier helemaal niet mee eens is maar dit niet zegt. Wel kan de ander gedrag vertonen waar ik uit opmaak dat hij het niet eens is met het gegeven antwoord. Voor mij is het dan zaak om te benoemen wat ik zie en op een open manier te vragen wat de betekenis daarvan is. Mijn verwachting is dat in een dergelijk interview de uitersten geneutraliseerd worden tot een gemiddelde mening. Dit is alleen mogelijk als verschillende partijen in één groep vertegenwoordigd zijn. Ik zal in groepsverband een gesprek hebben met (een afvaardiging van) de kerkenraad van de GKV van Haren, met het jeugdbestuur van de GKV van Haren en ook met de overige jongeren. Vanwege de omvang van de groep jongeren en de beperkte tijd die ik voor dit onderzoek kan uittrekken, is het onmogelijk om alle jongeren persoonlijk te spreken. Toch wil ik ieder van hen de kans geven om hun mening te geven, dit vind ik belangrijk voor mijn onderzoek. Daarom zal ik naast de tien jongeren die ik één op één spreek, ook nog eens twee groepsgesprekken organiseren waarin bij het ene gesprek zes jongeren worden uitgenodigd en bij het andere groepsgesprek zeven jongeren. De volledige interviews vindt u in bijlage 2.

2.6 Betrouwbaarheid

Onder betrouwbaarheid wordt de mate verstaan waarin het onderzoek vrij is van toevallige fouten (Verhoeven, 2004, P.39). Er zijn allerlei manieren om deze betrouwbaarheid te verhogen. Eén van de manieren is een grote steekproef nemen, dat is ook wat ik doe. Mijn steekproef is net zo groot als mijn populatie, ik zal alle jongeren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar spreken. Hiernaast zal ik veel zorg besteden aan mijn rapportage en verantwoording van al mijn onderzoek handelingen. Deze acties zullen ervoor zorgen dat de betrouwbaarheid van mijn onderzoek zo hoog mogelijk zal zijn.

2.7 Validiteit

Het onderzoek wat ik uitvoer moet wel geldig zijn. Ik wil er zeker van zijn dat ik echt meet wat ik meet en dat ik bij het onderzoek geen systematische fouten maak (Verhoeven, 2004, p.39). Door de onderzoeksmethoden die ik inzet, zal ik valide en betrouwbare uitkomsten uit het onderzoek kunnen presenteren. Pas wanneer de onderzoeksresultaten valide en betrouwbaar zijn kan ik uitspraken doen over hoe de ondervraagde populatie over iets denkt.

2.8 Rapportage

Adviesrapport

Het adviesrapport is een einddocument waarin het onderzoek zal worden verwerkt. Allereerst zal in dit adviesrapport de gemeente van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren worden geanalyseerd, dit zal een helder beeld geven van de omgeving waarin het onderzoek plaatsvindt. Vervolgens zal het probleem verduidelijkt worden, op deze manier zal helder worden wat precies het probleem is dat onderzocht wordt. Wanneer er een duidelijk beeld is ontstaan van het probleem en van de omgeving waarbinnen het probleem zich afspeelt, zullen er onderzoeksvragen geformuleerd worden. Vervolgens zal er uitgelegd worden hoe het onderzoek vorm zal krijgen. Ik zal interviews en groepsinterviews houden, de bevindingen die hieruit komen zal ik op een rijtje zetten in de onderzoeksresultaten. Deze onderzoeksresultaten zal ik verduidelijken en verantwoorden aan de hand van bestudeerde literatuur. Hieruit zal ik conclusies trekken en zo de hoofdvraag en deelvragen pogen te beantwoorden. Op basis van deze conclusies zal ik adviezen en aanbevelingen geven aan de opdrachtgever. Ik zal proberen richting te geven aan een implementatieplan van deze adviezen zodat de te nemen stappen meewerken aan het creëren van de gewenste situatie. Tot slot zal er een literatuurlijst, logboek en bijlagen bijgevoegd worden.

Het adviesrapport zal worden overhandigd aan de opdrachtgever, de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren.

Presentatie

Aan het einde van de afstudeerfase zal het adviesrapport gepresenteerd worden aan de opdrachtgever en eventueel aan de gehele gemeente. Tijdens deze presentatie zullen bevindingen en conclusies van het onderzoek gepresenteerd worden. Ook zal er een verbeterplan gepresenteerd worden, hierin zal verteld worden wat nodig is om verbeteringen te implementeren. De presentatie zal een interactief karakter hebben met als doel betrokkenen te informeren en te overtuigen van de gegeven adviezen. De presentatie zal beginnen met de aanleiding tot het onderzoek en een verantwoording van de gekozen onderzoeksaanpak. Vervolgens zal worden ingegaan op de onderzoeksresultaten en de daaraan verbonden conclusies en aanbevelingen. De presentatie zal afgesloten worden met discussie.

3. Verloop van onderzoek en interventies

In hoofdstuk 2 heb ik uiteengezet hoe ik de werkelijkheid zoals die zich voordoet in de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt te Haren wil gaan onderzoeken. In het bijzonder de werkelijkheid zoals jongeren in de leeftijd van 16 t/m 18 jaar deze interpreteren. Nu gaat niets vanzelf en ook het slagen van een dergelijk onderzoek is afhankelijk van een aantal factoren, factoren die niet altijd betrouwbaar zijn. Dit maakt dat interventies soms nodig zijn om het onderzoek te doen slagen en om de betrouwbaarheid hiervan te optimaliseren. Onder interventie versta ik een veranderingsactiviteit die erop gericht is de effectiviteit van een organisatie te vergroten, in dit geval het onderzoek. Een interventie is een bewuste activiteit om zo verandering tot stand te brengen (De Caluwé & Reitsma, 2010, p. 61).

Interventies in de interviews

Zoals eerder aangegeven had ik het plan om alle 23 jongeren die behoren bij de doelgroep te spreken. Dit zou gebeuren in tien persoonlijke interviews met daarnaast twee groepsinterviews. Om de jongeren voor deze gesprekken uit te nodigen heb ik een jeugdavond bezocht. Hier heb ik verteld wat mijn plannen waren en ik heb duidelijk gemaakt wat het belang is van hun mening hierin. Toch bleek al snel dat niet iedereen hieraan mee wilde werken. Redenen hiervoor waren drukte, geen interesse of zin en het idee dat dit weer iets was waartoe ze gedwongen werden om mee te doen. Naast duidelijke weigeringen waren er ook jeugdleden die onbereikbaar leken en vervolgens niet op gemaakte afspraken kwamen opdagen. Dit heeft er meerdere keren voor gezorgd dat ik voor niets naar een afspraak kwam en vervolgens moeite moest doen om nieuwe afspraken te maken. Ook de jongeren die wel mee wilden werken hadden te maken met een volle agenda, hierdoor moest ik afspraken meerdere keren maken en verzetten.

Het doel was om 10 maart alle gesprekken gevoerd te hebben. Uiteindelijk heb ik het laatste gesprek gevoerd op 26 maart, tweeënhalf week later dan gepland. Op dat moment had ik met alle jongeren contact gehad om een afspraak te maken. Een aantal heeft vanaf het begin duidelijk aangegeven niet mee te willen werken, anderen bleven vaag of kwamen niet opdagen. De jongeren van deze laatste groep hebben elk twee tot drie kansen gehad om met mij in gesprek te gaan. In het belang van de voortgang van het onderzoek besloot ik deze fase nu af te sluiten en verder te gaan met het onderzoek. Uiteindelijk heb ik met negen jongeren een persoonlijk interview gevoerd en met drie jongeren in groepsverband gesproken. De uitkomsten van deze gesprekken zult u terugvinden in hoofdstuk 4.

4. Resultaten

4.1 Weergave

In dit hoofdstuk zal ik antwoord geven op de verschillende deelvragen. Dit zal ik doen aan de hand van literatuur wat ik bestudeerd heb, resultaten uit de gesprekken met de kerkenraad en het jeugdbestuur van Haren en resultaten uit de gesprekken met de jongeren van Haren. Dit laatste zal een grote rol spelen in verschillende deelvragen.

In mijn interviews met de jongeren heb ik een bepaalde structuur aangehouden, deze structuur zult u terugvinden in de beantwoording van de deelvragen. Ik heb de jongeren op verschillende facetten van het kerkelijk leven bevraagd om zo te bepalen hoe zij tegen de kerkelijke gemeente van Haren aankijken. Ik heb met hen gesproken over de volgende onderwerpen:

1. De gemeente in z'n algemeenheid
2. De kerkdienst
3. Het jeugdwerk
4. De kerkenraad
5. De gemeenteleden.

Deze onderwerpen zult u terugvinden in de beantwoording van deelvraag 1 en in de beantwoording van deelvraag 5. Op de open vragen mochten de jongeren meerdere antwoorden geven, daardoor zullen op verschillende vragen meer antwoorden vermeld staan dan het aantal jongeren dat heeft deelgenomen aan het onderzoek. Eén jongere kan bijvoorbeeld op de vraag wat hij mooi vindt aan de gemeente Haren antwoorden dat hij zowel het jeugdwerk als het gebouw mooi vindt.

Omdat het groepsinterview uiteindelijk een interview is geweest met drie jongeren heb ik de gegevens uit dit interview niet mee kunnen nemen in de resultaten, dit zou het onderzoek onbetrouwbaar maken. Wel heb ik per onderwerp aangegeven of de uitkomst hiervan door de jongeren van het groepsinterview wordt bevestigd of dat zij andere antwoorden hebben gegeven. Inleidend op elke deelvraag zal ik aangeven hoe ik de vraag zal beantwoorden.

4.2 Deelvraag 1: Wie zijn deze jongeren?

In deze deelvraag wil ik gaan kijken naar wie de jongeren zijn waar dit onderzoek over gaat. Dit wil ik vanuit verschillende invalshoeken doen. Zo ga ik kijken naar wat de literatuur hier over geschreven heeft, wat de kerkenraad en het jeugdbestuur van de gemeente van Haren over hun jongeren te zeggen hebben, én ik wil de jongeren zelf aan het woord laten. Dit zal gaan over hoe zij naar hun gemeente kijken, wat ze er mooi aan vinden en wat volgens hen beter kan. Dit zal gaan volgens de structuur waarin het interview heeft plaatsgevonden. In de mening van de jongeren kunnen we lezen wat zij belangrijk vinden in hun (geloofs)leven. Ook zal ik hierin iets zeggen over hoe deze jongeren in hun geloof staan.

De jongeren volgens de literatuur

Net als ieder ander worden jongeren gevormd door de tijd en context waarin ze leven. De tijd van vandaag wordt omschreven als 'postmodernisme'. Een tijd die zich typeert als een tijd waarin er niet meer voorgeschreven wordt wat we moeten vinden of geloven (Bohlmeijer, 2007, P.24). Dit maakt dat iedereen zelf moet bepalen wat goed is, daarbij zijn de keuzemogelijkheden eindeloos.

Er is veel geschreven over jongeren die in deze tijd opgroeien, zowel positief als negatief. Zo werden de jongeren in 2006 beschreven als behorend tot *generatie Einstein* (Boscham, 2006). Een positieve benadering waarin de jongeren worden omschreven als een generatie die sneller, slimmer en socialer is dan elke voorgaande generatie. Dit heeft effect op heel het leven, dus ook op hoe deze jongeren over de kerk denken. Zo zullen Einsteiners zich snel vervelen, of het moet zijn dat de kerk zich bij hun wereld aan kan sluiten. De jongeren kennen de wereld om zich heen erg goed, daardoor weten ze veel van andere kerken af. Omdat ze zich vaak niet gebonden voelen aan een kerkgenootschap is de stap naar een andere kerk snel gemaakt wanneer hun eigen kerk niet voldoet. In hun slimheid stellen jongeren moeilijke vragen waar ze uiteindelijk zelf het antwoord niet meer op weten. Ze hebben behoefte aan mensen bij wie ze met hun vragen terecht kunnen. Het sociale aspect is voor de jongeren een grote reden om naar de kerk te gaan. Hier ontmoeten ze hun vrienden en samen praten ze over allerlei dingen.

In 2009 kwam hier een kritisch beeld van jongeren tegenover te staan. Hierin worden jongeren omschreven als behorend bij een *grenzeloze generatie* (Spangenberg, 2009). Een generatie die egoïstisch, asociaal, stuurlaars en onverschillig is. Ook deze jongeren leven op gespannen voet met het geloof, maar wel op een andere manier. Deze jongeren zijn opgegroeid met het idee dat God niet streng is, wanneer je Zijn geboden overtreedt is God genadig. Dit gaat bijna zo vanzelfsprekend dat het gevaar op de loer ligt dat genade een hol en leeg begrip wordt. De jongeren zijn echte consumenten, ook in de kerk. Bevalt het niet wat de kerk te bieden heeft, dan zoeken ze een kerk die datgene wel biedt. Als geen enkele kerk iets te bieden heeft dan gaan ze niet meer naar de kerk, God is ook buiten de kerk te vinden. Tijdens jeugdactiviteiten doen deze jongeren hun eigen ding, ze praten overal doorheen en zijn druk bezig met hun telefoon en dingen die zij belangrijk vinden. Beide benaderingen zullen verdedigbaar en herkenbaar zijn. Toch zullen ze ook allebei tekortschieten en 'de jongeren van vandaag' niet volledig beschrijven. Zowel het Einstein-gehalte als het grenzeloze zullen in elke jongere zichtbaar zijn, het één soms meer dan het ander.

Een meer uitvoerige beschrijving van wat de literatuur over deze jongeren te zeggen heeft vindt u in bijlage 3.

De jongeren volgens de kerkenraad en het jeugdbestuur van de gemeente Haren

De kerkenraad en het jeugdbestuur van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren willen graag iets voor deze jongeren in de gemeente betekenen. Er wordt invulling gegeven aan jeugdwerk. Hierbij is het belangrijk wat het beeld is van hen waarvoor deze activiteiten worden organiseert. Daarom heb ik in gesprek met de kerkenraad en jeugdbestuur besproken hoe zij tegen deze jongeren aankijken. Het is belangrijk bewust te zijn van de (voor)oordelen die er leven wanneer het gaat om jongeren en welk effect dit heeft op het jeugdwerk.

Kerkenraad

In gesprek met een afvaardiging van de kerkenraad werd de jongeren 'de toekomst' genoemd. Ze hebben een druk leven en de beïnvloeding van alle dingen die de wereld te bieden heeft is groot. Hierdoor moet hun interesse echt gewekt worden, anders komen ze niet. Wat het geloof betreft nemen ze de invulling hiervan niet vanzelf over van voorgaande generaties. Formeel gezag is voor hen minder belangrijk, waarschijnlijk werkt dit ook zo richting God. Bij de keuzes die ze maken is een goed gevoel erg belangrijk, hier wordt vaak op afgestaan. Het maken van keuzes stellen ze uit, dit gaat niet alleen om de keuze voor een kerk maar ook om werk en huwelijk. In de kerk vinden ze echtheid belangrijk, ze willen geraakt worden. De mensen in de kerk zien ze als een vriendenclub en niet als een familie zoals eerder wel het geval was. Hierdoor wordt het kiezen van een kerk ook echt een keuze, kerkgrenzen zijn daarbij niet aanwezig. De jongeren willen wel geloven, maar ze zien dit als een zaak voor later. Die keuze hoeft nu nog niet gemaakt te worden. Toch schamen ze zich niet om christen te zijn, hier zijn ze open over naar buiten toe.

De jongere generatie is van generatie Einstein, maar we herkennen ook wel veel van het grenzeloze. We willen de jongeren serieus nemen, ze horen er helemaal bij. Vroeger was het genoeg om een frame mee te geven, nu moet veel meer overgedragen worden wat geloven en gemeenschap inhoud. Daarom is het belangrijk om elkaar als gemeente te ontmoeten.

Jeugdbestuur

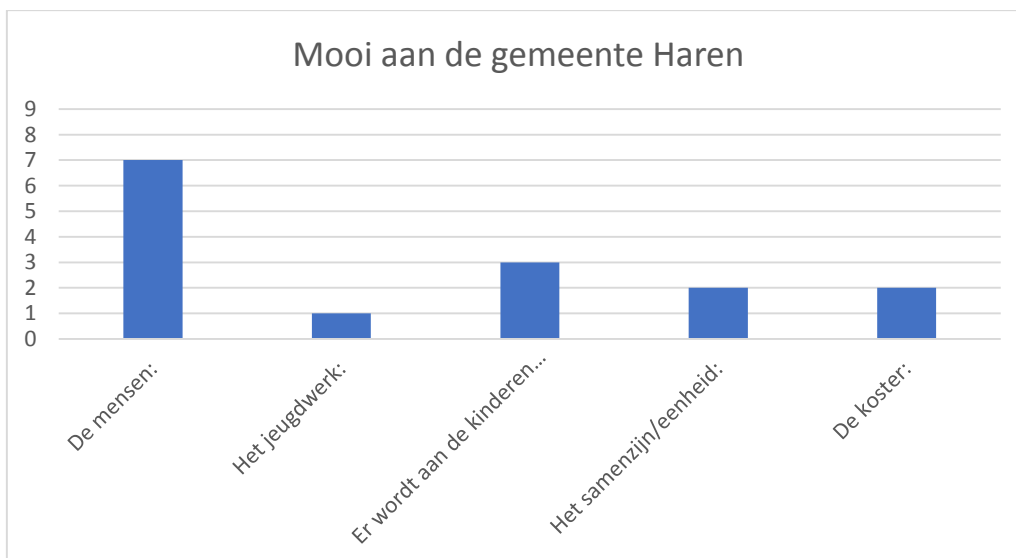
In gesprek met een afvaardiging van de jeugdbestuur van Haren kwamen een aantal punten sterk naar voren wanneer het over deze jongeren gaat. De jongeren weet dat ze 'anders' zijn. Anders dan de wereld. Ze volgen de kerkelijke lijn bijna vanzelf en zijn daardoor redelijk volgzaam. Tegelijk verdiepen ze zich niet zo in de kerk. Omdat volgens hen ieder zo zijn eigen mening heeft zijn ze niet heel bevlogen. Ook binden ze zich niet snel, dit omdat er nog van alles op hun pad kan komen. Ze moeten opties openhouden en niet te snel ergens aan verbonden zijn. De jongeren van Haren zijn geen hechte club, Youth Alpha heeft hier vorig jaar wel in geholpen, maar toch is het geen eenheid. Deze jongere generatie is voor 70% als grenzeloos te beschrijven. We zouden graag willen zeggen dat ze vooral veel van de generatie Einstein in zich hebben, maar we herkennen teveel van het grenzeloze.

De mening van de jongeren over de kerk van Haren

In mijn onderzoek heb ik negen jongeren van de gemeente Haren één op één gesproken. Daarnaast heb ik een groep van drie jongeren gesproken. Hierin is onder andere naar voren gekomen wat zij mooi vinden aan de gemeente van Haren, maar ook wat zij vinden dat beter moet. Hun mening hierin vind ik belangrijk omdat dit veel zegt over waar deze jongeren op letten in een gemeente en wat zij belangrijk vinden. Dit zegt iets over wie deze jongeren eigenlijk zijn. Hieronder vindt u uitkomsten van deze gesprekken. De jongeren mochten op de vragen meerdere antwoorden geven daardoor kan het totaal aantal antwoorden hoger uitkomen dan het totaal van negen deelnemers.

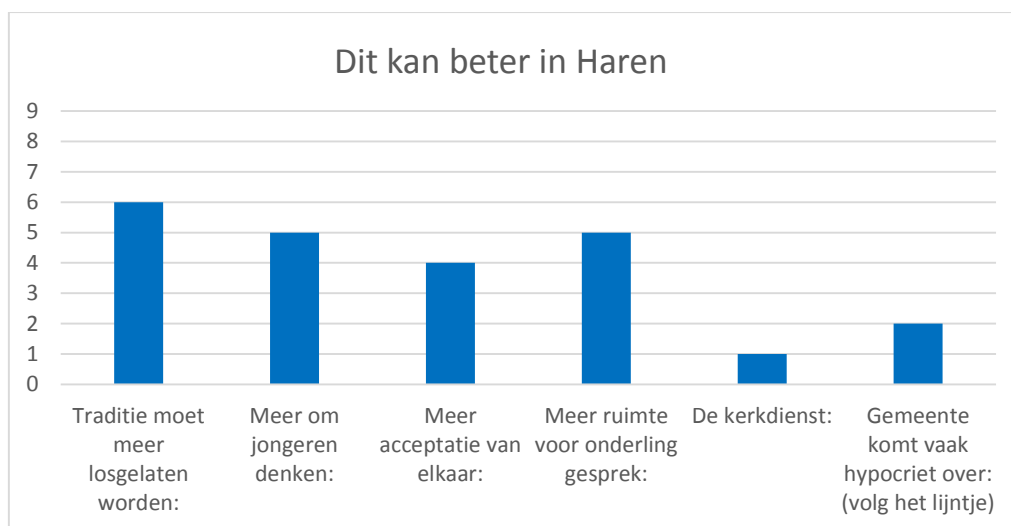
Algemeen:

<i>Mooie dingen aan de gemeente zijn:</i>	
De mensen:(hartelijk, welkom, sociaal, meelevend)	7
Het jeugdwerk:	1
Er wordt aan de kinderen gedacht:	3
Het samenzijn/eenheid:	2
De koster:	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat de mensen in de gemeente erg op prijs gesteld worden. Het onderling contact vinden deze jongeren erg belangrijk en ook over het jeugdwerk zijn ze positief.

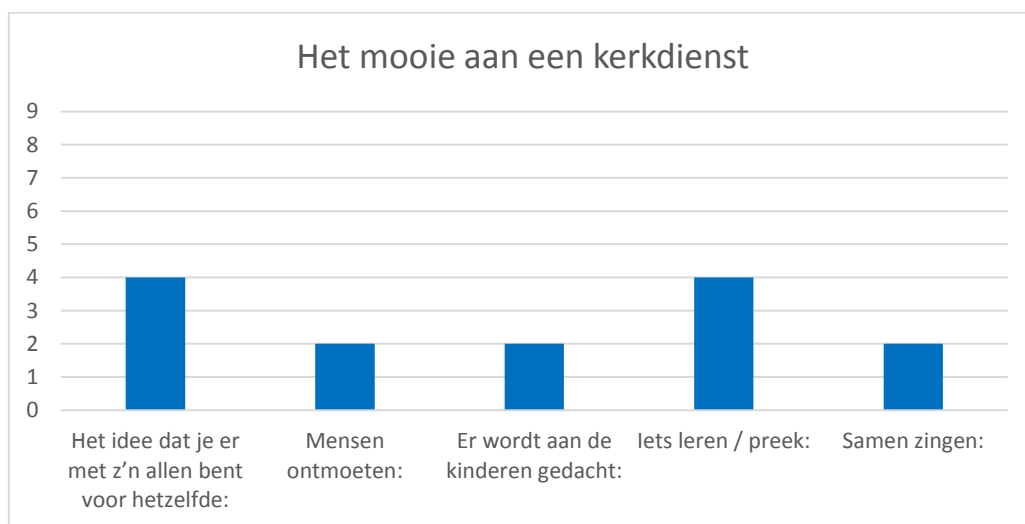
<i>Dit kan beter in de gemeente:</i>	
Traditie moet meer losgelaten worden	6
Meer om jongeren denken	5
Meer acceptatie van elkaar	4
Meer ruimte voor onderling gesprek	5
De kerkdienst	1
Gemeente komt vaak hypocriet over: (volg het lijntje)	2
<i>Totaal</i>	9

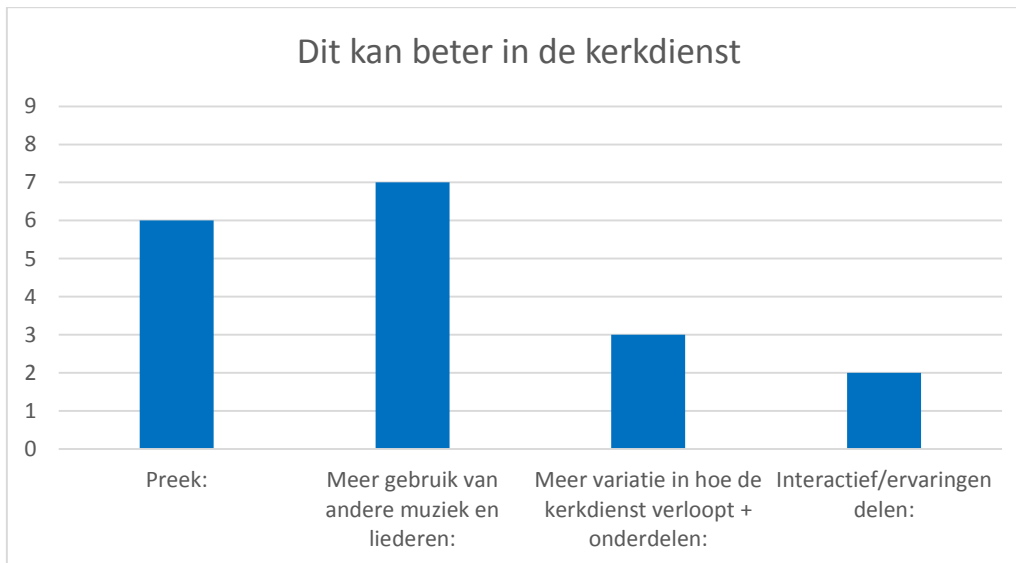
Uit bovenstaande gegevens blijkt dat deze jongeren de mensen van de gemeente van Haren erg waarderen. Ook in het groepsinterview komt dit naar voren. De gemeenteleden van Haren worden beschreven als hartelijk, sociaal, welkom en meelevend. Het samenzijn en het onderlinge contact met deze mensen is iets wat deze jongeren erg op prijs stellen. Tegelijk vinden de jongeren wel dat er meer acceptatie van elkaar moet komen en dat er meer ruimte moet zijn voor onderling gesprek, juist ook wanneer mensen van elkaar verschillen. Deze gesprekken zouden moeten gaan over de geloofsbeleving van de ander, maar ook over veranderingen in de kerk. Dit komt zowel in de persoonlijke gesprekken als in het groepsinterview terug. Dat er dingen moeten veranderen in de kerk staat voor deze jongeren vast. Er is nu sprake van een sleur in de kerk en wat er gebeurt is vaak achterhaald, het sluit niet aan bij de wereld van de jongeren. Maar wat de jongeren hierin vooral belangrijk vinden is dat er gesprek mogelijk is, dat er serieus naar elkaar geluisterd wordt en dat mensen van elkaar (willen) leren.

Kerkdienst:

<i>Wat mooi is aan de kerkdienst:</i>	
Het idee dat je er met z'n allen bent voor hetzelfde	4
Mensen ontmoeten	2
Er wordt aan de kinderen gedacht	2
Iets leren / preek	4
Samen zingen	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

<i>Dit kan beter in de kerkdienst:</i>	
Preek	6
Meer gebruik van andere muziek en liederen	7
Meer variatie in hoe de kerkdienst verloopt + onderdelen	3
Interactief/ervaringen delen	2
Totaal	9

Het groepsinterview bevestigt de mening van andere jongeren dat ze het mooi vinden dat de mensen met z'n allen samenkomen voor hetzelfde doel. Ook vinden zij het fijn dat er in de dienst aan kinderen wordt gedacht. Wat deze groep positief vindt aan de standaard volgorde die vaak in de kerkdienst wordt aangehouden, is dat ze precies weten wanneer de dienst afgelopen is. Wat beter kan in de kerkdienst is de preek en de variatie in de dienst.

Wat de kerkdienst betreft is het vooral het relationele aspect wat de jongeren belangrijk vinden. Zowel vanuit de één op één gesprekken als in het groepsgesprek wordt aangegeven dat 'het idee dat je met z'n allen naar de kerk gaat voor het zelfde doel' een gevoel geeft van verbondenheid. Dit is iets wat de jongeren erg op prijs stellen. Daarbij gaat het er niet om dat zij in het middelpunt staan, maar juist dat er ook om anderen gedacht wordt, zoals bijvoorbeeld de kinderen. De jongeren willen graag iets leren in de kerkdienst, maar dan zal de preek wat hen betreft moeten verbeteren. Het grootste punt is dat de preek vaak niet concreet en toepasbaar is in hun leven, dit is wel een vereiste willen jongeren er wat aan hebben. Daarnaast willen de jongeren graag meer variatie zien in hoe de dienst in elkaar zit, maar ook binnen elk onderdeel van de dienst. Zo willen ze graag meer verschillende liederen zingen, de wet op andere manieren horen en verrast worden door wat er in de dienst gebeurt. Juist in deze variatie wordt hun aandacht vastgehouden en wordt er geleerd.

Jeugdwerk:

Wat mooi is aan het jeugdwerk:	
In gesprek zijn met mensen	6
Samen zijn	3
Iedereen is er voor hetzelfde doel, meer over God leren	3
Christianity Explored	2
Gemixte groepen	2
Totaal	9

<i>Dit kan beter in het jeugdwerk:</i>	
Catechisatie	7
Leiding moet minder de intentie hebben ons te leren hoe het zit/meer gesprek	2
Meer blijdschap over het geloof	1
Soos is niet aantrekkelijk	1
De leiding is te oud, hier moeten ook jongeren in zitten	1
Animo is niet altijd hoog	1
Niet alle deelnemers praten	1
Totaal	9

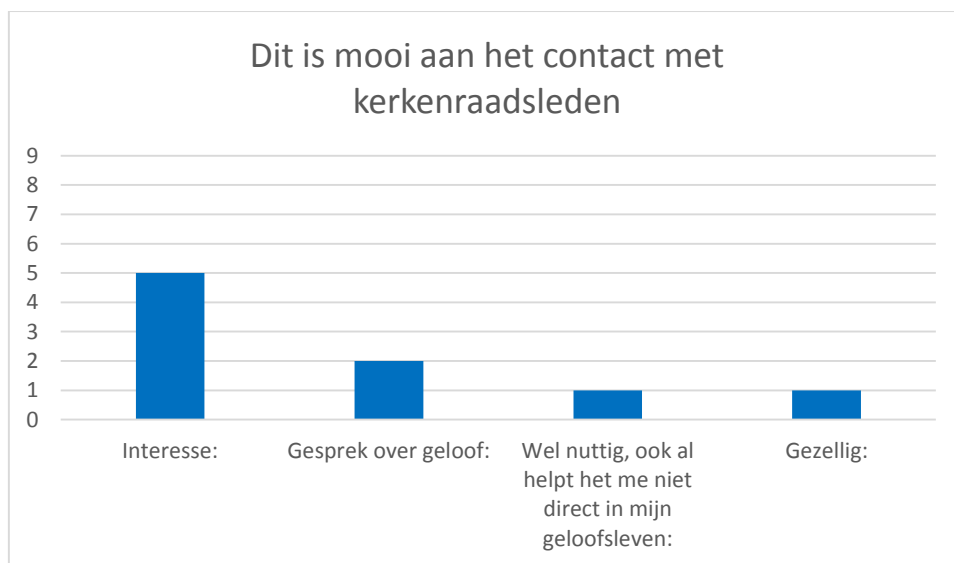

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de jongeren vooral het in gesprek zijn met anderen mooi vinden aan het jeugdwerk. Over Christianity Explored zijn ze erg positief. Wat er verder uit dit groepsinterview naar voren komt is dat ze vrijer durven te spreken, ze hoeven zich niet te schamen voor wat ze zeggen. Wat de groep beter vindt kunnen is, net zoals hierboven aangegeven wordt, de catechisatie.

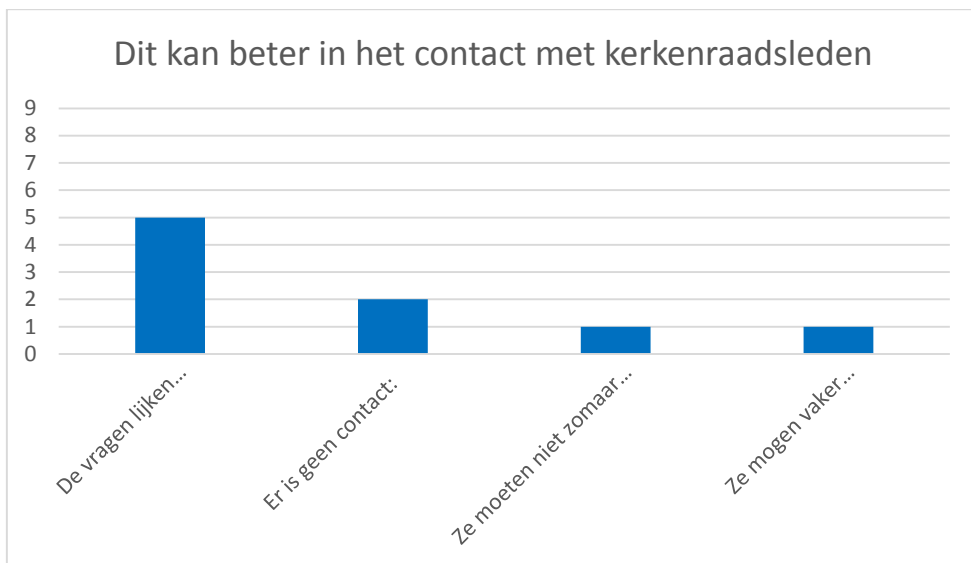
Ook in het jeugdwerk is het sociale en relationele aspect van groot belang. De jongeren vinden het fijn om in gesprek te zijn, samen te zijn en er met z'n allen te zijn voor hetzelfde doel. Juist in het gesprek leren de jongeren van anderen. Ze leren hoe de ander in het leven staat en naar God kijkt. Christianity Explored voorziet in deze behoefte, iets wat catechisatie niet deed. Catechisatie ging teveel over feiten en de jongeren konden dit over het algemeen niet toepassen in hun eigen leven. Daarnaast waren de feiten waar het over ging vaak al bekend door o.a. godsdienstlessen op school.

Kerkenraad:

<i>Dit is mooi aan het contact met kerkenraadsleden:</i>	
Interesse	5
Gesprek over geloof	2
Wel nuttig, ook al helpt het me niet direct in mijn geloofsleven	1
Gezellig	1
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

<i>Dit kan beter in het contact met kerkenraadsleden:</i>	
De vragen lijken standaard/ingestudeerd/ze lijken niet echt voor mij te komen	5
Er is geen contact	2
Ze moeten niet zomaar spontaan langskomen	1
Ze mogen vaker langskomen	1
<i>Totaal</i>	9

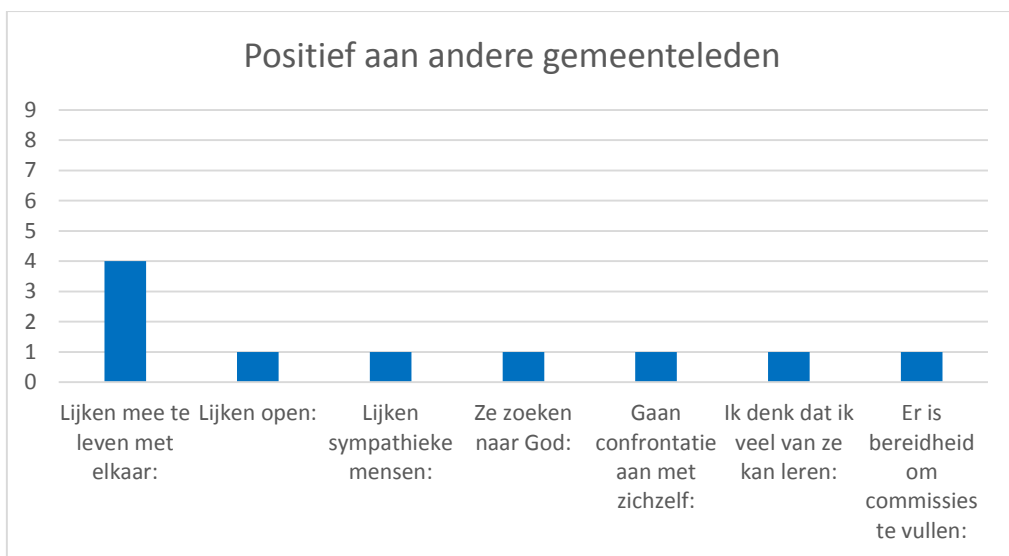

De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan weinig tot geen contact met kerkenraadsleden te hebben.

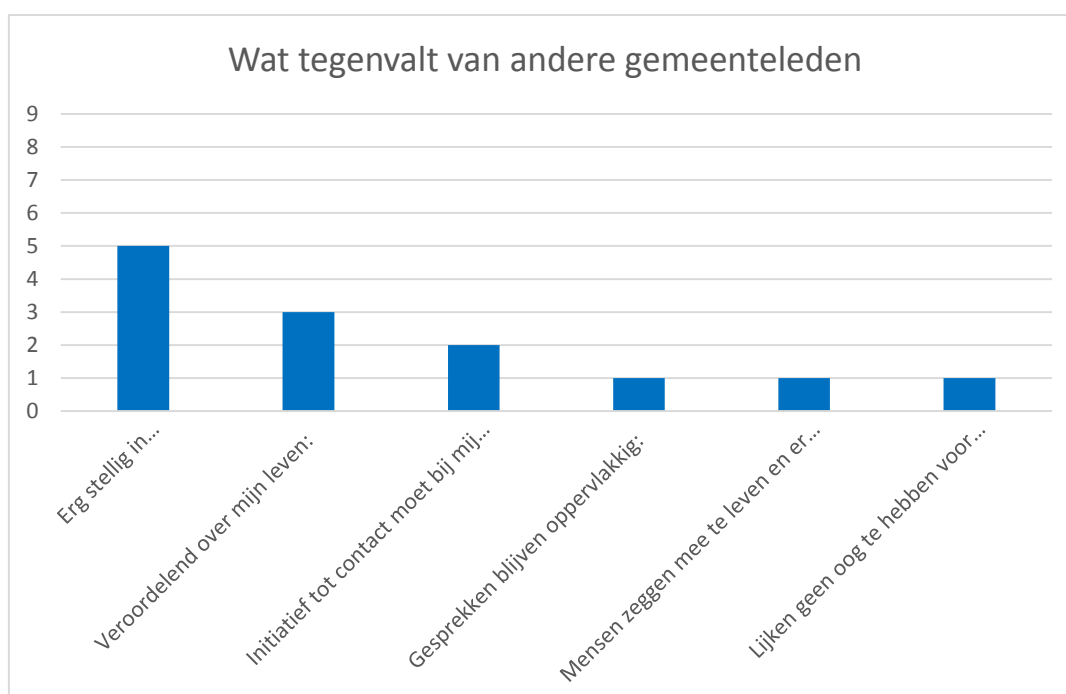
De jongeren stellen het op prijs dat de kerkenraad interesse in hen toont en zo in ieder geval een poging doet om met hen in contact te komen. Toch zegt de helft van de jongeren geen contact te hebben met kerkenraadsleden en wanneer het contact er wel is lijkt dit niet oprecht. De jongeren vermoeden dat de meeste kerkenraadsleden niet goed bij hen aansluiten, dit vinden ze jammer maar ze zien het niet direct als een gemis.

Gemeenteleden:

<i>Dit is positief aan de andere gemeenteleden:</i>	
Lijken mee te leven met elkaar	4
Lijken open	1
Lijken sympathieke mensen	1
Ze zoeken naar God	1
Gaan confrontatie aan met zichzelf	1
Ik denk dat ik veel van ze kan leren	1
Er is bereidheid om commissies te vullen	1
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

<i>Dit valt me tegen van de andere gemeenteleden:</i>	
Erg stellig in overtuigingen/vasthoudend aan traditie/ niet open voor gesprek over veranderingen	5
Veroordelend over mijn leven	3
Initiatief tot contact moet bij mij vandaan komen	2
Gesprekken blijven oppervlakkig	1
Mensen zeggen mee te leven en er voor je te zijn, in praktijk is dit niet zo	1
Lijken geen oog te hebben voor gemeenteleden die niet in de kerk komen	1
<i>Totaal</i>	9

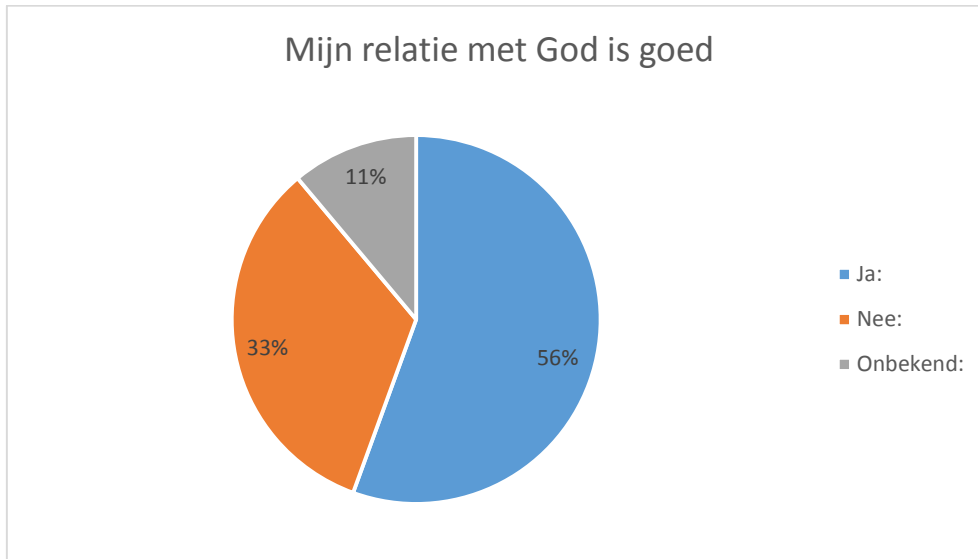

Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat ze het positief vinden aan de andere gemeenteleden dat ze met elkaar mee lijken te leven. Wat ze tegenvalt van de andere gemeenteleden is het feit dat ze niet open lijken te staan voor gesprek over verandering.

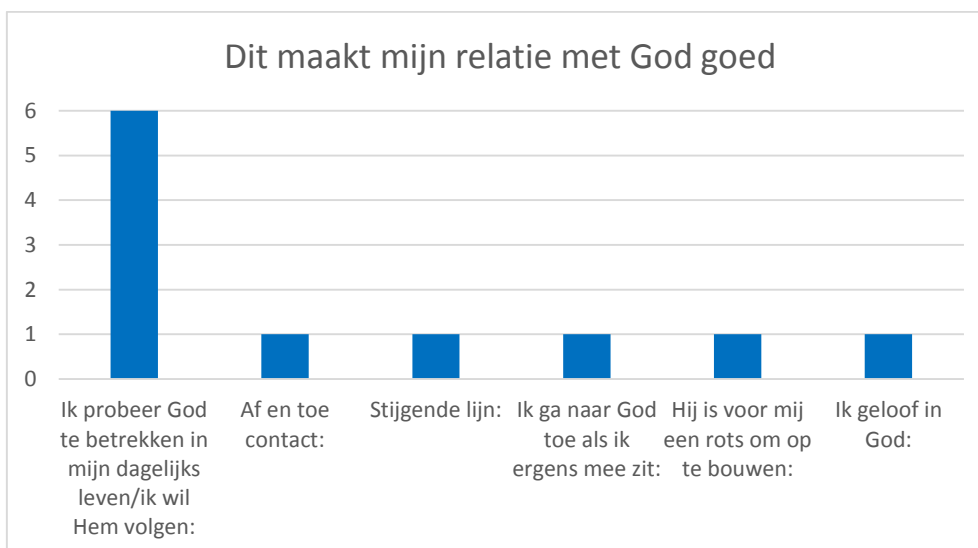
De mening van de jongeren over andere gemeenteleden is grotendeels gebaseerd op gevoel en niet op ervaringen. Zo schatten de jongeren in dat de gemeenteleden meelevend zijn. Wat ze tegenvalt van de gemeenteleden is dat ze erg vasthouden aan traditie en bijzonder stellig zijn in overtuigingen. De jongeren hebben het idee dat hier nauwelijks gesprek over mogelijk is en dat staat hen tegen, juist omdat gesprek voor hen erg belangrijk is om contact te maken en te leren van de ander.

Jongeren en geloven

<i>Mijn relatie met God is goed:</i>	
Ja	5
Nee	3
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	9

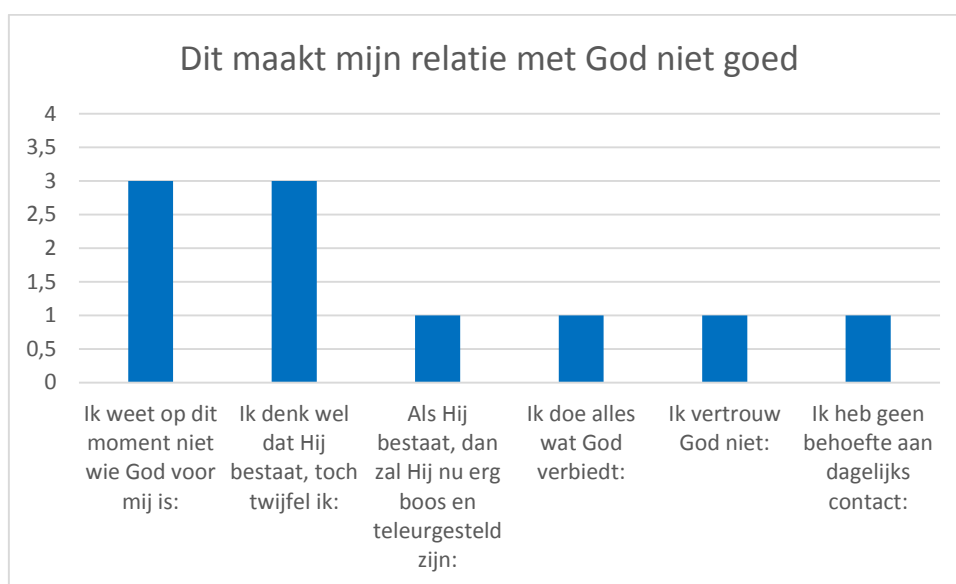

<i>Dit maakt mijn relatie met God goed:</i>	
Ik probeer God te betrekken in mijn dagelijks leven/ik wil Hem volgen	6
Af en toe contact	1
Stijgende lijn	1
Ik ga naar God toe als ik ergens mee zit	1
Hij is voor mij een rots om op te bouwen	1
Ik geloof in God	1
<i>Totaal</i>	6

Alleen ingevuld door mensen die stellen dat hun relatie met God goed is of bij wie het onbekend is.

<i>Dit maakt mijn relatie met God niet goed:</i>	
Ik weet op dit moment niet wie God voor mij is	3
Ik denk wel dat Hij bestaat, toch twijfel ik	3
Als Hij bestaat, dan zal Hij nu erg boos en teleurgesteld zijn	1
Ik doe alles wat God verbiedt	1
Ik vertrouw God niet	1
Ik heb geen behoefte aan dagelijks contact	1
<i>Totaal</i>	4

Alleen ingevuld door mensen die stellen dat hun relatie met God niet goed is of bij wie het onbekend is.

De jongeren uit de groep vinden hun relatie met God goed. Wat het goed maakt is dat ze ondanks al hun onzekerheden toch bij God willen blijven.

Het grootste deel van de jongeren vindt dat hun relatie met God goed is. Het goede in die relatie is vooral het weten dat God er is en het proberen in contact met Hem te komen en te blijven. De jongeren geven aan hier vaak in te falen, maar dan toch nog te weten dat God er voor hen is. Sommigen jongeren twijfelen geregeld aan het bestaan van God, dit maakt dat ze zich afvragen of het wel goed zit met hun relatie met God. Een aantal jongeren geeft aan een slechte relatie met God te hebben. Vaak is dit gegroeid door slechte ervaringen in het leven waarbij ze zich afvragen of God daar eigenlijk wel bij aanwezig was.

Samengevat

Samengevat kan gezegd worden dat het onmogelijk is om één sticker op jongeren van vandaag te plakken. Zowel het 'Einstein-gehalte' als het 'grenzeloze' is zichtbaar in de jongeren, dit blijkt ook uit de gesprekken met kerkenraad en het jeugdbestuur. Waar de kerkenraad de jongeren vooral als 'Einsteiners' ziet, is voor het jeugdbestuur juist het 'grenzeloze' in de jongeren erg zichtbaar. Het jeugdbestuur is kritischer over de jongeren dan de kerkenraad. Ook over het wel of niet automatisch overnemen van geloof zijn de kerkenraad en het jeugdbestuur het niet met elkaar eens. De vraag die we onszelf moeten stellen is: wat hebben we deze jongeren te bieden? Zowel de 'Einsteiners' als de 'grenzeloze' jongeren? De jongeren geven hier zelf antwoorden op in bovenstaande resultaten. Echtheid, het sociale en het relationele aspect is belangrijk voor hen. Dit is waar ze op letten in de kerk en wat ze verwachten van hun gemeenteleden. Juist in dit relationele aspect kan de echtheid van gemeenteleden besproken worden. Gesprek kan bijvoorbeeld uitleggen waarom wel of niet de lijn van traditie wordt gevolgd. De jongeren vragen hier verantwoording voor en als die verantwoording niet gegeven kan worden, doet dit af aan de echtheid van gemeenteleden. Ook willen jongeren in gesprek groeien in geloof en relatie met God. Ze geven aan God te willen volgen en die intentie maakt hun relatie met God goed. Wel hebben ze anderen nodig om te leren hoe ze God kunnen volgen.

4.3 Deelvraag 2: Wat is pastoraat?

In dit onderzoek staat pastoraat aan jongeren centraal. De deelvragen hierna gaan over dit pastoraat aan jongeren. Hebben jongeren hier wel behoefte aan? Wat wordt er op dit moment aan pastoraat aangeboden in de gemeente van Haren? En voldoet dit? Om deze vragen te kunnen beantwoorden is het goed om te bepalen waar we het over hebben. Deze deelvraag zal antwoord geven op de vraag wat we onder pastoraat verstaan. Dit antwoord zal gegeven worden aan de hand van uitkomsten van gesprekken met de kerkenraad en het jeugdbestuur. Ook zal ik uitleggen wat de literatuur vertelt over pastoraat.

Kerkenraad

In gesprek met de kerkenraad werd pastoraat gedefinieerd als het 'toezien op het geestelijk welzijn en erover praten'. Dit gesprek gaat dan over wat geloof is, wie God is en wie Hij is voor jou. Het werd een 'met iemand meelopen' genoemd en daarin bespreekbaar maken welke rol God heeft in het leven. Dit pastoraat krijgt een plek in het huisbezoek bij de ouders van de jongeren en ook tijdens de catechese en de jeugdavonden.

Jeugdbestuur

In gesprek met het jeugdbestuur werd pastoraat gedefinieerd als geestelijke zorg en als zorg voor elkaar.

Literatuur

Peter van de Kamp beschrijft pastoraat als 'het aanmoedigen van mensen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige' (Van de Kamp, 2013, p.18). Dit aanmoedigen gaat verder dan het gesprek op zich. Aanmoedigen gebeurt altijd in de hoop dat er iets bereikt wordt, we hebben een doel voor ogen, daar willen we naar toe. In dit geval is het doel 'het zelfstandig functioneren als gelovige'. Er is heel wat voor nodig om dit doel te bereiken. Om de ander aan te kunnen moedigen is kennis van zijn leefsituatie vereist, je moet weten waar de ander op dit moment in zijn leven staat. Tegelijk is kennis van het Woord van God, zoals we dat in de bijbel ontvangen, nodig. Deze kennis van zowel de leefsituatie van de ander als van het Woord van God gaat verder dan feiten. Een écht kennen gaat over het hebben van een relatie. Een relatie met zowel de pastorant als met God. Deze relatie is nodig om iemand aan te kunnen moedigen. Alleen dan valt er een verbinding te maken tussen datgene wat de pastorant in zijn leven meemaakt en Gods verhaal in datzelfde leven. Uiteindelijk gaat het er niet om dat de pastor alles moet oplossen wat de pastorant aan vragen in het leven tegenkomt, dat is een onmogelijke opdracht. Het doel is dat de pastorant tot zelfstandig functioneren komt en zo weet waar hij met zijn vragen heen kan. Zo zal hij niet bij elke gebeurtenis in zijn leven omvallen en twijfelen over zijn geloof. Het geloof zal dan juist een basis zijn van waaruit vrij naar de vraagstukken in het leven gekeken kan worden. Het gaat hier dan over een structurele verandering, er worden voorwaarden geschapen zodat ze pastorant zich steeds meer zelf kan redden (Brinkman, 2004, P. 24).

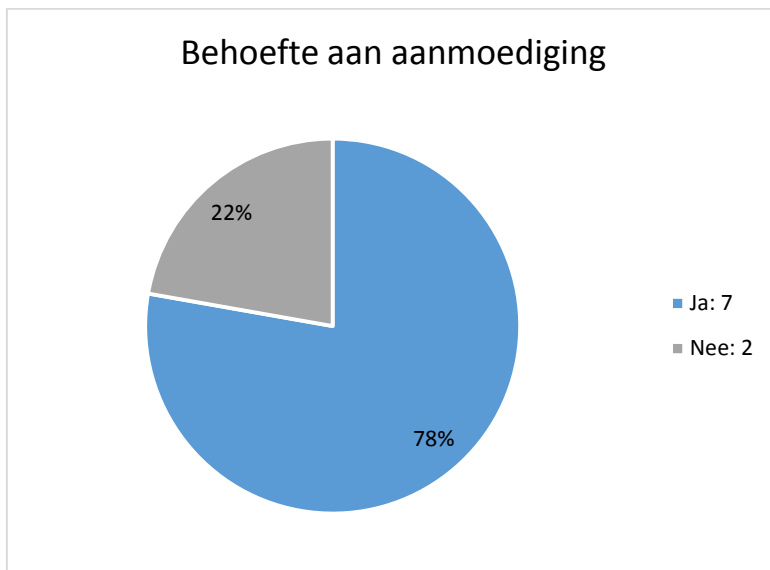
Wie is nu die pastor en wie is de pastorant? Wij allemaal zijn zowel die pastor als die pastorant. Als gemeente zijn we geroepen elkaar aan te moedigen in het geloof, ieder op zijn eigen manier met gebruik van zijn eigen gaven en talenten (1 Korintiërs 12). Dit maakt dat het pastoraat veel breder is dan het bij elkaar op bezoek gaan en spreken over het geloof. In alle facetten van de gemeente heeft het pastoraat een plek en behoort het terug te komen. In alles moeten we elkaar aanmoedigen om te komen tot een zelfstandig functioneren als gelovige. Daar waar wij de één kunnen aanmoedigen, zullen wij ook zelf op z'n tijd de behoefte ervaren om aangemoedigd te worden. Dan moet de gemeente een plek zijn waar we terecht kunnen. Specifiek op jongeren gericht kunnen we er van uitgaan dat de jongeren op dit moment vaker pastorant zijn dan pastor. Toch mag niet onderschat worden hoe jongeren elkaar en ook anderen in de gemeente aanmoedigen om te komen tot zelfstandig geloven. Het is belangrijk om oog te hebben en te blijven houden voor hoe jongeren in hun geloof staan. Vaak valt hier veel van te leren.

In mijn interviews met de jongeren heb ik het uitgangspunt van pastoraat gebruikt dat Peter van de Kamp aanreikt. Om te onderzoeken hoe de jongeren aangemoedigd worden in het geloof in de gemeente van Haren heb ik de jongeren bevraagd op allerlei gebieden. Dit gaat over de gemeente in haar algemeenheid om vervolgens in te zoomen op hoe zij aangemoedigd worden door de wekelijkse eredienst, door het jeugdwerk, door de kerkenraad en door de gemeenteleden van deze gemeente. Deze indeling zult u ook in het vervolg van het onderzoeksrapport terugvinden.

4.4 Deelvraag 3: Hebben deze jongeren behoefte aan pastoraat?

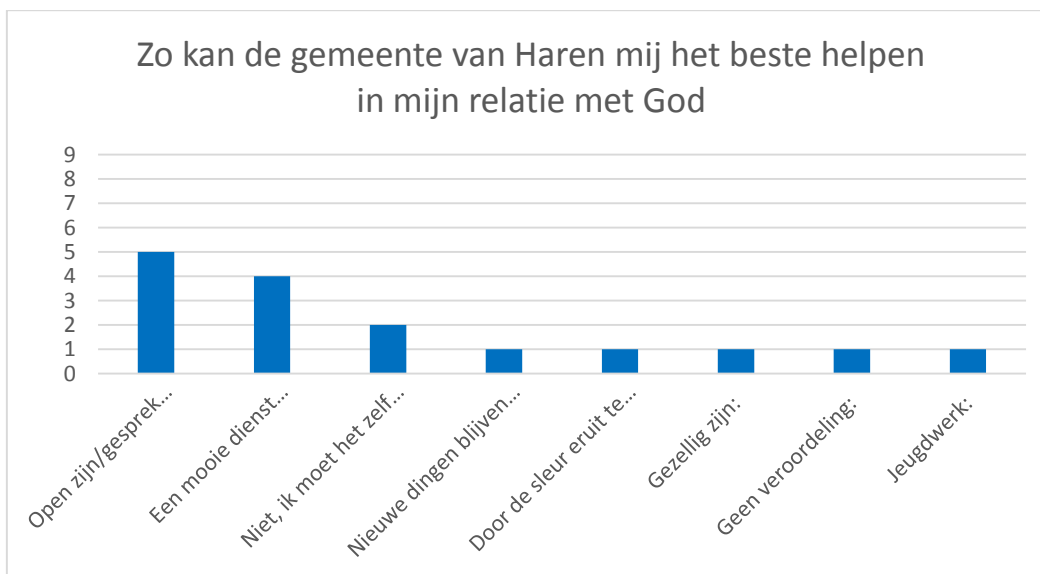
In deelvraag 1 heb ik omschreven over welke jongeren dit onderzoek gaat. In deelvraag 2 heb ik omschreven wat ik in dit onderzoek versta onder pastoraat. In deze deelvraag zal ik beantwoorden of deze jongeren behoefte hebben aan pastoraat. Ook zal ik beschrijven hoe deze jongeren aangemoedigd willen worden in hun geloof.

<i>Ik heb behoefte aan aanmoediging in het geloof:</i>	
ja	7
nee	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

Het groepsinterview bevestigt het beeld dat hierboven gegeven wordt. Ook in dit gesprek gaven de jongeren aan behoefte te hebben aan aanmoediging in het geloof.

<i>Zo kan de kerk van Haren mij het beste helpen in mijn relatie met God:</i>	
Open zijn/gesprek (organiseren over Godsbeeld, beleving en gevoel)	5
Een mooie dienst (jeugddienst/goede preek)	4
Niet, ik moet het zelf oplossen	2
Nieuwe dingen blijven vertellen	1
Door de sleur eruit te halen	1
Gezellig zijn	1
Geen veroordeling	1
Jeugdwerk	1
<i>Totaal</i>	9

Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat de gemeente het beste kan helpen door open te zijn over hun geloof. Ook een mooie dienst en een goede preek helpt de groep in het geloof. Wat zij verder belangrijk vinden is dat ze serieus worden genomen in wie ze zijn.

Uit bovenstaande resultaten blijkt duidelijk dat de jongeren behoefte hebben aan aanmoediging in het geloof. Nu is het natuurlijk maar de vraag of mensen geen aanmoediging in hun geloof zouden moeten krijgen wanneer zij daar zelf geen behoefte toe voelen. Persoonlijk denk ik dat deze mensen juist veel aanmoediging kunnen gebruiken.

Deze jongeren geven aan wel die behoefte te voelen. Dit maakt dat zij blijkbaar op zoek zijn naar wie God is in hun leven en hoe zij Hem een plaats kunnen geven in hun vaak drukke leven. Ze staan open voor aanmoediging om te komen tot een zelfstandig gelovig leven. De jongeren geven aan dat ze het beste aangemoedigd worden door openheid en gesprek over het geloof. Dit draait weer om relatie, ze willen van de ander leren hoe hij het leven met God vorm geeft. Uit deze praktijk kunnen en willen de jongeren leren. Van belang is dan dat dit gesprek daadwerkelijk plaats kan vinden.

Niet alles draait om gesprek, de jongeren zien ook het belang van het hebben van kennis van het Woord van God. Ze denken dan ook aangemoedigd te worden door een mooie dienst waarin Gods woord verkondigt wordt. Hierbij vinden ze het wel van belang aangesproken te worden in hun eigen leefwereld, de kennis die hier gedeeld wordt moet toepasbaar zijn in de week die voor hen ligt.

4.5 Deelvraag 4: Wat wordt in de kerkelijke gemeenschap van Haren op dit moment aangeboden aan pastoraat voor deze jongeren?

Zoals in deelvraag 2 geformuleerd is pastoraat 'het aanmoedigen van de ander in het geloof om zo tot zelfstandig geloven te komen' (Van de Kamp, 2013, p.18). In mijn onderzoek heb ik me geconcentreerd op vier gebieden in de kerk waarbinnen deze aanmoediging plaats kan vinden. Dit gaat om de kerkdienst, het jeugdwerk, het contact met kerkenraadsleden en het contact met de gemeenteleden. Er zijn vast meer facetten van een gemeente te noemen, maar ik denk hiermee de belangrijkste onderdelen waarin het pastoraat een plek hoort te hebben te beschrijven. Deze deelvraag zal beantwoorden hoe deze 'aanmoediging in het geloof' op dit moment een plek krijgt in de gemeente van Haren.

Kerkdienst

Elke zondag is het kerkgebouw in de ochtend en in de middag geopend voor een eredienst. De jongeren hebben de mogelijkheid om deze diensten te bezoeken. Doel van de kerkdienst is dat mensen God en elkaar ontmoeten (Van der Heijden, 2012, P.136). In Haren wordt daar vorm aan gegeven door in de diensten te zingen, uit de bijbel te lezen en vanuit dat Woord van God te preken. Daarnaast hebben de wet, de geloofsbelijdenis en ook met enige regelmaat doop en avondmaal een plek in de diensten. Dit alles geeft de jongeren de kans om aangemoedigd te worden in hun geloof en zo steeds dichterbij God te komen.

Jeugdwerk

Het jeugdwerk richt zich op alle jeugd van 12 tot 18 jaar oud. Wanneer het gaat om de praktische invulling van het jeugdwerk is gekozen voor een structuur die catechisatie en vereniging bij elkaar voegt. Dit houdt in dat er wekelijks één jongerenavond wordt georganiseerd waarin een aantrekkelijk 'sociaal programma' wordt aangeboden. Per week zijn er twee jongerenavonden, op maandag komen de jongste groepen samen en op woensdag de jongeren van 16 jaar en ouder. Er is bewust voor gekozen om de jongeren zoveel mogelijk tegelijkertijd te laten komen, zo wordt de onderlinge ontmoeting gestimuleerd. Ook de soos is op deze avonden (gedurende een beperkte tijd) open. Een bijeenkomst duurt 75 minuten, waarvan het eerste deel wordt besteed aan behandeling van de lesstof en het tweede deel aan bijbelstudie.

Doel van het jeugdwerk is om 'de jonge leden van de gemeente de kennis en ervaring te laten verwerven die nodig is om bewust belijdenis te kunnen doen van het geloof' (handboek jeugdwerk, 2007, P. 4). Om dit bereiken wordt gewerkt aan drie leerdoelen:

- Kennis (hoofd): overdracht van kennis over de bijbel en christelijke geloofsleer.
- Vorming (hart): vorming vanuit die kennis door stimulering van een doorleefde band met Christus
- Toepassing (handen): toepassing van die kennis in een leven als christen.

Om bovengenoemde leerdoelen te kunnen bereiken worden een aantal randvoorwaarden gesteld:

- Het jeugdwerk sluit waar mogelijk aan bij de leefwereld van de jongeren en is er op gericht het belang en gebruik van het geleerde voor en in het dagelijks leven van jongeren zo veel mogelijk tot uitdrukking te laten komen.
- Het jeugdwerk is erop gericht de motivatie en betrokkenheid van jongeren voor deelname aan het jeugdwerk te maximaliseren.
- Het jeugdwerk wordt zo opgezet dat stelselmatige deelname en betrokkenheid van ouders en andere gemeenteleden nodig is
- Het jeugdwerk wordt zo opgezet dat het zo veel mogelijke concrete verbindingen heeft met het leven van de gemeente en de activiteiten die binnen de gemeente plaatsvinden.
- Het jeugdwerk wordt integraal uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad.

Het jeugdwerk is losgekoppeld van het moment waarop jongeren belijdenis doen. Naast het hier beschreven jeugdwerk is er een apart tweejarig traject voor jongeren die belijdenis willen doen van het geloof. Deelname aan dit traject is mogelijk na zes jaar deelname aan het jeugdwerk. Er zijn wel mogelijkheden om eerder mee te doen aan het traject richting het doen van belijdenis, maar dan moeten daar wel sterke overtuigingen voor aanwezig zijn.

Voor jongeren van 18 jaar en ouder is er een vervolgtraject, gericht op zelfstandige voortzetting van bijbelstudie en bezinning. Het laatste jaar van het jeugdwerk wordt tevens gebruikt als voorbereiding op de overgang naar het vervolgtraject.

Kerkenraad

De kerkenraad van de gemeente Haren heeft als opdracht jaarlijks een bezoek te brengen aan de gemeenteleden met als doel in gesprek te gaan over het geloof en deze gemeenteleden te sterken in hun geloof (Gevonden op <http://www.ontmoetingskerkharen.nl/ouderlingen-en-diakenen>). Dit bezoek is aan gezinnen, de jongeren kunnen aan het gesprek deelnemen. Ook is er een jeugdouderling. Een paar jaar geleden was zijn voornaamste taak zich te richten op de jeugd van 16 jaar en ouder, tegenwoordig moet hij zich vooral op jongeren richten van 18 jaar en ouder die buiten Haren wonen en dreigen af te haken van de kerk en/of het geloof. Er is een inventarisatie gemaakt van alle jongeren vanaf 18 jaar met daarin hun status wat betreft het zijn van dooplid of belijdend lid en in hoeverre ze bereikbaar zijn. Op deze manier gebeurt er van alles, maar het is niet allemaal even goed op elkaar afgestemd en het gaat een stuk lastiger dan het handboek jeugdwerk doet vermoeden. Het is moeilijk om contact te krijgen met de jongere buiten Haren en ook de jongere die nog wel in Haren woont is niet altijd bereikbaar. Voor jongeren van wie sprake is (of dreigt) van uitval wordt specifieke pastorale aandacht op individueel niveau georganiseerd. Deze pastorale trajecten worden verzorgd door de predikant en de jeugdouderling, in overleg met de wijkouderling. In het handboek jeugdwerk staat beschreven dat het jeugdbestuur alert is op tijdige inschakeling van dit 'pastorale vangnet' rond de jongere. De leden van het jeugdbestuur zijn dan ook verantwoordelijk voor tijdige signalering van problemen. Het pastorale traject loopt in praktijk via de wijk- en/of jeugdouderling. Dit loopt naar eigen zeggen niet heel gestroomlijnd.

Gemeenteleden

De Gereformeerde kerk Vrijgemaakt van Haren telt zo'n 600 leden. Ongeveer 10% hiervan is in de leeftijd van 12 t/m 18 jaar oud. De jongeren hebben de kans andere gemeenteleden te ontmoeten in en rond de erediensten. De gemeente is opgedeeld in wijken, als gezin word je in deze wijken ingedeeld. Er zijn wijkbijeenkomsten waarin gemeenteleden van eenzelfde wijk elkaar kunnen ontmoeten. Het is afhankelijk van de wijk hoe vaak een bijeenkomst wordt georganiseerd. Een aantal gemeenteleden zijn actief in het jeugdwerk, de jongeren kunnen hen dan ook ontmoeten op de woensdag. Dit zijn de momenten waarop jongeren andere gemeenteleden kunnen ontmoeten en waarin ze dus door andere gemeenteleden aangemoedigd kunnen worden in hun geloof.

Op allerlei gebied worden er mogelijkheden geboden voor de jongeren om aangemoedigd te worden in het geloof. Nu is het de vraag of dit aanbod aansluit bij de jongeren en of ze de dingen die worden georganiseerd daadwerkelijk ervaren als een aanmoediging. In de deelvraag 5 zal ik hier antwoord op geven.

4.6 Deelvraag 5: Voldoet het pastorale aanbod?

Zoals eerder aangegeven heb ik gekeken naar vier onderdelen binnen de kerkelijke gemeente van Haren om te onderzoeken op welke manier pastoraat aan deze jongeren wordt aangeboden. Ik heb de jongeren op deze onderdelen bevraagd om zo te onderzoeken of datgene wat aangeboden wordt aan pastoraat daadwerkelijk helpend is in hun leven. Worden de jongeren daadwerkelijk aangemoedigd door de gemeente van Haren? Op welke manier worden ze dan aangemoedigd en waarin schiet de gemeente volgens de jongeren tekort?

In deze deelvraag vindt u mijn bevindingen van dit onderzoek terug. Per onderdeel zal ik aangeven of het voldoet. Ook zal ik aangeven wat nu precies maakt dat het wel of niet voldoet en hoe dit te verklaren is. De volledige resultaten van de interviews zijn terug te vinden in bijlage 5.

Afsluitend zal ik laten zien wat dit doet met het geloof van jongeren en de keuzes die de jongeren op basis van hun ervaringen maken.

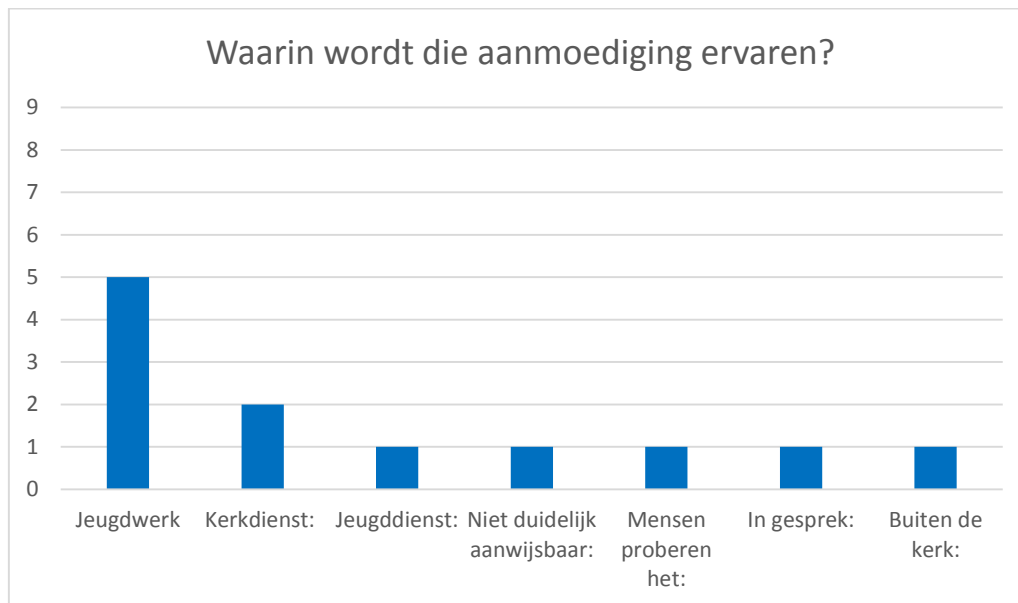
Algemeen:

<i>Word je aangemoedigd in je geloof?</i>	
Ja	6
Nee	3
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

Ook de mensen die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan aangemoedigd te worden in hun geloof.

Waar in wordt de aanmoediging ervaren?	
Jeugdwerk	5
Kerkdienst	2
Jeugddienst	1
Niet duidelijk aanwijsbaar	1
Mensen proberen het	1
In gesprek	1
Buiten de kerk	1
<i>Totaal</i>	9

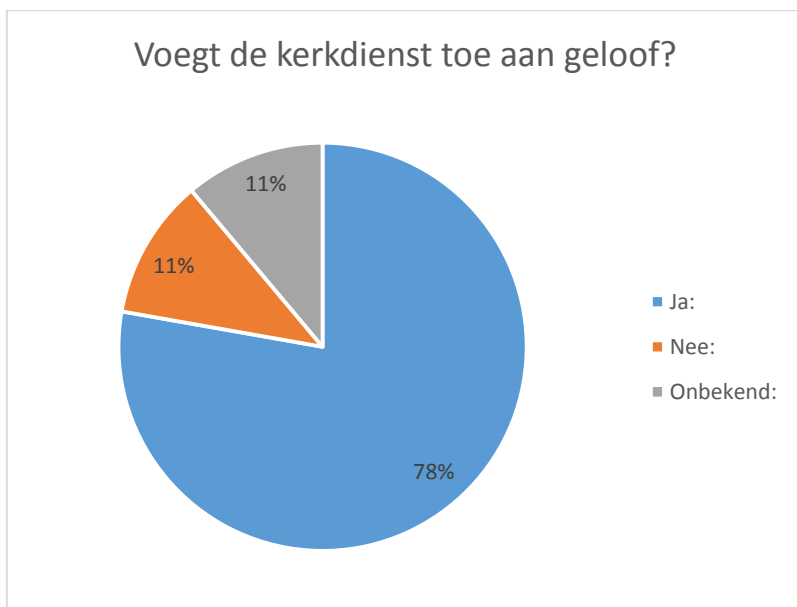

Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat deze aanmoediging vooral in het jeugdwerk ervaren wordt.

Het grootste deel van de jongeren heeft het idee aangemoedigd te worden in het geloof. Deze aanmoediging wordt door het merendeel van de jongeren ervaren in het jeugdwerk en op dit moment vooral in het project 'Christianity Explored'. De jongeren hadden dit idee niet direct bij het volgen van catechisatie. In deelvraag 1 zijn dan ook veel punten aangegeven die beter zouden kunnen in de catechisaties. De bemoediging en aanmoediging zit 'm vooral in het samenzijn en in het in gesprek over wat God doet in het leven van de aanwezigen.

Kerkdienst:

Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	
Ja	7
Nee	1
Onbekend	1
Totaal	9

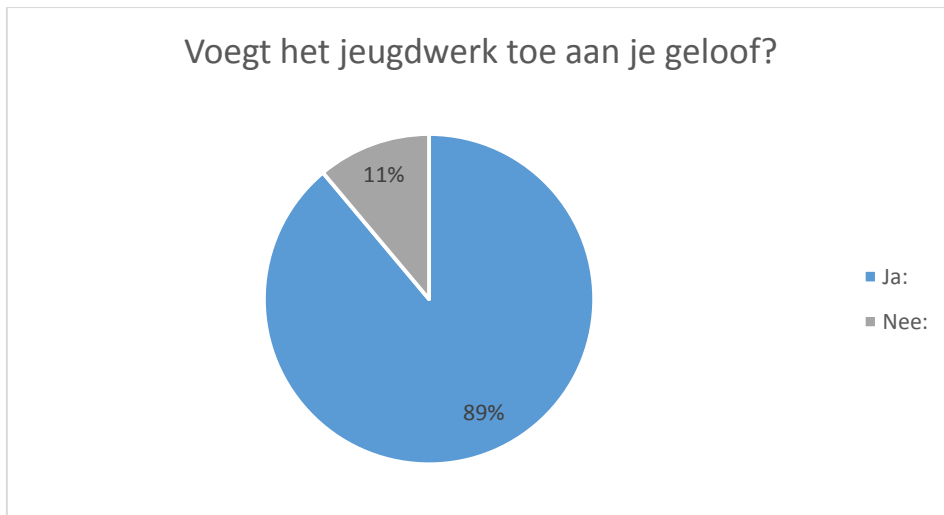

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de kerkdienst iets toevoegt aan hun geloof.

Voor bijna alle jongeren voegt de kerkdienst iets toe aan het geloof. De toegevoegde waarde zit vooral in de preek waar de jongeren iets van hopen te leren. De jongeren vinden het belangrijk meer kennis te krijgen van wat er in de bijbel staat en wat dit te betekenen heeft voor hun leven. Tegelijk worden juist voor de preek veel verbeterpunten aangedragen. Dit is logisch te verklaren: jongeren vinden het belangrijk te leren hoe zij hun leven moeten leiden. Wanneer dit vanuit een preek en vanuit de hele dienst niet duidelijk wordt heeft de kerkdienst voor een groot deel van de jongeren geen zin gehad. Wat opvalt is dat in deelvraag 1 door veel jongeren wordt genoemd dat er in de dienst meer gebruik gemaakt zou moeten worden van andere muziek en liederen, toch wordt dit in deze vraag niet genoemd als iets dat op dit moment iets aan het geloof toevoegt of juist niet.

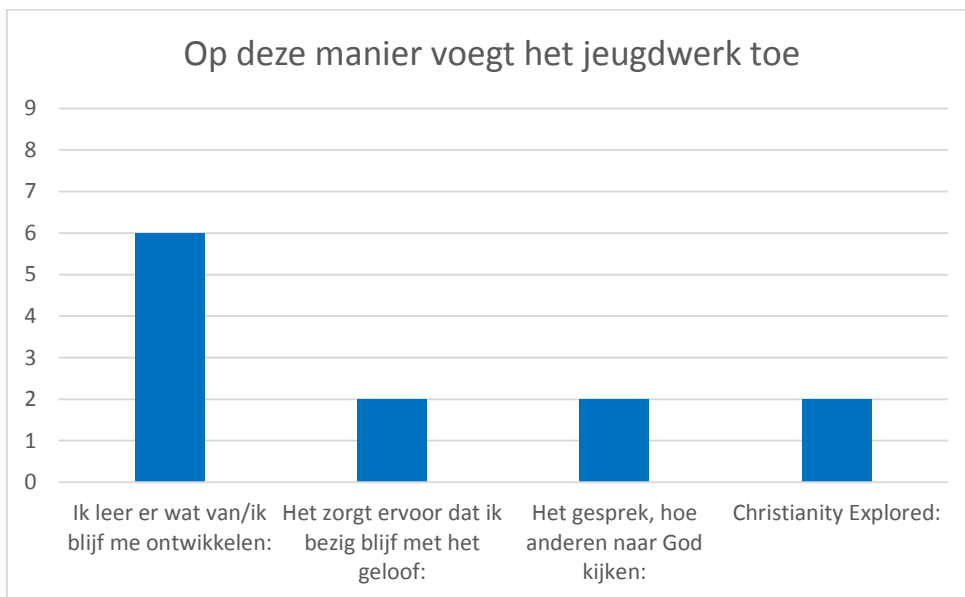
Jeugdwerk

<i>Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?</i>	
Ja	<i>8</i>
Nee	<i>1</i>
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat het jeugdwerk toevoegt aan het geloof.

<i>Op deze manier voegt het jeugdwerk toe aan mijn geloof:</i>	
Ik leer er wat van/ik blijf me ontwikkelen	6
Het zorgt ervoor dat ik bezig blijf met het geloof	2
Het gesprek, hoe anderen naar God kijken	2
Christianity Explored	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

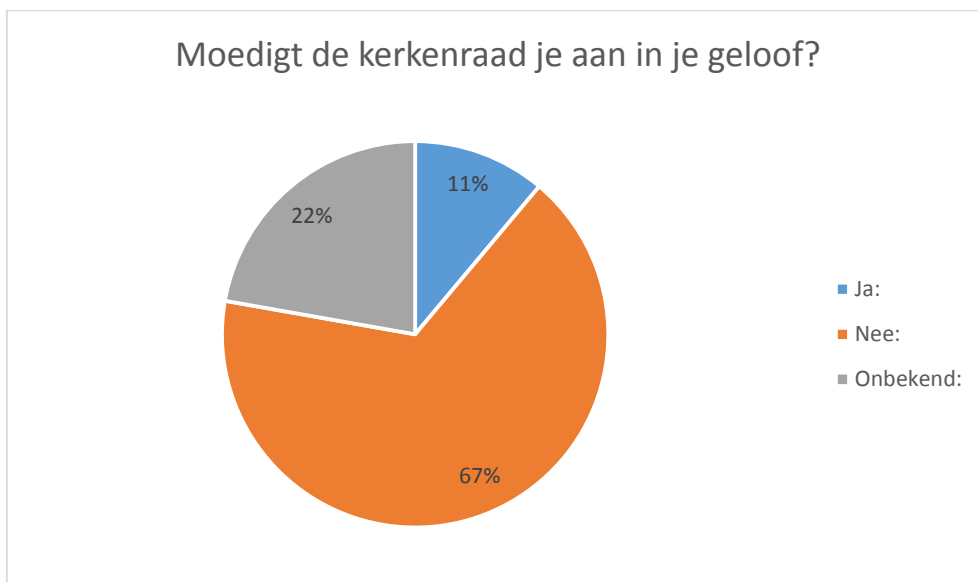
De groep geeft aan te leren van het jeugdwerk. Dit gebeurt vooral door gesprek en door te leren van de levenservaring van anderen.

Iedereen die deelneemt aan het jeugdwerk vindt dit daadwerkelijk toevoegen aan het geloof. De enige respondent die deze vraag met 'nee' beantwoordde volgt het jeugdwerk niet meer. De grootste toevoeging van het jeugdwerk is dat er iets geleerd wordt en dat de jongeren zo uitgedaagd worden om bezig te blijven met het geloof. Dit leren gebeurt doordat er langere tijd op één onderwerp wordt ingezoomd en door het gesprek met anderen. Er wordt wel groot onderscheid gemaakt tussen projecten als Youth Alpha/Christianity Explored en catechisatie. Iets minder dan de helft vindt de catechisatie niets toevoegen aan het geloof en in deelvraag 1 zagen we al dat bijna iedereen vindt dat de catechisatie moet verbeteren.

Voor meer dan de helft van de geïnterviewde jongeren heeft de mentor/catecheet geen extra waarde, het maakt voor hen weinig uit wie dat is. Anderen geven aan het waardevol dat er iemand is die naar ze luistert, dingen kan uitleggen en ook zijn eigen verhaal vertelt. Niemand van de jongeren zou op een mentor/catecheet afstappen als ze ergens mee zouden zitten. Dit komt vooral omdat de eerste stap altijd naar de ouders is.

Kerkenraad

Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	
Ja	1
Nee	6
Onbekend	2
Totaal	9

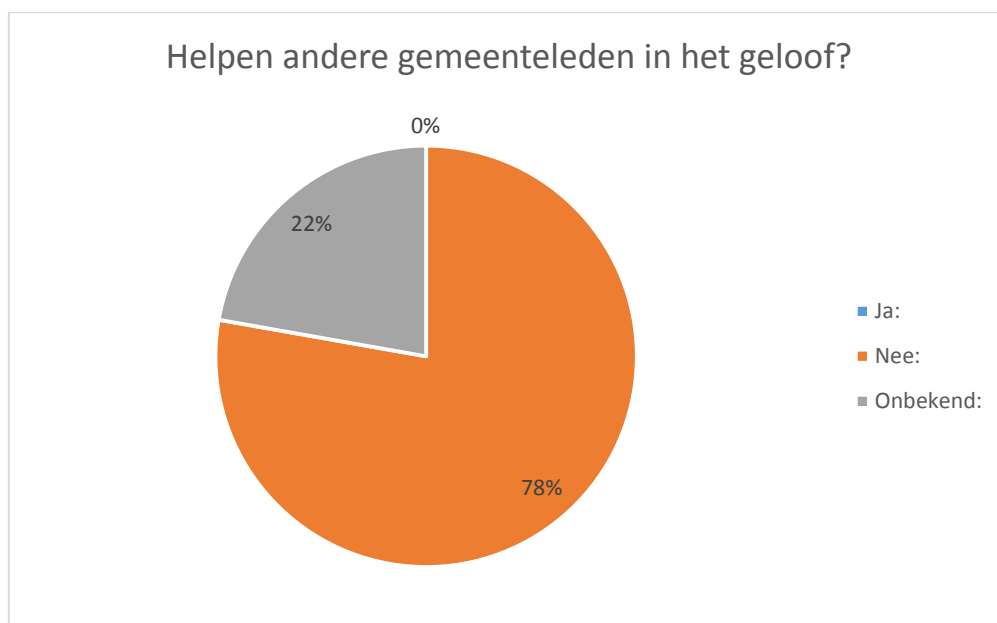

De deelnemers aan het groepsinterview worden door de kerkenraad niet aangemoedigd in hun geloof.

Bijna niemand van de jongeren heeft het idee door de kerkenraad aangemoedigd te worden in het geloof. Dat dit niet ervaren wordt komt volgens iets minder dan de helft van de jongeren doordat er weinig tot geen contact is. Vanuit het groepsinterview wordt dit beeld bevestigd. Het huisbezoek wordt als middel aangegeven om wel contact te hebben met kerkenraadsleden, maar in deelvraag 1 zagen we al dat de meerderheid van de jongeren niet het idee heeft dat de kerkenraadsleden daadwerkelijk voor hen komen. Daarnaast lijken de vragen die ze stellen ingestudeerd en standaard, de jongeren hebben niet het idee hierin oprecht aangesproken te worden. De jongeren zien soms wel dat kerkenraadsleden proberen interesse in hen te tonen, maar naar hun idee slaagt dit vaak niet. Wat hen betreft hoeven kerkenraadsleden dit ook niet perse te doen.

Gemeenteleden

<i>Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?</i>	
Ja	-
Nee	7
Onbekend	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de jongeren door andere gemeenteleden niet geholpen worden in het geloof.

<i>Hoe kan het dat andere gemeenteleden je niet helpen in je geloof?</i>	
Er is geen contact	6
Ik spreek niet met ze over mijn geloof	3
Ik doe er zelf niet veel moeite voor om contact met ze te hebben	1
In het verleden negatieve ervaringen met gemeenteleden	1
Totaal	9

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat er geen geloofsgesprekken plaatsvinden met andere gemeenteleden. Daarnaast helpt het de jongeren ook niet dat de gemeente zo vast lijkt te houden aan tradities en dat daar geen gesprek over mogelijk lijkt.

Geen enkele jongere geeft aan door andere gemeenteleden geholpen te worden in het geloof, dit geldt voor zowel de persoonlijke interviews als voor het de jongeren die deelnamen aan het groepsinterview. Er waren twee jongeren die aangaven dat alleen gemeenteleden die als jeugdleider actief zijn hen helpen in hun geloof. Wat opvalt hierin is dat er volgens de meerderheid van de jongeren geen contact is met andere gemeenteleden. Eén op de drie jongeren geeft aan dat wanneer er wel contact is, dit contact oppervlakkig is en er niet over geloof gesproken wordt. Vanuit het groepsinterview wordt dit gegeven bevestigd.

Effecten

Alle hierboven beschreven resultaten hebben effect op de jongeren. Het heeft effect op hoe ze denken geholpen te worden in hun relatie met God door de gemeente van de GKV te Haren. Deze effecten zijn terug te zien in de antwoorden op onderstaande vragen.

<i>De kerk van Haren helpt mij in mijn relatie met God:</i>	
Ja	7
Nee	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

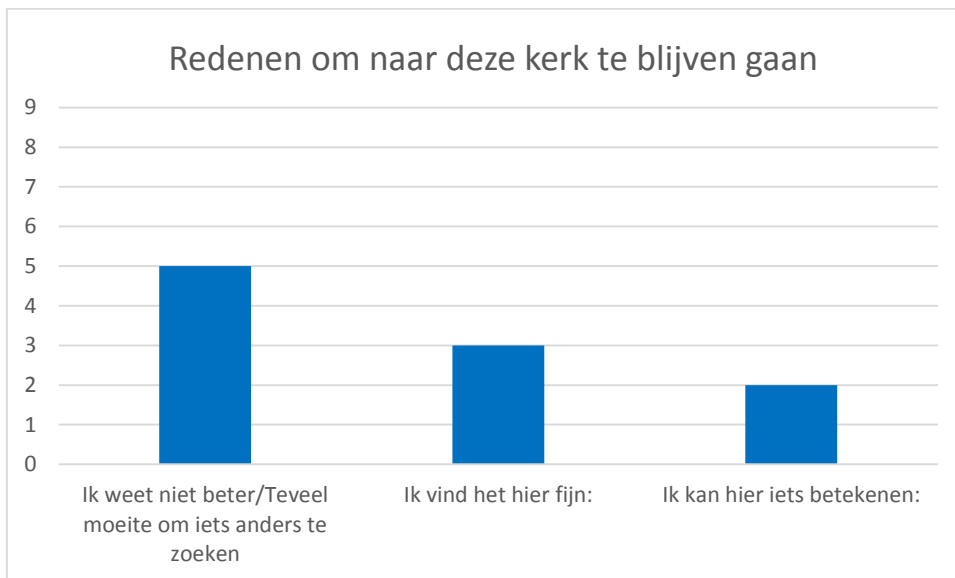
De jongeren in het groepsinterview geven aan dat de kerk van Haren hen niet helpt in hun relatie met God.

<i>Als ik op dit moment mocht kiezen, zou ik gewoon naar deze kerk blijven gaan:</i>	
Ja	4
Nee	4
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	9

De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview zouden op dit moment wel deze kerk blijven bezoeken.

<i>Redenen om wel naar deze kerk te blijven gaan:</i>	
Ik weet niet beter/Teveel moeite om iets anders te zoeken	5
Ik vind het hier fijn	3
Ik kan hier iets betekenen	2
<i>Totaal</i>	9

Reden om deze kerk wel te blijven bezoeken is volgens de groep dat ze het nu eenmaal zo gewend zijn.

De meerderheid van de jongeren geeft aan dat de kerk van Haren hen helpt in hun relatie met God. Deze hulp zien ze vooral terug in het jeugdwerk en in de kerkdienst, iets wat uit eerdere antwoorden ook al bleek. Toch geven twee van de negen jongeren aan niet door de gemeente van Haren geholpen te worden in hun relatie met God, een antwoord dat ook de jongeren vanuit het groepsinterview geven. Zij geven aan dat vooral het halsstarrig vasthouden aan tradities deze hulp in de weg staat.

De helft van de jongeren geeft aan deze kerk te blijven bezoeken als ze nu de keuze zouden moeten maken. Ook de jongeren vanuit het groepsinterview geven aan hier wel gewoon te blijven komen. Grootste reden om te blijven komen is gewenning. De jongeren weten niet beter en ze vinden het teveel moeite om uit te zoeken waar ze anders terecht zouden kunnen. Toch geeft de helft van de jongeren die hebben meegedaan met de persoonlijke interviews aan dat ze deze kerk zouden verlaten als ze deze keuze nu mochten en konden maken. Redenen hiervoor vinden we terug in eerdere resultaten, zij zijn benieuwd of er een kerk te vinden is waar de dingen naar hun idee beter gaan.

5. Conclusie en aanbevelingen

Met dit hoofdstuk zal het onderzoek afgerond worden. Er zal nog eens teruggekeken worden naar de allereerste probleemstelling en het onderzoeksdoel. Er zullen conclusies en aanbevelingen beschreven worden. Deze conclusies en aanbevelingen zijn gebaseerd op het onderzoek en de hierboven beschreven resultaten.

5.1 Probleemstelling en onderzoeksdoel

De hoofdvraag van dit onderzoek was: *op welke manier(en) moet pastoraat aangeboden worden aan jongeren in Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud, zodat het als relevant en helpend wordt ervaren in hun leven?*

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag, heb ik meerdere deelvragen beantwoord. Op de volgende vragen heb ik antwoord gegeven:

1. Wie zijn deze jongeren?
2. Wat is pastoraat?
3. Hebben deze jongeren behoefte aan pastoraat?
4. Wat wordt in de kerkelijke gemeenschap van Haren op dit moment aangeboden aan pastoraat voor deze jongeren?
5. Voldoet het pastorale aanbod?

Het doel van dit onderzoek was een adviesrapport te schrijven voor de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt van Haren. Dit adviesrapport gaat over hoe pastoraat een relevante rol kan spelen in het leven van jongeren van de gemeente van Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud. Ook was het doel dat de opdrachtgever dit adviesrapport kan implementeren in de gemeente, de aanbevelingen kunnen hier richting in geven.

Aan de hand van de antwoorden op deze deelvragen en met het onderzoeksdoel in gedachten, heb ik onderstaande conclusies en aanbevelingen geformuleerd. Deze gaan allen over hoe pastoraat aangeboden dient te worden aan jongeren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud in de gemeente van Haren.

5.2 Antwoord op probleemstelling

Pastoraat is in dit onderzoek gedefinieerd als het ‘aanmoedigen van mensen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige’ (Van de Kamp, 2013, p.18). In het onderzoek zijn verschillende facetten van de gemeente bevraagd op dit pastoraat. De conclusies zullen per onderdeel gegeven worden en zo zal er antwoord gegeven worden op de hoofdvraag.

5.2.1 De plek van jongeren is niet zichtbaar

Hoofdstuk 1.2 laat een plaatje zien van de bestuursstructuur van de gemeente van Haren zoals dat op papier ‘geregeld’ is. Deze structuur zegt veel over de gemeente van Haren. Er zijn veel commissies die op een bepaalde manier aan elkaar verbonden zijn, het lijkt erg georganiseerd. Toch schuilt hierin een gevaar. De structuur laat het voordoen alsof alles goed geregeld is, voor elk onderdeel is een verantwoordelijke. Het gevaar dat hierin schuilt is dat de betrokkenheid van de gemeenteleden op verschillende onderdelen kan verminderen. Het idee kan leven dat er voor alles wel een commissie is, dus ik hoef me daar als gemeentelid niet druk over te maken. Dit kan resulteren in een versplinterde gemeente waarin iedereen zijn eigen verantwoordelijkheidsgebied heeft, maar waarin de onderlinge gemeenschap onder druk komt te staan.

Het is een ingewikkelde structuur waarin het zoeken is naar wat de positie is van de jongeren in deze gemeente. Deze plek is te vinden in het cluster gemeenteopbouw, wat weer onder de bestuurscommissie valt. Dit is een opvallende plek, vooral wanneer blijkt dat de jeugdcentrale in principe alleen gaat over de organisatie van soosavonden. De vraag hierin is dan ook hoe deze jeugdcentrale wordt ingezet voor gemeenteopbouw, het cluster waaronder ze geplaatst is. Catechese en het jeugdwerk valt onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad smal, maar heeft geen plek gekregen in deze structuur. Dit kan ervoor zorgen dat de jongeren zich minder betrokken voelen bij de gemeente als geheel en bij de activiteiten die voor de gemeente worden georganiseerd, zij lijken in deze structuur geen deel uit te maken van de gemeente. Dat deze betrokkenheid onder de jongeren niet groot is heb ik gemerkt tijdens mijn onderzoek. Jongeren voelden zich niet betrokken genoeg om van een gesprek over de gemeente en het jongerenpastoraat een prioriteit te maken. Ze konden hier in anderhalf maand tijd geen uur voor vrijmaken.

Ook voor de gemeente is het nu niet zichtbaar onder welke verantwoordelijkheid de jeugd valt, ze zijn onzichtbaar. Dit kan de betrokkenheid van de gemeente op de jongeren verminderen. Het idee kan leven dat er een jeugdbestuur is, zij ontfermen zich vanuit de jeugdcentrale over de jeugd. Daarom hoeft een gemeentelid die niet onderdeel is van deze commissie zich niet druk te maken over de jongeren. Dit terwijl de hele gemeente de taak heeft de jongeren voor te gaan en aan te moedigen in geloof. De jongeren zelf kijken ook verder dan alleen hun eigen jeugdleiders, ze kijken naar het geheel van de gemeente om te bepalen of dat geheel voor hen een voorbeeld is die ze na willen leven. Bij de doop heeft de gemeente beloofd het kind met liefde in hun midden te ontvangen, de ouders te steunen en ook daadwerkelijk bereid te zijn eraan mee te helpen dat het kind groeit in geloof (doopformulier 3, gevonden op <http://www.gkv.nl/geloven/formulieren>). Dit is een taak voor de gehele gemeente, niet slechts voor de mensen die bereid zijn om in een commissie deel te nemen.

In het geheel van deze gemeente voelen de jongeren zich wel aangemoedigd in het geloof, maar deze aanmoediging zien ze slechts in een paar onderdelen van het gemeentezijn terug, namelijk in de kerkdienst en in het jeugdwerk. De jongeren hebben daadwerkelijk behoefte aan deze aanmoediging, ze willen graag op verschillende manieren door de gemeente aangemoedigd worden in hun geloof.

5.2.2 Jongerenpastoraat in de kerkdienst

Jongeren van Haren worden door de kerkdienst aangemoedigd in hun geloof. Deze aanmoediging vinden ze vooral terug in de preek, hierdoor hopen de jongeren meer kennis te krijgen van het Woord van God. Ze vinden het belangrijk dat ze deze kennis toe kunnen passen in hun eigen leven. Tegelijk zijn ze erg kritisch over deze preek, te vaak is de preek moeilijk en niet concreet toe te passen in hun eigen leven. De jongeren weten dan vaak niet wat ze met de preek aan moeten en wat ze met het gehoorde kunnen in de week die voor hen ligt. Wanneer dit het geval is, was de kerkdienst voor hen niet nuttig, een verspilling van tijd.

Door de hele dienst heen moet de aandacht van de jongere getrokken worden, hij moet erbij gehouden worden. De jongeren van Haren zouden dan ook graag meer variatie zien in de dienst. Ook de verschillende onderdelen zouden ze graag ingevuld zien worden op een manier die de dienst niet zo voorspelbaar maakt als dat het nu is. De jongeren willen andere liederen zingen en op andere manieren bijvoorbeeld de wet of de geloofsbelijdenis te horen krijgen. Tegelijk willen ze daarbij rekening houden met andere mensen in de kerk, ze vinden niet dat elke dienst een jeugddienst moet zijn. Het moet juist een dienst zijn waarin iedereen zich thuis voelt, ook zij. Hierin komt het sociale in de jongeren weer naar voren, ze willen denken om de ander en hopen tegelijk dat de ander ook aan hen denkt. Ze hechten er groot belang aan dat er anderen zijn, juist het feit dat er elke zondag zoveel mensen samen met hen in de kerk zitten sterkt hen in hun geloof.

5.2.3 Jongerenpastoraat in het jeugdwerk

Het jeugdwerk heeft toegevoegde waarde voor het geloof van de jongeren. Deze toegevoegde waarde zit 'm vooral in het feit dat er dingen geleerd worden en dat jongeren uitgedaagd worden om met het geloof bezig te blijven. Er zit wel een groot onderscheid tussen projecten als Youth Alpha/Christianity Explored en catechisatie. Bijna iedereen vindt dat catechisatie sterk moet verbeteren en iets minder dan de helft stelt dat catechisatie op dit moment niets toevoegt aan hun geloof. Dit komt vooral omdat catechisatie teveel over feiten gaat, zonder dat hierin een vertaalslag naar het leven van de jongeren wordt gemaakt. Daarnaast zijn de feiten die de jongeren moeten leren vaak al bekend door o.a. godsdienstlessen op school.

Zoals we ook bij de kerkdienst al zagen is het sociale en relationele aspect van groot belang voor de jongeren. Ze vinden het fijn om samen te zijn voor hetzelfde doel en in gesprek te zijn. Dit is de manier waarop jongeren leren.

5.2.4 Jongerenpastoraat en kerkenraad

De jongeren van Haren ervaren geen aanmoediging in het geloof vanuit de kerkenraad. De helft van de jongeren geeft aan geen contact te hebben met leden van de kerkenraad, wanneer dit contact er wel is lijkt het niet oprecht. De vragen die gesteld worden lijken ingestudeerd en standaard. Tijdens het huisbezoek lijken de kerkenraadsleden niet voor de jongeren te komen maar voor hun ouders. Sommige jongeren zien wel dat kerkenraadsleden hun best doen om in contact te komen met hen. Dit stellen ze op prijs, maar ze vinden contact niet direct nodig.

5.2.5 Onderling pastoraat in de gemeente

Geen enkele jongere geeft aan door andere gemeenteleden geholpen te worden in het geloof. De meerderheid van de jongeren wijdt dit aan het feit dat er geen contact is met andere gemeenteleden, behalve als ze als jeugdleider actief zijn. 33% van de jongeren geeft aan dat wanneer er wel contact is, dit contact oppervlakkig is, er wordt niet over geloof gesproken.

Doordat er weinig tot geen contact is, is de mening van de jongeren over andere gemeenteleden grotendeels gebaseerd op gevoel en niet op ervaringen. Zo schatten de jongeren in dat de gemeenteleden meelevend zijn. Wat ze tegenvalt van de gemeenteleden is dat ze erg vasthouden aan traditie en bijzonder stellig zijn in overtuigingen. De jongeren hebben het idee dat hier nauwelijks gesprek over mogelijk is en dat staat hen tegen. Juist omdat gesprek voor hen erg belangrijk is om contact te maken en te leren van de ander. Hierin komt het sociale en relationele aspect naar voren dat we eerder ook al zagen wanneer het gaat om de kerkdienst en het jeugdwerk. Dit is waar ze op letten in de kerk en wat ze verwachten van hun gemeenteleden. Juist in dit relationele aspect kan de echtheid van gemeenteleden besproken en getoetst worden. Gesprek kan bijvoorbeeld uitleggen waarom wel of niet de lijn van traditie wordt gevolgd. De jongeren vragen hier verantwoording voor en als die verantwoording niet gegeven kan worden, doet dit af aan de echtheid van gemeenteleden. Ook willen de jongeren door gesprek groeien in geloof en relatie met God. Ze geven aan God te willen volgen en die intentie maakt hun relatie met God goed. Wel hebben ze anderen nodig om te leren hoe God te volgen.

5.2.6 Ouders blijven eerste verantwoordelijkheid houden

Het onderzoek gaat over hoe het jongerenpastoraat vorm moet krijgen in de kerk zodat het als relevant wordt ervaren in het leven van jongeren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud. Daarbij moet gezegd worden dat de ouders van de jongeren altijd de eerste verantwoordelijkheid dragen voor de geloofsaanmoediging van hun kinderen. Zij zijn als eerste geroepen om hun kinderen de geboden in te prenten. Er met ze over te praten en ze voor te gaan in geloof (Deut. 6:7). Dat deze rol belangrijk is blijkt uit het onderzoek. De jongeren geven aan in geval van vragen of problemen niet als eerste naar hun jeugdleider, ouderling of een willekeurig ander gemeentelid te stappen. De eerste hulpbron die hiervoor aangeboord wordt is één van de ouders.

5.3 Aanbevelingen

In bovenstaande conclusies wordt antwoord gegeven op de vraag op welke manier(en) pastoraat aangeboden moet worden aan jongeren in Haren in de leeftijd van 16 tot 18 jaar oud, zodat het als relevant en helpend wordt ervaren in hun leven. Dit heb ik uitgesplitst in verschillende gebieden, wat leidt tot een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen zal ik hieronder uitwerken.

Werk aan relatie tussen generaties

Mijn eerste aanbeveling gaat over dat wat het meest in het oog springt vanuit het onderzoek: werk aan de relatie tussen verschillende generaties in de kerk. Wanneer er sprake is van geregeld betekenisvol contact kunnen deze generaties elkaar versterken in het geloof.

Nu is het een hele stap om van 'niet tot nauwelijks contact' te komen tot een 'betekenisvolle relatie'. Denk er daarom goed over na wat het uiteindelijke doel is en wat de beste manier is om dit doel te bereiken. Uiteindelijk is het zaak om 'te doen'. Organiseer op structurele basis avonden waarin jong en oud met elkaar betekenisvolle gesprekken kunnen voeren en zo van elkaar kunnen leren. Hoeveel avonden dit moeten zijn hangt af van mogelijkheden en het uiteindelijke doel, maar ik zou per jaar zeker vier van deze avonden organiseren. Geef de mensen tijdens deze avonden handvaten om te spreken over waarom ze geloven, wat mooi is aan dit geloof, maar ook wat de moeiten hierin zijn. Laat mensen verwoorden hoe ze naar God kijken en hoe ze hun relatie met God zouden verwoorden. Echtheid is hierin erg belangrijk. Van hieruit kan gesproken worden over de gemeente en wat gemeenteleden van elkaar verwachten. Denk er hierbij goed om dat deze gesprekken niet altijd vanzelf komen, vooral de oudere generatie is niet gewend om over deze dingen te praten en ook de jongere generatie is niet gewend om hier met ouderen over te spreken. Zorg daarom voor een goede begeleiding tijdens deze gesprekken, eventueel zou hier een externe professional voor ingeschakeld kunnen worden. Het is goed om naast deze gespreksavonden ook andere activiteiten te organiseren waarin verschillende generaties elkaar tegenkomen en elkaar kunnen leren kennen, houd hierbij wel het uiteindelijke doel voor ogen: het opbouwen van een betekenisvolle relatie.

Wanneer deze gelegenheden voor ontmoeting georganiseerd worden, zullen mensen elkaar ook buiten deze georganiseerde gelegenheden aanspreken. Door elkaar te kennen zal er meer aan elkaar gedacht worden, de onderlinge relatie wordt versterkt.

Door het hele onderzoek heen is gebleken dat jongeren veel waarde hechten aan een betekenisvolle relatie. Deze relatie willen ze terugzien in de kerkdienst, het jeugdwerk, het contact met de kerkenraad en in het contact met gemeenteleden onderling. De jongeren hechten waarde aan het samenzijn, maar dan ook met een gezamenlijk doel: het leren kennen van Jezus Christus als hun redder. Een betere beschrijving hiervoor is dat jongeren op zoek zijn naar verbondenheid. Wanneer het over verbondenheid gaat, heeft dit alles te maken met God zelf. Onze God is een God van verbondenheid. Hij alleen is de bron van verbondenheid, een bron waar de gemeente uit mag en moet putten (Douma, 2006, P.31). Dit belijden we als kerk van Christus en hier mogen we als gemeente dan ook volop uit putten.

Waar gaat het in de gemeente om? Tegenwoordig lijkt het er steeds meer op dat we een kerk als levend ervaren wanneer de kerkdiensten goed bezocht worden en er allerlei activiteiten worden georganiseerd voor jong en oud. De kerk zou goed bij de tijd moeten zijn en uitstraling hebben. Allemaal mooie dingen en goed als ze er zijn, maar dit is niet waar het in de kern om draait. Uiteindelijk is een levende gemeente 'een gemeente waarin Christus leeft' (Douma, 2006, P.84). Dit is precies waar de jongeren naar op zoek zijn: een betekenisvolle relatie waarin de gemeenteleden laten zien op welke manier Jezus Christus in hen leeft. Dit is de kern en vanuit deze kern is het goed om onder woorden te kunnen brengen waarvoor je staat, zowel als gemeente als individueel. De jongeren zijn op zoek naar antwoord op deze vragen in hun eigen leven. Hiervoor zijn voorbeelden nodig. Ze hebben mensen om zich heen nodig waarmee ze hierover kunnen spreken, en waarbij de

praktijk past bij datgene wat verteld wordt. Hiervoor is de hele gemeente verantwoordelijk, niemand uitgezonderd. De jongeren willen van ieder gemeentelid verantwoording voor datgene wat de ander doet en hoe dat past bij wat Jezus Christus van ze vraagt. Houd dit voor ogen wanneer er gewerkt wordt aan een betekenisvolle relatie tussen jong en oud. Zorg ervoor dat het niet verzand in allerlei activiteiten met daarboven een commissie die hier verantwoordelijk voor is. Keer steeds terug naar de kern: duidelijk maken dat de gemeente van Haren een levende gemeente is waarin Christus leeft.

Durf gavengericht te werken

De hele gemeente heeft de taak om voor te leven hoe een leven met Jezus Christus eruit ziet. Ieder gemeentelid moet bereid zijn verantwoording af te leggen van zijn geloof wanneer hier om gevraagd wordt. Dit is een belangrijke basis in de gemeente waarop elke jongere zou moeten kunnen vertrouwen. Hiernaast kan het werken met jongeren ook bijzondere gaven vragen, gaven die niet iedereen bezit. Niet iedereen sluit goed aan bij jongeren en hun leefwereld. Dit is niet erg, maar het is goed om hier bewust van te zijn wanneer mensen specifiek tot taak krijgen om met jongeren in de gemeente te werken. Stel een profiel op waarin staat wat er van jeugdleiders gevraagd wordt en kijk of de jeugdleiders hiertoe in staat zijn. Wees eerlijk tegenover elkaar, alleen dan kan op een goede manier beoordeeld worden of de juiste mensen met de jongeren aan het werk zijn of dat anderen hier beter op hun plek zouden zijn. Ook kan het nodig zijn dat er mensen bijgeschoold worden. Wees als gemeente bereid om hier in te investeren. Dit alles in het belang van de jongeren, waarvoor het jeugdwerk uiteindelijk gedaan wordt.

Bovenstaande geldt voor de hele gemeente en het jeugdwerk, maar ook zeker voor de kerkenraad. De jongeren van Haren geven aan dat wanneer er contact is met kerkenraadsleden dit vaak niet gemeend of oprecht overkomt. Ze weten wel dat kerkenraadsleden over het algemeen hun best doen om oprechte interesse in ze te tonen, maar niet iedereen bezit deze talenten of gaven. Wees hier binnen de kerkenraad eerlijk over richting elkaar en bepaal wat hierin moet gebeuren. Mijn aanbeveling is om mensen te zoeken die goede aansluiting vinden bij de jongeren, en tegelijk pastorale kwaliteiten bezitten om het jongerenpastoraat op zich te nemen. Dan hoeven de jongeren niet perse meer bereikt te worden door alleen het gezinshuisbezoek, waar de wijkouderling de verantwoordelijkheid over draagt. Er kan worden gedacht aan een huisbezoek speciaal voor jongeren waarin deze jongeren volop de aandacht krijgen die ze verdienen en waarin ze kunnen spreken over hun geloofsleven. Het is goed als hier leiding aan wordt gegeven door mensen die daarvoor de vereiste kwaliteiten bezoeken. Deze bezoeken kunnen zowel één op één als in groepen plaatsvinden.

Neem jongeren mee in de voorbereiding op kerkdiensten

Jongeren komen op zondag naar de kerk voor het samenzijn met andere gelovigen en om te leren. Dit laatste is voor hen van grote waarde. Om te kunnen leren moet voortdurend hun aandacht getrokken worden en ze moeten worden aangesproken op hun dagelijks leven. Hoe dit bereikt kan worden weten de jongeren zelf het beste. Mijn aanbeveling hierin is dan ook om eens per maand samen met een groepje jongeren de dienst voor te bereiden. Dit hoeft niet perse een jeugddienst te zijn, jongeren hebben juist de hele gemeente voor ogen wanneer zij over de dienst praten. Zo vinden ze het erg mooi dat er tegenwoordig veel om de kinderen wordt gedacht.

Ga in voorbereiding op de dienst in gesprek met jongeren om zo te horen wat zij belangrijk vinden in een dienst. Wat willen ze graag en is dit te realiseren? Wees hier eerlijk over richting elkaar, wanneer bepaalde dingen niet kunnen leg dit dan uit. Ook hierin vragen de jongeren verantwoording voor dat wat we doen. Is het gewenning of zit hier een idee achter? Durf hierbij ook uit de vrijgemaakte comfortzone te stappen. Wanneer ze dingen 'anders' willen, geef hier dan gelegenheid voor en leg de gemeente uit waarom dit kan. Ook in de gesprekken die georganiseerd worden vanuit mijn eerste aanbeveling kan dit onderwerp een plek hebben.

Uiteindelijk vinden jongeren de boodschap van de preek centraal staan in een dienst, ze vinden het belangrijk hiervan te leren. Ga daarom niet alleen de vorm van een kerkdienst met ze voorbereiden, maar praat ook over de inhoud. Van hieruit kunnen mooie geloofsgesprekken plaatsvinden die vervolgens in de eredienst terug kunnen komen zodat anderen hier van kunnen leren.

Beoordeel of de catechese voldoet aan de gestelde doelen

De jongeren zijn erg kritisch over de catechese. Deze kritiek uit zich vooral in het feit dat hetgene wat geleerd wordt tijdens de catechese vaak al bekend is en hen niet aanspreekt op hun leven. Dit maakt de catechisatie saai en niet relevant. Mijn aanbeveling hierin is dat er uitgezocht wordt wat de jongeren op dit moment echt leren op catechisatie. Wanneer het puur gaat om feiten moet bepaald worden of deze feiten niet al bekend zijn door bijvoorbeeld de godsdienstlessen op school. Er moet naar gekeken worden of de catechese op dit moment echt iets toevoegt in de kennis van God en op welke manier dit dan toevoegt. Is het geleerde nieuw en relevant? Wordt deze relevantie ook voor de jongeren duidelijk? Vanuit het onderzoek lijkt dit niet het geval. In dat geval moet er bepaald worden hoe de catechisatie zo aan te passen dat de jongeren er van groeien in het geloof. Houd daarbij voor ogen dat de waarde van goed onderwijs niet in het entertainen van jongeren zit, juist het leren van relevante dingen stellen de jongeren erg op prijs.

Kijk kritisch naar het structuurplaatje van de gemeente

Zoals ik eerder al noemde is de gemeente van Haren erg georganiseerd, ze heeft vele commissies met eigen verantwoordelijkheden. Om dit overzichtelijk te maken is ervoor gekozen een bestuursstructuur te maken. Deze vindt u terug in hoofdstuk 1.2. Op zich is zo'n structuur prima, wel moet afgevraagd worden of het de gemeente helpt. Het is nu goed mogelijk dat gemeenteleden naar dit plaatje kijken en tot de conclusie komen dat alles goed geregeld is en dat er van hen niets verwacht wordt. Het kan gebeuren dat bepaalde dingen juist buiten beeld raken omdat het op papier goed geregeld lijkt. Ik raad daarom aan nog eens kritisch naar dit structuurplaatje te kijken. Stel daarbij de vragen wat precies het doel hiervan is en of dat duidelijk is in de gemeente. Is het in de gemeente duidelijk dat dit een bestuursstructuur is met als doel gemakkelijk in contact te komen met verschillende facetten van het gemeentezijn? Ook is het de vraag of deze structuur daadwerkelijk helpt bij het halen van dit doel of dat de structuur het meer in de weg staat. Wat zijn precies de voordelen en nadelen van deze structuur? Weegt dit tegen elkaar op? Wanneer de uitkomst hiervan positief is kan er goed gewerkt worden met deze structuur, maar dan beveel ik aan om ook het jeugdwerk hierin een plek te geven. Op de jeugdcentrale na is de jeugd op dit moment onzichtbaar in de structuur van de gemeente van Haren.

Professionele kijk op de zaak

Alle hierboven gegeven aanbevelingen vragen bepaalde kennis en professionaliteit. Kennis en professionaliteit wat niet elke gemeente in huis heeft. Zo vraagt het bouwen aan onderlinge relaties kennis van het organiseren en begeleiden van dergelijke processen. Een professional kan helpen met het ontdekken, het inzetten en het ontwikkelen van talenten. Terwijl hij ook zelf degene kan zijn die goed aansluit bij jongeren. Met een pastorale competentie daarbij kan hij het jongerenpastoraat organiseren en uitvoeren. Iemand die kennis heeft van catechese en kijkt op structuren in de kerk kan op die gebieden ingeschakeld worden. Mijn aanbeveling hierin is om waar nodig hulp in te schakelen van professionals. Kijk goed welke talenten in de eigen gemeente aanwezig zijn en beoordeel vervolgens op welke gebieden een specialist nuttig kan zijn. Dit kan zowel op projectbasis als voor langere tijd. Ik besef me dat dit ook financieel iets vraagt van de gemeente, maar juist de bereidheid om te investeren in de jongeren geeft een positief signaal af. Uiteindelijk gaat het wel om de jeugd, de kerk van de toekomst maar ook nu volop deel van de gemeente van Haren.

Literatuurlijst

Boeken

- Baarda, D.B. & Goede de, M.P.M. (2006). *Basisboek methoden en technieken*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff
- Bohlmeier, E. (2007). *De verhalen die we leven*. Amsterdam: Uitgeverij Boom
- Boscham, J. & Groen, I. (2006). *Generatie Einstein. Slimmer, sneller en socialer, communiceren met jongeren van de 21e eeuw*. Amsterdam: Pearson Education
- Brinkman, J. (2004) *Voor de verandering*. Een praktische inleiding in de agogische theorie. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff
- Caluwé de, L. & Reitsma, E. (2010). *Leren adviseren*. Het belang van echt vakmanschap. Amsterdam: Mediawerf Uitgevers.
- Douma, J. (2006). *Leven in verbondenheid*. De kracht van het kennen van Christus. Kampen: Uitgeverij Kok
- Groen, M. (2006). *Reflecteren de basis*. Op weg naar bewust en bekwaam handelen. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff
- Ganzevoort, R. (1996). *Omgaan met verlies*. Kampen: Kok-Voorhoeve
- Heijden van der, S.(2012). *Kerk voor een nieuwe generatie*. Zoeken naar een kerk waarin jongeren geloven Heerenveen: Medema
- Kamp van de, P.(2013). *Verhalen om te leven*. Utrecht: Kok
- Nathans, H.(1992). *Adviseren als tweede beroep*. Deventer: Kluwer bedrijfswetenschappen
- Remmerswaal, J.(1995). *Handboek groepsdynamica*. Soest: Uitgeverij Nelissen
- Spangenberg, F. & Lampert, M. (2009). *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam.
- Verhoeven, N.(2004). *Wat is onderzoek?* Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs. Den haag: Boom Lemma

Internet

Gereformeerde kerk Vrijgemaakt <http://www.gkv.nl>

Gereformeerde kerk Vrijgemaakt van Haren <http://www.ontmoetingskerkharen.nl>

Tartuffel (2009). Acht levensfasen/ontwikkelingsfasen van de mens: Eriksson. *Psychologie*. Binnengehaald 7 januari 2014 van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/34088-acht-levensfasen-ontwikkelingsfasen-van-de-mens-erikson.html>

Bijlagen

Bijlage 1 – Interview

Bijlage 2 – Groepsinterview

Bijlage 3 - Literatuur over de jongere van vandaag (Deelvraag 1)

Bijlage 4 – Uitwerking interviews

Bijlage 5 - Resultaten interviews

Bijlage 1: Interview

Interviewschema

Er zijn drie verschillende vormen voor een interview. Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor een halfgestructureerd interview. Ik heb wel een lijst met vragen en onderwerpen, maar ik wil ruimte geven voor de eigen inbreng van de respondent. Ik zal op deze manier inspelen op de situatie zoals die zich voordoet (Verhoeven, 2004, p.126).

Voor het werven van respondenten heb ik op een jeugdavond alle aanwezige jongeren uit de doelgroep benadert om mee te doen met het interview. De afwezige jongeren die ik wel graag wil spreken heb ik laten benaderen door ds. De Boer. Op deze manier zijn 23 jongeren benaderd om mee te werken aan het interview, 20 hiervan hebben toegezegd mee te willen werken. Vervolgens heb ik een schema gemaakt met daarin een verdeling van wie ik wanneer zal spreken. Een deel van hen spreek ik in een persoonlijk interview, een ander deel in een groepsinterview. Deze indeling is random gemaakt.

Processchema interview

Voor dit interview hou ik het volgende processchema aan:

1. *Kennismaking en introductie*: Ik stel mezelf voor aan de respondent en ik zal de respondent uitnodigen iets over zichzelf te vertellen. Vervolgens wil ik vertellen wat het doel is van dit gesprek en hoe lang het gesprek ongeveer zal duren. Ook wil ik al aan het begin van het gesprek duidelijk maken dat alles wat we bespreken vertrouwelijk is en dat ik het verslag dat ik er van maak zal anonimiseren. Ik wil met de respondent afspreken dat wanneer ik het gespreksverslag af heb, ik deze eerst terug zal geven aan de respondent om te controleren of dit echt is wat de respondent heeft vertelt. Is dit het geval, dan kan ik het gespreksverslag verder gebruiken. Blijkt dit niet zo te zijn dan zal ik terugkomen voor een vervolggesprek met de respondent. Dit alles wil ik al in de introductie vertellen omdat ik denk dat dit het onderling vertrouwen zal bevorderen, de respondent zal zo meer informatie met mij durven delen. Ik wil van het gesprek een bandopname maken, hiervoor zal ik toestemming vragen aan de respondent. Als laatste wil ik in de introductie al duidelijk maken dat ik begrijp dat het gespreksonderwerp erg persoonlijk kan worden. Daarom ook is het voor mijzelf goed om te bepalen waar de grenzen liggen wanneer ik vragen stel die ingaan op de persoonlijke achtergrond van de respondent (Groen, 2006, p.46). Ik wil de respondent duidelijk maken dat hij/zij de vrijheid heeft om wel of niet te antwoorden op vragen en zelf aan te geven wanneer een bepaalde vraag over de grens gaat en te persoonlijk wordt.
2. *Verkennde fase*: In deze fase wil ik een gesprek op gang brengen over de respondent. Het zal gaan over feitelijkheden die ik wil weten om de context te leren kennen waarin de respondent leeft. Zo zal ik het verhaal dat de respondent vertelt in deze context kunnen plaatsen.
3. *Verdieping*: Na de achtergrond van de respondent verkend te hebben wordt het tijd om de diepte in te duiken, het is dan wel belangrijk dat de verkenning goed gebeurd is, dan kan ik het verdiepende verhaal beter plaatsen in context en tijd.
4. *Afsluitende fase*: Ik kan niet plotseling vanuit de verdieping gaan afronden, daarom wil ik deze fase gebruiken om tot een soort van afrondend geheel te komen. Het zal gaan over hoe de respondent er nu in staat. Ik wil samenvatten wat ik gehoord heb en zo controleren of ik het goed gehoord heb. Ook ben ik benieuwd naar hoe de respondent tegen zijn eigen verhaal aankijkt en wat dit met de respondent doet.
5. *Afsluiting en afscheid*: Ik geef aan dat ik mijn vragen gesteld heb en ik geef de respondent de kans om dingen te vertellen die nog niet ter sprake zijn gekomen. Ik verwacht niet dat hier nog iets uit zal komen, maar ik wil de respondent wel de mogelijkheid geven om dit te doen. Ik herhaal nog eens de afspraak dat al het vertelde vertrouwelijk is en dat ik een gespreksverslag naar de respondent zal

mailen ter goedkeuring. Daarnaast geef ik aan dat de respondent mij altijd kan bereiken in het geval hij over bepaalde dingen wil doorpraten.

Vragen persoonlijk interview:

In mijn eerste vragen gaat het om feitelijke gegevens, maar ook vraag ik meteen al naar de mening van de respondent. Ik ben benieuwd hoe lang de respondent lid is in de gemeente en ook naar het gevoel waarmee de respondent deel is van deze gemeente. Op deze manier wil ik meegenomen worden in het verhaal van de ander. Ik wil bereiken dat het verhaal dat verteld wordt, echt het verhaal van de respondent is. De respondent is de auteur van dat verhaal, niet ik (Ganzevoort, 1996, p.129). Pastoraat (het helpen en aanmoedigen van jou in je geloof) is iets wat op meerdere manieren kan gebeuren. Daarover zal ik een aantal vragen stellen. De vragen 3 t/m 7 gaan over verschillende facetten die in de gemeente aanwezig zijn. Het gaat dan over de kerkdienst, het jeugdwerk, de kerkenraad en de gemeenteleden. Ik ben benieuwd in hoeverre deze facetten relevant zijn in het geloofsleven van de jongeren en hoe zij hier tegenaan kijken. Het lijkt mij goed om deze facetten uit elkaar te halen en per onderdeel te bespreken. Zo zal ik in de uiteindelijke resultaten beter kunnen analyseren aan welke facetten gewerkt moet worden.

Vervolgens wil ik vragen stellen over de relatie van de respondent tot God en welke rol het geloof en de kerk speelt in het dagelijks leven van jongeren. Deze vraag kan erg gevoelig liggen en ik snap het wanneer de respondent het lastig vindt om dit te bespreken. Toch vind ik het een belangrijke vraag, dit is waar het uiteindelijk om draait. Wat is het resultaat van alles wat de gemeente doet of heeft gedaan? Afsluitend wil ik een controlevraag stellen. Ik vraag de respondent nog eens terug te kijken op alles wat we besproken hebben en om dan nog eens te beantwoorden wat de respondent op prijs stelt aan de gemeente en wat er volgens hem echt moet veranderen. In het antwoord op deze vraag kan ik zien of dit hetzelfde antwoord is als op eerdere vragen. Als er dan naar mijn idee grote verschillen in zitten, kan ik hier naar vragen. Het is natuurlijk mogelijk dat de mening van de respondent tijdens het gesprek verandert is. Als allerlaatste wil ik graag van de respondent weten hoe hij denkt dat de kerk hem het beste kan helpen met zijn geloof en zijn relatie met God. Ook wil ik weten of hij deze hulp daadwerkelijk zou willen en er gebruik van zou maken als deze hulp aangeboden zou worden. Het antwoord op deze vraag kan een conclusie van het hele gesprek worden. Wat kan de kerk nu echt voor je betekenen? Ik wil weten of ze dit daadwerkelijk willen of dat de kerk van alles moet veranderen, maar dat de jongere uiteindelijk niet van plan is hier gebruik van te maken.

Interview jongeren

1. Personalia:

- *Wie ben je?*
- *Hoe oud ben je?*
- *Familie/broertjes/zusjes?*
- *Wat doe je qua school/werk/hobby's?*

2. Kerk algemeen:

- *Hoe lang ben je lid in deze kerk?*
- *Waarom ben je lid van deze gemeente?*
- *Wat vind je mooi aan deze gemeente? (Waarom vind je dit mooi?)*
- *Wat zou er volgens jou beter kunnen in deze gemeente? (Heb je ideeën over hoe dat beter zou kunnen?)*

Pastoraat (het helpen en aanmoedigen van jou in je geloof) is iets wat op meerdere manieren kan gebeuren. Daarover zullen onderstaande vragen gaan.

3. Aanmoediging:

- *Word je in deze gemeente aangemoedigd in je geloof? (Zo ja, op welke manier? Zo nee, wat vind je daarvan?)*
- *Heb je behoefte aan aanmoediging voor je geloof? (Zo ja, op welke manier zou je deze aanmoediging willen krijgen? Zo nee, wat maakt dat je daar geen behoefte aan hebt?)*

4. Kerkdienst:

- *Ga je 's zondags naar de kerk? Waarom ga je wel of niet naar de kerk?*
- *Wat vind je mooi aan de kerkdienst?*
- *Wat zou er moeten veranderen volgens jou?*
- *Voegt het gaan naar de kerk iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat het bezoeken van de kerkdienst blijkbaar niets toevoegt aan je geloof?)*

5. Jeugdwerk:

- *Doe je mee aan de georganiseerde jeugdavonden? (Waarom wel/niet?)*
- *Worden er naast deze avonden ook andere activiteiten georganiseerd?*
- *Zo ja, doe je hier aan mee? (Waarom wel/niet?)*
- *Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?*
- *Wat kan beter in het jeugdwerk?*
- *Welke waarde hebben de catecheten/mentoren voor jou?*
- *Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat het meedoen aan het jeugdwerk blijkbaar niets toevoegt aan je geloof?)*

6. Kerkenraad:

- *Heb je contact met leden van de kerkenraad? (zo ja, op welke manier? Zo nee, wat vind je daarvan?)*
- *Krijg je huisbezoek? (Hoe vaak? Hoe gaat dit precies in z'n werk/hoe ziet dat eruit?)*
- *Wat vind je van deze huisbezoeken? (Wat vind je er mooi aan/wat kan beter?)*
- *Voegen deze huisbezoeken iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat deze huisbezoeken blijkbaar niets toevoegen aan je geloof?)*

7. Gemeenteleden:

- Heb je contact met andere gemeenteleden? (Veel/weinig?)
- Hoe kijk je tegen andere gemeenteleden aan? (Wat vind je goed aan ze? Wat valt je van ze tegen?)
- Helpen de gemeenteleden je in je geloof? (Zo ja, op welke manier? Zo nee, hoe zouden ze je kunnen helpen?)

8. God:

- Geloof je in God? (Wat geloof je dan precies? Waaruit blijkt dat?)
- Wie is God voor jou?
- Hoe zou je je relatie met God omschrijven?
- Op welke manier helpen alle eerder besproken dingen in je relatie met God? (kerkdienst/jeugdwerk/kerkenraad/gemeente)
- Zou je jezelf een christen noemen? (Zo ja, wat maakt jou een christen? Zo nee, wat maakt jou geen christen?)

9. Geloof in het dagelijks leven:

- Welke rol speelt God voor jou in je dagelijks leven?
- Welke rol speelt de kerk voor jou in je dagelijkse leven?
- Als je op dit moment zou mogen kiezen, zou je dan nog naar deze kerk gaan? (Waarom wel/niet?)

10. Als je nog eens alles bij langs gaat (kerkdienst/jeugdwerk/kerkenraad/gemeenteleden):

- Wat stel je dan het meest op prijs aan deze gemeente?
- Wat moet hier echt veranderen?

11. Hoe zou de kerk jou het best kunnen helpen met je geloof en je relatie met God?

- Zou je deze hulp daadwerkelijk willen?

Bijlage 2: Groepsinterview

Processchema groepsinterview kerkenraad/jeugdbestuur

1. Kennismaking en introductie: Ik zal beginnen met het welkom heten van de aanwezigen. Vervolgens wil ik een stuk lezen uit Deuteronomium 6 als introductie op het onderwerp. Na voor te zijn gegaan in gebed zal ik iedereen nogmaals welkom heten. Ik vraag de aanwezigen iets over zichzelf te vertellen en daarbij ook iets te vertellen over de motivatie waarom de aanwezige in de kerkenraad of in het jeugdbestuur zit. Hierna zal ik weer het woord nemen om uit te leggen wat het doel is van deze avond.
2. Verkennende fase: In deze fase wil ik een gesprek op gang brengen over de gemeente. Ik ben benieuwd hoe de aanwezigen tegen hun gemeente aankijken. Ik vraag hen de gemeente te definiëren en dit zal ik op een flipover noteren, met daarbij hoe het er in praktijk uitziet.
3. Verdieping: Na de context van de gemeente verkend te hebben, wil ik meer de diepte induiken. Het zal dan gaan over de jongere, het pastoraat en hoe dat op dit moment werkt in de GKV van Haren. Bij dit alles zal ik gebruik maken van een PowerPointpresentatie waarop mijn vragen en verschillende definities gepresenteerd zullen worden. Dit doe ik zodat de aanwezigen daarin een kant moet kiezen en een standpunt in moeten nemen. Eerst laat ik hen wel zelf antwoorden, deze antwoorden zet ik op een flipover. Zo kan er gekeken worden of hun antwoorden overeenkomen met bepaalde definities.
4. Afsluitende fase: Afsluitend ben ik benieuwd welk belang er van hen uit gehecht wordt aan dit onderzoek. Ik ben benieuwd op welke vragen zij graag antwoorden zouden willen hebben vanuit de jeugd. Ook zal ik een 'worst case scenario' voorleggen om te controleren wat dit met hen zal doen.
5. Afsluiting en afscheid: Ik geef aan dat van mij uit alles besproken is. Ik vraag of er van hen uit nog vragen of opmerkingen zijn. Ik bedank de aanwezigen voor hun komst en ik sluit af met gebed.

Vragen groepsinterview kerkenraad/jeugdbestuur

In deze gesprekken ben ik benieuwd naar hoe de leden van de kerkenraad en het jeugdbestuur aankijken tegen verschillende dingen die te maken hebben met geloof, kerk en jongeren. Ik ben benieuwd hoe zij tegen de gemeente van Haren aankijken. Hoe zij de jongere zien en wat hun visie is op pastoraat. Ook ben ik erg benieuwd naar wat ze op dit moment voor deze jongeren doen in de kerk, wat hierin goed werkt en wat hierin obstakels zijn. Afsluitend wil ik graag peilen wat voor hen het belang is van dit onderzoek.

Groepsinterview kerkenraad/jeugdbestuur

1. Hoe zou u de gemeente van Haren definiëren?
2. Waar blijkt dat uit/hoe ziet dat er in de praktijk uit?
3. Wat leeft er in de gemeente?
4. Hoe kijkt u naar de jongere waarover we het hebben?
 - *Deelnemers verwoorden dit eerst zelf (flipover)*
 - *PPT (Generatie Einstein tegenover de grenzeloze generatie; welke kant zou u kiezen en waarom)*
 - *Wat hebt u beide 'extremen' te bieden?*
5. Hoe zou u pastoraat definiëren?
 - *Deelnemers verwoorden dit eerst zelf (flipover)*
 - *PPT (Definitie: 'Mensen aanmoedigen om hun persoonlijke leefsituatie te verstaan en te ervaren in het licht van Gods verhaal met het oog op hun zelfstandig functioneren als gelovige' (Peter van de Kamp, 2013, p.18). Wat zegt deze definitie over pastoraat aan jongeren?)*
 - *Welke invloed heeft dit op het pastoraat aan jongeren?*
6. Hoe wordt pastoraat op dit moment aangeboden aan deze jongeren?
 - *Wat is hierin werkend? (flipover)*
 - *Wat zijn de moeilijkheden/obstakels? (flipover)*
7. Wat is voor u het belang van dit onderzoek? Wat zou u willen dat het resultaat van dit onderzoek is?
8. Wat nu als blijkt dat de jongere de kerk sowieso niet relevant vind? Wat zou dit betekenen voor u persoonlijk en voor Haren als kerkelijke gemeente?

Processchema groepsinterview jongeren

Voor dit interview hou ik het volgende processchema aan:

1. *Kennismaking en introductie:* Ik stel mezelf voor aan de respondenten en ik zal de respondenten uitnodigen iets over zichzelf te vertellen. Vervolgens wil ik vertellen wat het doel is van dit gesprek en hoe lang het gesprek ongeveer zal duren. Ook wil ik al aan het begin van het gesprek duidelijk maken dat alles wat we bespreken vertrouwelijk is en dat ik het verslag dat ik er van maak zal anonimiseren. Ik vertel dat ik een verslag van dit gesprek naar de respondenten zal mailen, hier kan op gereageerd worden en wanneer nodig kan hierover een vervolgspraak gemaakt worden. Dit alles wil ik al in de introductie vertellen omdat ik denk dat dit het onderling vertrouwen zal bevorderen, de respondenten zullen zo meer informatie met mij durven delen. Ik maak van het gesprek een bandopname, hiervoor zal ik toestemming vragen aan de respondenten. Als laatste wil ik in de introductie al duidelijk maken dat ik begrijp dat het gespreksonderwerp erg persoonlijk kan worden. Daarom ook is het voor mijzelf goed om te bepalen waar de grenzen liggen wanneer ik vragen stel die ingaan op de persoonlijke achtergrond van de respondenten (Groen, 2006, p.46). Ik wil de respondenten duidelijk maken dat ze de vrijheid hebben om wel of niet te antwoorden op vragen en ook zelf aan te geven wanneer een bepaalde vraag over de grens heengaat en te persoonlijk wordt.
2. *Verkennde fase:* In deze fase wil ik een gesprek op gang brengen over de respondenten. Het zal gaan over feitelijkheden die ik wil weten om de context te leren kennen waarin de respondenten leven. Zo zal ik het verhaal dat de respondenten vertellen in deze context kunnen plaatsen.
3. *Verdieping:* Na de achtergrond van de respondenten verkend te hebben wordt het tijd om de diepte in te duiken, het is dan wel belangrijk dat de verkenning goed gebeurd is, dan kan ik het verdiepende verhaal beter plaatsen in context en tijd.
4. *Afsluitende fase:* Ik kan niet plotseling vanuit de verdieping gaan afronden, daarom wil ik deze fase gebruiken om tot een soort van afrondend geheel te komen. Het zal gaan over hoe de respondenten er nu in staan. Ik wil samenvatten wat ik gehoord heb en zo controleren of ik het goed gehoord heb. Ook ben ik benieuwd naar hoe de respondenten tegen hun eigen verhaal aankijken en wat dit met ze doet.
5. *Afsluiting en afscheid:* Ik geef aan dat ik mijn vragen gesteld heb en ik geef de respondenten de kans om dingen te vertellen die nog niet ter sprake zijn gekomen. Ik verwacht niet dat hier nog iets uit zal komen, maar ik wil de respondenten wel de mogelijkheid geven om dit te doen. Ik herhaal nog eens de afspraak dat alles wat gezegd is vertrouwelijk is en dat ik een gespreksverslag naar de respondenten zal mailen. Daarnaast geef ik aan dat de respondenten mij altijd kunnen bereiken in het geval ze over bepaalde dingen wil doorpraten.

Vragen groepsinterview jongeren

In mijn eerste vragen gaat het om feitelijke gegevens, maar ook vraag ik meteen al naar de mening van de aanwezigen. Ik ben benieuwd hoe lang iedereen al lid is in de gemeente en ook naar het gevoel waarmee ze deel zijn van deze gemeente. Op deze manier wil ik de context verkennen waaruit de aanwezigen met mij spreken. Pastoraat (het helpen en aanmoedigen van jou in je geloof) is iets wat op meerdere manieren kan gebeuren. Daarover zal ik een aantal vragen stellen. De vragen 3 t/m 7 gaan over verschillende facetten die in de gemeente aanwezig zijn. Het gaat dan over de kerkdienst, het jeugdwerk, de kerkenraad en de gemeenteleden. Ik ben benieuwd in hoeverre deze facetten relevant zijn in het geloofsleven van de jongere en hoe zij hier tegenaan kijken. Het lijkt mij goed om deze facetten uit elkaar te halen en per onderdeel te bespreken. Zo zal ik in de uiteindelijke resultaten beter kunnen analyseren welke facetten verbetering nodig hebben. Vervolgens wil ik vragen stellen over de relatie van de aanwezigen tot God en welke rol het geloof en de kerk speelt in het dagelijks leven van de jongere. Deze vraag kan erg gevoelig liggen en ik snap het wanneer de jongere het lastig vindt om dit te bespreken. Toch vind ik het een belangrijke vraag, dit is waar het uiteindelijk om draait. Wat is het resultaat van alles wat de gemeente doet of heeft gedaan? Afsluitend wil ik een soort van controlevraag stellen. Ik vraag de aanwezigen nog eens terug te kijken op alles wat we besproken hebben en om dan nog eens te beantwoorden wat de jongere op prijs stelt aan de gemeente en wat er volgens hem echt moet veranderen. In het antwoord op deze

vraag kan ik zien of dit hetzelfde antwoord is als op eerdere vragen. Als er dan naar mijn idee grote verschillen in zitten, kan ik hier naar vragen. Het is natuurlijk mogelijk dat de mening van de respondent tijdens het gesprek verandert is. Als allerlaatste wil ik graag van de aanwezigen weten hoe ze denken dat de kerk hen het beste kan helpen in hun geloof en hun relatie met God. Ook wil ik weten of ze deze hulp daadwerkelijk zouden willen en er gebruik van zouden maken als deze hulp aangeboden zou worden. Het antwoord op deze vraag kan een conclusie van het hele gesprek worden. Wat kan de kerk nu echt voor deze jongere betekenen? Ik wil weten of ze dit ook daadwerkelijk willen of dat de kerk van alles moet veranderen, maar dat de jongere uiteindelijk niet van plan is hier gebruik van te maken.

Groepsinterview jongeren

1. Personalia:
 - *Wie ben je?*
 - *Hoe oud ben je?*
2. Kerk algemeen:
 - *Hoe lang ben je lid in deze kerk?*
 - *Waarom ben je lid van deze gemeente?*
 - *Wat vind je mooi aan deze gemeente? (Waarom vind je dit mooi?)*
 - *Wat zou er volgens jou beter kunnen in deze gemeente? (Heb je ideeën over hoe dat beter zou kunnen?)*

(flip-over)

Pastoraat (het helpen en aanmoedigen van jou in je geloof) is iets wat op meerdere manieren kan gebeuren. Daarover zullen onderstaande vragen gaan.

3. Aanmoediging:
 - *Word je in deze gemeente aangemoedigd in je geloof? (Zo ja, op welke manier? Zo nee, wat vind je daarvan?)*
 - *Heb je behoefte aan aanmoediging voor je geloof? (Zo ja, op welke manier zou je deze aanmoediging willen krijgen? Zo nee, wat maakt dat je daar geen behoefte aan hebt?)*
4. Kerkdienst:
 - *Ga je 's zondags naar de kerk? Waarom ga je wel of niet naar de kerk?*
 - *Wat vind je mooi aan de kerkdienst?*
 - *Wat zou er moeten veranderen volgens jou?*
 - *Voegt het gaan naar de kerk iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat het bezoeken van de kerkdienst blijkbaar niets toevoegt aan je geloof?)*

(flip-over)
5. Jeugdwerk:
 - *Doe je mee aan de georganiseerde jeugdavonden? (Waarom wel/niet?)*
 - *Worden er naast deze avonden ook andere activiteiten georganiseerd?*
 - *Zo ja, doe je hier aan mee? (Waarom wel/niet?)*
 - *Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?*
 - *Wat kan beter in het jeugdwerk?*
 - *Welke waarde hebben de catecheten/mentoren voor jou?*
 - *Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat het meedoen aan het jeugdwerk blijkbaar niets toevoegt aan je geloof?)*

(flip-over)

6. Kerkenraad:
 - Heb je contact met leden van de kerkenraad? (zo ja, op welke manier? Zo nee, wat vind je daarvan?)
 - Krijg je huisbezoek? (Hoe vaak? Hoe gaat dit precies in z'n werk/hoe ziet dat eruit?)
 - Wat vind je van deze huisbezoeken? (Wat vind je er mooi aan/wat kan beter?)
 - Voegen deze huisbezoeken iets toe aan je geloof? (Zo ja, wat dan precies? Zo nee, wat vind je ervan dat deze huisbezoeken blijkbaar niets toevoegen aan je geloof?)
7. Gemeenteleden:
 - Heb je contact met andere gemeenteleden? (Veel/weinig?)
 - Hoe kijk je tegen andere gemeenteleden aan? (Wat vind je goed aan ze? Wat valt je van ze tegen?)
 - Helpen de gemeenteleden je in je geloof? (Zo ja, op welke manier? Zo nee, hoe zouden ze je kunnen helpen?)
8. God:
 - Wie is God voor jou?
 - Hoe zou je je relatie met God omschrijven?
 - Op welke manier helpen alle eerder besproken dingen in je relatie met God? (kerkdienst/jeugdwerk/kerkenraad/gemeente)
 - Wat hebben ze in het verleden voor je betekend?
 - Wat betekenen ze nu nog voor je in je geloofsleven?
 - Zou je jezelf een christen noemen? (Zo ja, wat maakt jou een christen? Zo nee, wat maakt jou geen christen?)
9. Geloof in het dagelijks leven:
 - Geloof je in God? (Wat geloof je dan precies? Waaruit blijkt dat?)
 - Welke rol speelt God voor jou in je dagelijks leven?
 - Welke rol speelt de kerk voor jou in je dagelijkse leven?
 - Als je op dit moment zou mogen kiezen, zou je dan nog naar deze kerk gaan? (Waarom wel/niet?)
10. Als je nog eens alles bij langs gaat (kerkdienst/jeugdwerk/kerkenraad/gemeenteleden):
 - Wat stel je dan het meest op prijs aan deze gemeente?
 - Wat moet hier echt veranderen?
11. Hoe zou de kerk jou het best kunnen helpen met je geloof en je relatie met God?
 - Zou je deze hulp daadwerkelijk willen?

Bijlage 3: Literatuur over de jongeren van vandaag (Deelvraag 1)

Tijdsgeest

Er zijn veel woorden gebruikt om te proberen de tijd te duiden waarin wij leven. In dit onderzoek zal ik hier niet uitgebreid op ingaan. Toch lijkt het me goed om kort stil te staan bij de tijd waarin wij, zowel jong als oud, opgroeien en leven. De tijd waarin we leven heeft namelijk altijd effect op hoe we de dingen doen en uitleggen. Deze tijd wordt vaak getypeerd als postmodernisme. Een omschrijving van de postmoderne mens die mij erg aansprak is dat 'de postmoderne mens geen ultiem criterium ervaart dat als zingevend richtsnoer kan dienen. De postmoderne mens laat zich niet meer voorschrijven wat hij moet vinden of geloven' (Bohlmeijer, 2007, P.24). Dit is in de kerk terug te vinden. Hoge posities bestaan niet meer en tradities worden meer bevraagd dan overgedragen. Doordat de autoriteit hiervan steeds meer verloren gaat schrijven ze niet meer voor hoe wij ons zouden moeten gedragen en welke keuzes we zouden moeten maken. Dominee, ouderling en diaken zijn vooral mensen zoals ieder ander. Ook zij moeten zich verantwoorden voor wat ze doen en vinden, het is niet vanzelfsprekend goed en verstandig. We nemen gedrag niet vanzelf meer over, steeds meer maken we onze eigen keuzes uit alle mogelijkheden die de wereld ons te bieden heeft. Hierin moeten we flexibel zijn, want er komen steeds nieuwe mogelijkheden en nieuwe meningen op ons pad. Onze identiteit ligt niet meer vast, maar we moeten steeds opnieuw op zoek naar wie we zijn en waar onze identiteit in ligt (Bohlmeijer, 2007, P.25).

Op deze manier proberen we het verhaal van ons eigen leven te schrijven en inhoud te geven. We maken keuzes in ons leven en daarmee willen we laten zien wie we zijn. Wanneer ons verhaal stevig staat en we weten wie we ten diepste zijn of willen zijn, dan geeft dat vertrouwen waardoor we goed om kunnen gaan met ingrijpende veranderingen in ons leven. We zullen dat in kunnen passen in ons leven en er niet meteen van omvallen. Dit kan een mooie en avontuurlijke weg zijn, maar wanneer we niet zo stevig in ons verhaal staan dan bestaat er de kans dat we verzinken in angst, schuld, schaamte en vervreemding (Bohlmeijer, 2007, P.25). We staan er steeds meer alleen voor en we moeten onze eigen weg vinden. Dat dit helemaal niet gemakkelijk is blijkt wel uit de grote behoefte aan coaching en therapie vandaag de dag. We worden steeds minder geleid door tradities van onze ouders en het traject dat we in ons leven af te leggen hebben is wat dat betreft een eenzaam traject. We zijn grotendeels op onszelf aangewezen in het vinden van onze weg.

Dit is de tijd waarin jongeren opgroeien. Ze moeten hun keuzes maken op allerlei gebied, ook wanneer het gaat om geloven en kerk. Past deze kerk bij wie ze willen zijn? Past daar überhaupt een God in? Laten we deze jongeren inderdaad eenzaam hun weg gaan? Of kunnen we als kerk hier een grotere rol in spelen dan het postmodernisme wil laten geloven?

Wie zijn deze jongeren volgens de literatuur?

De jongeren waar dit onderzoek om draait zijn ergens tussen 1995 en 1998 geboren. Zo zitten ze aan het einde van een generatie die tussen 1980 en 2000 geboren is. Aan deze generatie zijn verschillende benamingen gegeven, zowel in positieve als in negatieve zin. In de literatuur zijn verschillende boeken verschenen waarin geprobeerd wordt deze generatie te beschrijven. Twee van deze boeken staan tegenover elkaar, beide wil ik gebruiken om een poging te doen te beschrijven wie deze jongeren zijn.

Generatie Einstein

In 2006 verscheen het boek *generatie Einstein* van Jeroen Boscham en Inez Groen. Zij hebben een positieve benadering geschreven van deze jongeren. In dit boek wordt beschreven dat jongeren van deze generatie sneller, slimmer en socialer zijn dan elke voorgaande generatie (Boscham, 2006). De jongeren groeien op in een tijd waarin alles sneller gaat. Dit geldt op allerlei gebied. Ontwikkelingen op technologisch gebied zijn in een stroomversnelling geraakt, dit maakt de mogelijkheden voor de jongeren haast eindeloos. Wat vandaag nog hip en modern is, is morgen al verouderd. Om mee te kunnen komen moet er snel geschakeld worden, iets wat voor de jongeren belangrijk is en waar ze in

het algemeen toe in staat zijn. Multitasking is haast een vereiste, op de pc's staan over het algemeen meerdere schermen open om zo alles te kunnen volgen en de mobiele telefoon is altijd binnen bereik. Alles om op de hoogte te kunnen blijven en snel te kunnen reageren.

De jongeren zijn hoger opgeleid dan elke vorige generatie, dit maakt deze generatie de slimste aller tijden. Daarnaast blijven de jongeren ook buiten school geïnformeerd via de verschillende media. Hoewel bij het sociale aspect van deze generatie vaak de nodige vraagtekens worden geplaatst, is deze generatie toch socialer dan ooit. Van jongs af aan leert deze generatie al om te praten over hun gevoel en te reflecteren op wat er gebeurt in hun leven (Van der Heijden, 2012, P.53). Dit maakt dat voor deze jongeren het gesprek erg belangrijk is, ze halen veel informatie uit de mening van anderen en ze leren van anderen hoe dingen in hun leven aan te pakken. De grootste vraagtekens staan misschien nog wel bij de 'social media' die een grote rol spelen in het leven van de jongeren. Toch blijven ze op deze manier in contact met vrienden en kennissen. Op een andere manier dan vorige generaties, maar wel op een manier passend bij het leven van deze jongeren.

Dit is een generatie die bijzonder veel kan, maar door al die mogelijkheden ook erg veel moet. De jongeren hebben een erg druk leven en hun agenda's staan snel vol. Spontane ontmoeting is haast onmogelijk, je zult een afspraak met de jongeren moeten maken wanneer je hen wilt ontmoeten. Doordat deze jongeren zoveel mogelijkheden hebben, kunnen ze een grote druk ervaren van het moeten presteren. Sommige jongeren duiken hier onderuit door minder te gaan presteren dan ze zouden kunnen. De verwachtingen van deze jongere zullen zo verminderen en ze kunnen met minder druk en inzet aan de vernieuwde verwachtingen gaan voldoen. Anderen raken juist gestrest door de hoge verwachtingen en steeds jonger krijgen mensen te maken met een burn-out (Van der Heijden, 2012, P.54).

In de kerk zullen Einsteiners zich snel vervelen, of het moet zijn dat de kerk zich bij hun wereld aan kan sluiten. Ook in de bijbel lezen vinden de jongeren snel saai. Lezen is sowieso niet iets wat nog bij deze jongeren past, Bijbel lezen al helemaal niet. Wat hierin kan helpen is het bespreken van datgene wat er gelezen is. Wat is er nu precies gelezen en wat is het effect daarvan op mijn leven? Vraag hierbij is of het erg is dat de kerk en het bijbel lezen als saai wordt ervaren. Moet de kerk zich aanpassen zodat er voor de jongeren uitdaging te vinden is in de kerk of mag het saai zijn en krijgen de jongeren dan toch nog genoeg mee om te groeien in geloof? Door de kennis die de jongeren hebben van de wereld om zich heen weten ze vaak veel van andere kerken af. Dit maakt dat ze sneller andere kerken bezoeken wanneer de eigen kerk niet voldoet. Ze zijn vaak niet gebonden aan een bepaald kerkgenootschap en kijken snel over de eigen kerkmuren om te bepalen of er iets te vinden is wat beter aansluit bij hen en bij hun geloofsbeleving. Dit beeld past volledig bij het 'sneller' zijn dan vorige generaties, wanneer iets niet bevalt wordt er gezapt. Iets nieuws is snel gevonden en informatie is overal voorhanden.

Het slimme van deze generatie is ook in hun geloof terug te vinden. De jongeren stellen moeilijke vragen waar ze uiteindelijk vaak zelf het antwoord niet meer op weten. Hoewel ze slim zijn en veel van de wereld om hen heen leren, hebben ze vaak minder bijbelkennis dan vorige generaties en hebben ze weinig geleerd over de achtergronden van de bijbel en het christelijk geloof. Op dit moment hebben ze behoefte aan mensen bij wie ze met hun vragen terecht kunnen. Een direct antwoord op alle vragen is niet altijd nodig, maar ze moeten wel verder geholpen worden en merken dat anderen oprecht in hen geïnteresseerd zijn. Waar ze vooral behoefte aan hebben is de ervaring dat er een God is die van hen houdt. Dit kan belangrijker zijn dan alle antwoorden op vragen die ze hebben.

Het sociale aspect is voor de jongeren een grote reden om naar de kerk te gaan. Hier ontmoeten ze hun vrienden en samen praten ze over allerlei dingen. Deze vriendengroepen kunnen in de loop van de tijd om allerlei redenen uit elkaar vallen. Mensen gaan studeren, verhuizen, trouwen of ze groeien gewoon uit elkaar. Voor het geloof is dit een belangrijke fase, was het geloof iets van de groep of heeft het individu het geloof eigen gemaakt. Als dit laatste niet zo blijkt te zijn is de kans groot dat het geloof zal verdwijnen.

Grenzeloze generatie

In 2009 verscheen het boek van Frist Spangenberg en Martijn Lampert waarin juist een bijzonder kritisch beeld van de jongeren van tegenwoordig wordt geschetst: 'de Grenzeloze Generatie. In dit boek worden jongeren getypeerd als grenzeloos, egoïstisch, asociaal, hedonistisch, stuurloos, onverschillig ten opzichte van anderen en de samenleving, en te veel gericht op uiterlijkheden en kicks' (Spangenberg, 2009). Dat het er nu zo voorstaat met deze jongeren ligt niet direct aan de jongeren zelf, de oorzaak wordt gezocht bij hun ouders. De jongeren hebben van hun ouders weinig grenzen en richting meegekregen. Hun ouders vonden vrijheid juist erg belangrijk. De jongeren kregen weinig correctie, maar juist erg veel bevestiging. Ook hadden de ouders het erg druk met hun eigen leven, dit maakt dat ze weinig tijd hadden voor hun kinderen.

Net als generatie Einstein leeft ook de grenzeloze generatie op gespannen voet met het geloof, maar wel op een andere manier. Deze jongeren zijn opgegroeid met het idee dat God niet streng is, wanneer je Zijn geboden overtreedt is God genadig. Dit gaat bijna zo vanzelfsprekend dat het gevaar op de loer ligt dat genade een hol en leeg begrip wordt. God houdt van deze jongeren en Hij bevestigt hen in wie ze zijn. De nadruk ligt op Gods beloften en minder op Zijn geboden, hoewel deze in de bijbel altijd samengaan. De jongeren zijn echte consumenten, ook in de kerk. Bevalt het niet wat de kerk te bieden heeft, dan zoeken ze een kerk die datgene wel biedt. Als geen enkele kerk iets te bieden heeft dan gaan ze niet meer naar de kerk, God is ook buiten de kerk te vinden. De ouders van deze jongeren doen hier vaak niet moeilijk over. Tijdens jeugdactiviteiten doen deze jongeren hun eigen ding, ze praten overal doorheen en zijn druk bezig met hun telefoon en dingen die zij belangrijk vinden. Veel drinken, blowen en losse seksuele relaties horen bij hun leven. Het is dan ook raar als de kerk hier wat van zou zeggen of hier zelfs op tegen zou zijn (Van der Heijden, 2012, P.57).

Beide benaderingen zullen verdedigbaar en herkenbaar zijn. Toch zullen ze ook allebei tekortschieten en 'de jongeren van vandaag' niet volledig beschrijven. Zowel het Einstein-gehalte als het grenzeloze zullen in elke jongere zichtbaar zijn, het één soms meer dan het ander. Veel hangt hierbij af van de luisteraar. De luisteraar is het publiek van deze jongeren en dit publiek heeft zijn eigen waarden en normen op basis waarvan hij deze jongeren beoordeelt. Uiteindelijk zou de luisteraar helemaal geen oordeel over deze jongeren moeten vellen in termen van Einstein of grenzeloos. Wanneer we in dergelijke termen praten hangt hier een sterk waardeoordeel aan als in 'gewenst' of 'ongewenst'. Waar we beter naar kunnen kijken is wie deze jongeren diep van binnen zijn en wat de kerk deze jongeren te bieden heeft. Diep van binnen hunkeren deze jongeren naar een plek waar ze volledig gekend worden. Ze verlangen naar een plek waar onvoorwaardelijke liefde niet verdient hoeft te worden maar waar ze geaccepteerd worden zoals ze zijn. Een plek waar geen veroordeling is wanneer ze dingen anders doen, maar waar ze veiligheid voelen en duidelijke grenzen ervaren waarbinnen ze hun leven vorm mogen geven. Een plek waarin ze uitgedaagd worden hun grenzen op een positieve manier te verleggen. Ze zoeken liefde, intimiteit, trouw, vergeving, genezing, grenzen en uitdaging. Dit kunnen ze bij God vinden. En in de gemeente (Van der Heijden, 2012, P.59)?

Bijlage 4: Uitwerking interviews

Gesprek X1

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Nee	-
Toelichting antwoord	Vooraf door belijdeniscatechisatie en de kerkdienst. Het is geen duidelijk aanwijsbare aanmoediging. Ik heb er niet echt behoefte aan, maar toch is het fijn dat het er is.	Ik weet niet precies wat, maar als ik niet ga dan mis ik iets. Samen zingen vind ik mooi, meestal leer ik wat.	Ik leer meer en ga daardoor sterker in mijn geloof staan, gebeurt onbewust.	Ik heb geen contact met leden van de kerkenraad. Ze zouden langskomen, maar dit is niet gebeurd. Ik heb hier ook niet echt behoefte aan, dit komt omdat ik vaak niet weet wie ze zijn.	Ik weet het niet, misschien onbewust als ze iets zeggen waar ik later over nadenk.
Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?		Wat kan beter in de gemeente?		
	- Ik ken er veel mensen - Leer er dingen		- Traditie mag wel wat meer losgelaten worden - Acceptatie van elkaar: bijvoorbeeld op het gebied van homo's en wel of niet opwekking zingen		
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?		Wat kan beter in de kerkdienst?		
	- Ik leer er dingen - Mensen ontmoeten		- Er hoeft van mij niet echt wat anders		
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?		Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?	
	- Iedereen ontmoeten		- Catechisatie was altijd saai, er was veel herhaling en niets nieuws - Ik heb van catechisatie niets geleerd	- Hij heeft veel kennis en kan veel uitleggen	

Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?		
	- Er is geen sprake van contact	- Er is geen sprake van contact		
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?		
	- Het meeleven met elkaar	- Ik vind het irritant als mensen zich teveel met mijn leven bemoeien en dan al een bepaalde toon in hun stem hebben		
Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Hij heeft mij gemaakt, Hij beschermt mij en houdt van mij. Hij wil dat ik het goede doe. Hij is voor mij een zekerheid die er altijd is.	Niet heel erg close, maar ook niet afstandelijk. We hebben af en toe contact.	Ja, vooral door informatie te geven. Dit gaat over kennis en over de manier waarop je kunt geloven.	Door nieuwe dingen te blijven vertellen en open en gezellig te zijn. Richting mij persoonlijk hoeft er niets te gebeuren, ik vind het wel prima zo.

Gesprek X2

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	-	Ja	-	-
Toelichting antwoord	Mensen proberen het in ieder geval, dat is al een bemoediging. Dit is vooral in gesprek in de kerk, en dat gaat al vrij moeilijk. Dieper dan dit gaat het niet, dat mis ik wel. Ik zou het best aangemoedigd kunnen worden door complete vrijheid te krijgen, zonder veroordeling daarover.		Ik blijf me op deze manier ontwikkelen. Ik voel me steeds meer een buitenbeentje, dat is voor mij een toegevoegde waarde. Wanneer mensen mijn standpunt dan aanvallen, verplicht mij dit om na te denken.	Ik laat mezelf niet echt aan hen zien zoals ik ben.	Ik heb oppervlakkig contact met de andere gemeenteleden.
Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?		Wat kan beter in de gemeente?		
	- De mensen - De koster - Het is goed voor mensen om hier te zijn		- Taboes moeten verdwijnen - Meer openheid over dingen die juist jongeren bezighoudt, zoals bijv. seksualiteit - Het gaat hier lang niet altijd over dingen die in mijn leven spelen		
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?		Wat kan beter in de kerkdienst?		
	- Mensen ontmoeten, verbondenheid - Leren over God - Uit de bijbel lezen - Dat ik mijn mening kan vormen		- De zegen, verhoging van de dominee staat me tegen		

Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?		Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- In gesprek zijn met mensen - Samen studeren over God		- Catechisatie is niet van deze tijd - De leiding moet er minder staan met de intentie om ons te leren hoe het zit.	Het zijn mensen en kinderen van God, dat is hun waarde voor mij
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?		Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Interesse - Gesprek over geloof		- niks	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?		Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Ze zoeken naar God - Gaan de confrontatie aan met zichzelf		- De mensen hebben al heel erg een idee over mij, dat maakt het moeilijk om echt mezelf te zijn - Ik kan niet open met ze praten over alles in mijn leven - Stelligheid in overtuigingen	
Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Hij is meer dan we denken. Ik kan niet omschrijven wie God echt is. Eén ding is belangrijk, dat is dat God altijd naar ons toekomt, ondanks dat wij God vaak niet willen aanvaarden. In mijn dagelijks leven wil ik voor Hem leven, ik probeer God te betrekken in de dingen die voor mij belangrijk zijn.	Hij is mijn Meester, ik wil Hem volgen.	Nee	Als ik op dit moment mocht kiezen, zou ik op dit moment niet naar deze kerk komen. Maar ik wil ze ook niet verwerpen en afscheid nemen. Wat er kerk voor mij zou kunnen doen is gewoon er zijn en open zijn. Dat ik weet dat ik niet veroordeeld wordt.

Gesprek X3

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Ik vind dit wel jammer, het zou wel mooi zijn om steun te krijgen in mijn geloof. Ik heb hier wel behoefte aan. Maar ik kreeg alleen maar mee dat er bepaalde dingen van mij verwacht worden (catechisatie volgen/huiswerk maken). Maar ik werd niet op die manier aangemoedigd dat me verteld werd dat je vanuit jezelf ook blij kon zijn met je geloof. Ik vind deze aanmoediging meer bij vrienden en op school. Als ik op dit moment zou mogen kiezen, dan zou ik niet meer naar deze kerk gaan. Ik zou dan iets nieuws zoeken, maar dit is me nu nog teveel moeite.	Ik kom hier niet zoveel meer in de kerk. Ik vind de sfeer hier niet fijn en dan voel ik me ook niet echt gemotiveerd om op zondag wel tussen deze mensen te gaan zitten. Af en toe ga ik nog, het voelt dan toch wel goed om naar de preek te luisteren en te zingen. Ik leer meer van hoe ik de bijbel kan lezen.	Ik volg het jeugdwerk niet meer. Ik had het te druk voor catechisatie en vond het ook niet bijdragen aan mijn geloofsleven. Het was meer een les in hoe je 'goed christen' hoort te zijn. Over Christianity Explored hoor ik positieve dingen, misschien wil ik dat nog eens checken.	Er is geen contact met leden van de kerkenraad. Er komt wel eens huisbezoek, maar dat is niet voor mij. Ik heb hier ook geen behoefte aan en wat mij betreft hoeven ze mij niet perse aan te moedigen in mijn geloof.	Ik heb contact met leeftijdsgenoten, maar dat is vooral op school. In de kerk heb ik niet echt contact met mensen. Ik heb in het verleden negatieve ervaringen met de mensen in de kerk, dit zorgt ervoor dat ik ze nu liever op afstand houd. Ik weet niet goed hoe deze mensen me nu zouden kunnen helpen in mijn geloof.

Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?	Wat kan beter in de gemeente?	
	- Als ik een tijdje niet geweest ben, wordt me wel gevraagd waar ik was. Dit zijn vooral leeftijdsgenoten - Er wordt meer aan kinderen gedacht	- Ik vind het hier vaak saai en achterhaald - Ik vind de sfeer in de kerk niet fijn, het is te veroordelend en afkeurend - De kerk hamert erg op regels, terwijl ik denk dat geloven veel meer draait om onderlinge liefde	
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- Het idee dat je er met z'n allen bent voor het zelfde doel: over God horen en Hem prijzen	- Meer aansluiting bij jongere mensen (bijvoorbeeld door bandje en nieuwe muziek)	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Het deed me nadenken over dingen in mijn leven die ik vanzelfsprekend doe. Het zorgde ervoor dat ik erover ging nadenken of het wel handig was wat ik deed of dat ik dingen in mijn leven moest veranderen	- Catechisatie ging teveel over regels en dingen die niet mogen - Er was geen aanmoediging in het blij zijn met mijn geloof - Er moet meer gesprek zijn met elkaar ipv een les	
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Er is geen contact	- Er is geen contact	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Sommige mensen menen het wanneer ze zeggen er voor je te zijn, dit zijn er niet veel	- Ik zie mensen vaak afkeurend naar me kijken, mensen zijn (ver)oordelend hier. - In een mindere periode zeiden mensen voor me klaar te staan, maar achter mijn rug om zeiden ze negatieve dingen over mij en mijn familie. - Er wordt hier gezegd dat je broeders en zuster in geloof bent van elkaar, dat je er voor elkaar bent. In praktijk blijkt dit niet zo te zijn.	

Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Op dit moment zou ik het echt niet weten. Ik ben opgegroeid met dat God mijn vader is enzo, maar momenteel weet ik niet precies wat ik geloof. Ik geloof wel dat God bestaat en dat we met een doel hier op aarde zijn. Hij heeft één of ander plan met ons.	Ik wil terug naar hoe het vroeger was, toen ik wist dat God er altijd voor me was. Dit lukt niet zo goed, ik zou het wel heel graag willen. Maar ik heb de afgelopen jaren een moeilijke tijd gehad en ik weet niet goed hoe God daarin aanwezig is geweest. In mijn dagelijks leven denk ik vaak niet aan God. Ik voel me meestal niet schuldig wanneer ik dingen doe die ik niet hoor te doen. Ik ben niet gemotiveerd om dingen te laten die ik heel leuk vind maar die de bijbel niet vindt kunnen.	Nee	Opener zijn. Meer gesprek over gevoelens en hoe tegen God aangekeken wordt. Ik zie dit hier voorlopig nog niet gebeuren. Vaker naar de kerk gaan zou voor mij helpen, ik voel me zekerder door naar de preek te luisteren. Maar ik ben niet in de stemming om naar de kerk te gaan. Ik denk dat de kerk hierin niet kan helpen, ik moet dit zelf oplossen. De kerk speelt voor mij geen rol in mijn dagelijks leven.

Gesprek X4

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Nee	Nee	Ja	-	Nee
Toelichting antwoord	Ik zit vaak in de kerk omdat het moet, niet omdat ik wil. Het jeugdwerk helpt me wel. Ik heb heel veel aanmoediging nodig, ik weet niet zo goed hoe ik het best aangemoedigd kan worden. Een dagelijkse sms-service met bijbelteksten zou me wel helpen.	Ik ga vooral omdat ik moet van mijn moeder. Ik weet niet of ik anders zou gaan. Doordat het een verplichting is, ga ik alleen maar meer hekel aan de kerkdienst krijgen. Wanneer de kerkdienst vrolijker en interactiever zou zijn, zou ik niet met een ander gevoel heengaan. Wel zou ik met een ander gevoel weggaan.	Door Christianity Explored, het motiveert me voor twee dagen. Dan zakt het langzaam weer weg en op zondag word ik dan weer opgepept tijdens de kerkdienst. Ik word vooral opgepept door hoe anderen naar God kijken en God ervaren. Eerst wilde ik niet meedoen, nu ben ik wel blij dat ik meedoe. Ik leer veel mensen kennen, ik leer over de bijbel en door discussies onderling.	Ik heb wel eens iemand ontmoet, het lijken aardige mensen. Ik heb nog niet echt met ze gesproken.	In de kerk heb ik wel eens contact met ze, maar ik heb nog nooit met een ander gemeentelid over mijn geloof gepraat. Op mijn werk in de winkel komen ook wel eens gemeenteleden langs en dan praten ze tegen me. Ik weet dan meestal niet wie ze zijn maar ik praat wel mee. Ik heb contact met een paar jongeren, verder niet echt. Ik hoef ook niet perse contact met de oudere mensen en ik doe er niet echt moeite voor.

Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?	Wat kan beter in de gemeente?	
	- De mensen zijn welkom, hartelijk en sociaal - De koster; elke kerk zou iemand moeten hebben die er altijd is, die je kent en je ziet staan - Het samen zijn	- Meer om jongeren denken, vooral in de kerkdienst - Het gebouw is ouderwets, moet echt een nieuw kleurtje hebben	
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- Mensen die samenkomen voor hetzelfde, iedereen op zijn eigen manier maar toch verbonden.	- Het zingen: het zijn vaak saaie liedjes, mag wel wat vrolijker - Meer interactie - Er mag geapplaudiseerd worden als er iets moois in de dienst gebeurt	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Iedereen is bezig met zelfde doel: meer over God leren en de bijbel leren begrijpen	- Soos is niet erg aantrekkelijk - Meer jongeren in leiding/organisatie, nu zijn het oude mensen die het organiseren en dat maakt het geen jeugdwerk. Leiding mag maximaal 30 jaar oud zijn. De ouderen hebben een ander beeld van de wereld en ze snappen niet wat er in ons leven speelt.	- Geen extra waarde. Ik weet niet zo goed wat ik met ze aan moet, ik zou niet snel naar ze toe gaan als ik ergens mee zit.
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Ik denk dat ze wel moeite doen om ons te spreken	- Hij kwam spontaan langs, maar hij kan beter een afspraak maken om te checken of het uitkomt	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Ze lijken open en zorgzaam	- Ze lijken geen oog te hebben voor gemeenteleden die niet zoveel in de kerk komen en het moeilijk hebben	

Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Kerel die de Sims speelt. Voor mijn gevoel is Hij niet zo goed als mensen zeggen, dit komt vooral door wat er de afgelopen tijd allemaal in mijn leven is gebeurt. Ik denk wel dat Hij bestaat, maar toch twijfel ik. Als Hij echt zou bestaan dan zouden al die rampzalige dingen niet gebeuren. Toch denk ik wel dat er iets is. Toen ik klein was droomde ik altijd dat ik bij God op schoot zat, Hij was dan een oude man met een grijze baard. Toen ik puber werd veranderde dit.	Als God echt bestaat, dan zal Hij nu erg boos en teleurgesteld in mij zijn. Ik doe nu namelijk alles wat God verbiedt. Als Hij mijn Vader zou zijn dan zou ik nu waarschijnlijk levenslang huisarrest moeten krijgen van Hem. Ik zou mezelf nu geen christen noemen. Ik voldoe niet aan de normen en waarden die christenen hebben. Ik houd me niet aan de geboden en lees niet veel bijbel en ook niet de krant. Ik denk dat je als christen God moet vertrouwen en Hem moet geloven op Zijn woord, dat doe ik niet. Ik heb een wonder nodig om te geloven.	Op de één of andere manier wel. Sinds ik hier lid ben krijg ik toch steeds meer het idee dat er wel een God is. Hoe dat precies zit en hoe ik hier op dat idee kom weet ik echt niet.	Als ik nu mocht kiezen zou ik nog steeds wel naar deze kerk gaan, ik vind het hier toch wel fijn. De kerk kan mij beter helpen in mijn geloof door vaker dingen te organiseren om elkaar te ontmoeten en met elkaar te spreken. Ook zou er meer voor jongeren georganiseerd moeten worden, bijvoorbeeld in de diensten.

Gesprek X5

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Vooraf door het jeugdwerk (christianity Explored). Hierdoor word ik nieuwsgieriger om de bijbel te lezen. Hierdoor leer ik ook weer meer in de diensten. Ik heb behoefte aan deze aanmoediging, als ik dit niet had gekregen zou ik een stuk minder ver in mijn geloof zijn geweest.	De redenen waarom ik naar de kerk ga verschillen. Soms heb ik er zin in, soms ook niet. Achteraf ben ik meestal wel blij dat ik ben gegaan, het bouwt mijn geloof op. Wat de kerkdienst toevoegt is dat ik bewuster met het geloof bezig ben. Ook doordeweeks herinner ik me soms wat er zondags is verteld.	Zonder het jeugdwerk zou ik nu niet zover in mijn geloof zijn. De eerste jaren was het een verplichting om het jeugdwerk te volgen, vorig jaar vond ik de Alpha cursus erg mooi. Daarom doe ik dit jaar ook weer mee met Christianity Explored. Misschien zijn de eerste jaren wel een goede basis geweest voor de projecten die we nu doen.	De ouderling komt langs op huisbezoek. Hij vroeg dan wel hoe het met mij was. Ik vind huisbezoek wel nuttig, ook al helpt het niet direct in mijn geloofsleven. Ik zou er geen problemen mee hebben als ik persoonlijk huisbezoek zou krijgen, maar verkies het niet boven huisbezoek aan het gezin.	Ik weet niet goed hoe ze mij zouden kunnen helpen. Ik heb niet echt contact met andere gemeenteleden, behalve met mijn eigen leeftijdsgenoten. Dit contact zou wel beter kunnen, maar ik kies er vaak niet voor om dit contact te verbeteren. Dit komt vooral door drukte in mijn leven, dan moet ik keuzes maken waar ik aan meedoe.

Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?	Wat kan beter in de gemeente?	
	- Mensen leven met elkaar mee - Het is een eenheid - Het jeugdwerk stel ik het meest op prijs	- Er moet in de dienst meer naar elke leeftijd gekeken worden, de jeugd wordt overgeslagen - De sleur moet eruit, de standaard dingen moet minder standaard worden	
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- Zingen, liederen raken mij (geen voorkeur in welke liederen) - Samen zijn met de hele gemeente om God te eren	- Meer aandacht voor de jeugd (opwekking, relevante preek voor ons) - Meer variatie in hoe de kerkdienst verloopt. Doordat het standaard is ervaar ik het soms minder als bijzonder, dat vind ik jammer	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Het open gesprek bij Christianity Explored	- Catechisatie heb ik niet veel van geleerd - Catechisatie veel herhaling van godsdienst - Catechisatie veel feiten, maar weinig inhoudelijk (moet praktischer gemaakt worden) - Bij catechisatie was verdiepende niet dieper dan de basis	- Ik vind het belangrijk dat zij ook hun eigen verhaal vertellen, daar kan ik van leren - Ik zou niet naar ze toegaan als ik ergens mee zat, mijn ouders zijn daarin het eerste aanspreekpunt
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Goed dat ze af en toe op huisbezoek komen om te kijken wat er speelt	-	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Ze leven mee	-	

Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Mijn Redder, Hij is er altijd en bij Hem kan ik alles kwijt. Dit doe ik ook.	Wisselend, soms vergeet ik om te lezen en contact met Hem te hebben. Ik zie wel een stijgende lijn in mijn relatie met God. Maar dit gaat wel op en neer. Ik ben christen omdat ik geloof in God, dat is genoeg om mezelf een christen te noemen. Ik probeer God te betrekken in mijn dagelijks leven, dit lukt niet altijd. Soms vergeet ik het, daar baal ik dan van. Ik denk dat het goed is als ik God in alles in mijn dagelijks leven betrek. Als ik dit niet doe dan val ik mezelf tegen en daar baal ik van. Ik denk niet dat God daar dan boos om is, Hij weet dat ik mijn best doe en Hij houdt van mij.	Door kerkdiensten en jeugdwerk ben ik steeds meer met God en het geloof bezig. De kerk houdt me niet dagelijks bezig, dat is meer iets voor de zondag en voor woensdagavond. God staat op de eerste plaats, dat vind ik belangrijker. De boodschap van de kerk komt wel eens terug, dat hangt wel van de preek af.	Door de sleur eruit te halen. Als die sleur er niet is kan ik me beter focussen op een kerkdienst en er meer van leren. Als ik nu zou mogen kiezen zou ik nog wel naar deze kerk in Haren gaan. Ik denk dat ik hier niet voor niets in de kerk zit. Er zijn dingen die beter kunnen, maar dat is geen reden om weg te gaan. Ik kan mijn steentje hier bijdragen, ook al weet ik nog niet precies hoe ik dat kan doen.

Gesprek Y1

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Ik word in deze gemeente niet aangemoedigd om bijvoorbeeld elke avond een stukje in de bijbel te lezen of te bidden. Ik vind dit jammer, maar het is ook mijn eigen verantwoordelijkheid.	Als ik niet naar de kerk zou gaan, zou ik waarschijnlijk in een grote kloof vallen. Ik heb het nodig om mijn geloof op peil te houden. Ik ga naar de kerk uit traditie en sleur. Ik weet niet zeker of ik nog zou gaan als ik nu op mezelf zou wonen, ik hoop het wel.	Het zorgt ervoor dat ik bezig blijf en blijf nadenken over het geloof. Ik zie de jeugd + jeugdleiders een beetje als gemeente, dit geldt niet perse voor de rest van de gemeente. Ik ga uit verplichting naar het jeugdwerk.	Het helpt misschien iets om er mee bezig te blijven, maar in praktijk voegt het niets toe aan mijn geloof.	Ik denk veel van andere gemeenteleden te kunnen leren, maar het initiatief tot contact moet bij mij vandaan komen en dat doe ik niet. Ik ken het andere gemeentelid niet, dat houdt me tegen.
Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?		Wat kan beter in de gemeente?		
	- Als ik een vraag stel wordt geprobeerd mij verder te helpen		- De gemeente houdt erg vast aan traditie, af en toe mag de vaste structuur wel eens omgegooid worden - Meer ruimte voor onderling gesprek		

Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- Eerbied richting God	- De preek mag concreter, zodat ik het kan toepassen in mijn leven - Er mogen ervaringen gedeeld worden - Meer opwekking	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Youth Alpha/ Christianity Explored - Gemixte groepen - Onderling gesprek	- Catechisatie was tijd uitzitten en was niet interessant - Hier moet veel meer afwisseling en interactie in komen	- Hun waarde is niet zo groot. Ik zou niet naar ze toe gaan als ik ergens mee zat.
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Ze lijken betrokken	- Ze mogen vaker langskomen	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Ik denk dat ik veel van ze kan leren, maar het initiatief moet bij mij vandaan komen	- Ze lijken bang voor verandering, op deze manier worden andere mensen niet aangetrokken tot Jezus	

Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	God is mijn redder, een zekerheid bij wie ik altijd terecht kan. Hij wil mij vergeven, hoe erg ik het ook verpruts.	Ik ga naar God toe wanneer ik ergens mee zit. Ik ben in mijn dagelijks leven niet altijd met God bezig. Ik probeer daar wel elke dag mijn momenten voor te vinden. Ik ben een christen, ik weet zeker dat God bestaat en dat Hij Zijn Zoon voor mij heeft gegeven. Mensen zullen niet altijd aan mij zien dat ik christen ben, ik vind het ongemakkelijk als anderen mij er naar vragen.	Het jeugdwerk en de kerkdienst helpen me bewust te worden dat ik er zelf voor moet kiezen om 'ja' tegen God te zeggen. Ik leer steeds nieuwe dingen, dat geeft me vertrouwen en zekerheid in het geloof.	Meer leuke evenementen organiseren om gemeenteleden te leren kennen en (uiteindelijk) over het geloof te kunnen praten. Als ik nu mocht kiezen, zou ik nog wel naar deze kerk gaan. Ik vind de structuur prettig en ik weet niet beter.

Gesprek Y2

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Dit gebeurt door Christianity Explored, met catechisatie gebeurde dit niet. Ook door een jeugddienst word ik aangemoedigd. Ik hoef niet perse aanmoediging in mijn geloof, maar het is wel leuk.	Het samenzijn is voor mij een toevoeging, dan weet ik dat er meer geloven. Ik ga naar de kerk om dingen te leren. Dit lukt vaak niet omdat er moeilijk gepreekt wordt. Maar ik zal toch elke keer wel iets leren.	Ik doe mee aan het jeugdwerk om dingen te leren. Ik leer vooral van anderen door in gesprek te zijn. Ik word gestimuleerd om meer met het geloof bezig te zijn. Met catechisatie heb ik dit minder.	Ze komen wel op huisbezoek, maar dan lijken ze niet echt voor mij te komen. Ze stellen alleen de standaard vragen die niet heel goed over komen. Ik vind het niet nodig dat ze met mij komen praten, ik heb daar geen behoefte aan.	Ik heb contact met gemeenteleden van mijn eigen leeftijd, jeugdleiders en vrienden van mijn ouders. Verder heb ik geen contact met gemeenteleden. Ik vind dit ook niet nodig, het gaat goed zo.
Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?		Wat kan beter in de gemeente?		
	- Dingen die ze doen buiten de dienst - Er wordt veel aan de kinderen gedacht - Er wordt veel georganiseerd (Christianity Explored/wijken)		- De kerkdienst - Mensen zijn te standvastig in hun mening, daardoor lijkt gesprek en eventuele verandering bijna onmogelijk		
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?		Wat kan beter in de kerkdienst?		
	- Er wordt om de kinderen gedacht		- Dienst is saai/ouderwets - Meer gebruik van andere muziek en liederen - Dominee preekt moeilijk, ik kan het vaak niet volgen, slecht beamergebruik		

Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Gemixte groepen - Samen zijn en samen eten, het is een hechte groep - Met elkaar in gesprek zijn	- Het gaat goed zoals het nu gaat. Mix van catechisatie en deze projecten is goede afwisseling	- Niet echt een extra waarde. Ik zou niet naar ze toegaan als ik ergens mee zat
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Niks	- Ze komen wel op huisbezoek en stellen dan hun standaard vragen, het lijkt niet heel goed voorbereid - Ze lijken echt voor mijn ouders te komen en niet voor mij - Toen dominee langs kwam leek hij mij heel lang te negeren	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Er wordt veel georganiseerd en blijkbaar zijn er steeds wel mensen bereid om in commissies mee te doen	- Vasthoudendheid aan traditie, vooral in de diensten - Mensen die verandering wilden zijn weggegaan, het valt me tegen dat de kerkenraad hier niets mee heeft gedaan	

Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Ik ben opgegroeid met het idee dat er een God is. Hij zal ook vast wel bestaan, maar dit weet ik niet altijd zeker. Ik ben een christen: God bestaat. Ook al twijfel ik wel eens over de dingen die in de bijbel staan en wat we hier in de kerk leren. Ik vind de waarden van christenen mooi, het om elkaar denken.	Ik bid wel, maar vaak niet zelf. Soms geloof ik maar soms ook niet. Het zou wel mooi zijn als ik zo geloofde dat ik elke dag behoefte zou hebben aan contact met God, dit is nu niet het geval. Als ik het moeilijk heb dan heb ik eerder de neiging om met God te praten dan wanneer het goed gaat. Wanneer het bidden niet helpt dat ben ik boos en dan ga ik twijfelen. Dan vraag ik me af of God wel bestaat en of Hij naar me luistert. Soms helpt het bidden ook wel, dan heb ik echt het idee dat Hij me helpt. Wanneer ik minder met God bezig ben, dan kom ik in een dal terecht.	Het jeugdwerk helpt, andere dingen niet. Dit vind ik ook niet nodig.	Een mooie dienst helpt, maar ik denk niet dat de kerk heel veel invloed heeft op mijn geloof. Als ik meer met God bezig ben, ga ik meer geloven. Het zou helpen als ik gemotiveerd zou zijn om naar de kerk te gaan, dat is nu niet het geval. Als ik nu zou mogen kiezen, zou ik niet meer naar deze diensten gaan. Ik wil best wel vrijgemaakt blijven, maar dit hoeft van mij niet perse. Ik zou een andere kerk uitzoeken om te zien wat bij me past.

Gesprek Y3

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
Toelichting antwoord	Niet altijd, dit hangt vooral af van de preek en van sociale contacten. Ik moet mezelf er toe zetten om te luisteren en er wat mee te doen. Deze aanmoediging van de kerk heb ik niet perse nodig, het is een mooie bijkomstigheid. God werkt niet perse door een gebouw/dominee. Ik word veel aangemoedigd via het internet, bijv. door filmpjes youtube enz. Daar kan ik me vaak beter in vinden.	Van tijd tot tijd. Als ik niet ga mis ik de preek en de zegen. Die heb ik nodig in mijn leven. Ik ga in eerste instantie omdat mijn ouders dat fijn vinden. Nu leer ik er ook vaak wat van, dat is een fijne bijkomstigheid.	Soms, als het onderwerp relevant is. Het jeugdwerk voegt wel toe, maar het kan voor mij niet het enige zijn. Het geeft meer bevestiging van wat ik al weet. Ik doe mee omdat mijn vader me gepusht heeft, maar ik vind het ook leerzaam. Christianity Explored is leerzamer dan catechisatie. Verder is het fijn om hier mijn vrienden te ontmoeten.	Het is mooi om met ze te spreken en bevestiging te krijgen in het geloof. Ze komen langs op huisbezoek, op deze manier is er contact. De huisbezoeken zijn vaak gezellig, maar ik heb het niet echt nodig omdat ik geen problemen heb. Ik zou niet in m'n eentje huisbezoek hoeven hebben, ik ben nog deel van het gezin.	Dit gebeurt alleen door het jeugdwerk, dus door het jeugdwerk. Ik heb geregeld contact met andere gemeenteleden. Dit zijn niet perse diepgaande gesprekken, maar wel gewoon contact dmv groeten.

Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?	Wat kan beter in de gemeente?	
	- Diversiteit, veel verschillende mensen. Dit houdt je fris als gemeente - De mensen, ik heb hier leuke contacten	- Het praktijkgerichte ontbreekt - Er lijkt een soort van hypocriet lijntje te zijn: als je maar volgens dat lijntje leeft dan kom je er wel en dan maakt het niet uit wat je verder in je leven doet. Dit lijntje is dan het trouw naar de kerk gaan en doen wat van je verwacht wordt - Er wordt gedacht in tradities, er moet meer gesprek zijn over geloof en geloofsleven. We moeten meer kijken naar wat er in de bijbel staat en wat God van ons verlangt - Mensen lijken hun eigen geloof te hebben, de ander moet zich dan maar aanpassen - Kerk wordt snel onpersoonlijk, alsof het niks met de rest van je leven te maken heeft	
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- De preek, wanneer ik er wat uit kan halen	- Dominee: hij vertelt vaak een mooi kloppend verhaal, maar het praktijkgerichte ontbreekt. Ik heb er vaak niet veel aan - Jeugd wordt niet getriggerd, er moet gepreekt worden over dingen die relevant zijn	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Christianity Explored - Meningeën met elkaar delen en met elkaar praten over het geloof - De gemeente doet een poging te binden met de jeugd	- De animo is niet altijd even hoog - De deelnemers willen niet altijd praten	-
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Gezellig - Je kunt het met elkaar over het geloof hebben	- Voor mijn gevoel gaat het goed zo	

Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?		
	- Dit vind ik moeilijk te zeggen	- Openheid voor gesprek is er niet altijd - Starheid, je kunt het niet met elkaar hebben over of ons leven goed is zoals we het leven (vb. tv was ooit duivels, nu accepteren we alles wat erop komt en er mag niets over gezegd worden). Het lijkt alsof mensen bang zijn dat ze hun leven moeten aanpassen.		
Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Schepper van hemel en aarde, Hij heeft alles gemaakt. Door onze zonde hebben wij Jezus nodig als verlosser. De Heilige Geest werkt in ons om het goede nieuws rond te brengen en door ons te werken. Ik ervaar dit alles ook zo in mijn leven, het deel van de Heilige Geest kan altijd meer.	Goed. Ik weet dat Hij alles van me weet, hierdoor is Hij voor mij een rots om op te bouwen. Ik zou mezelf wel een volgeling van Jezus noemen. Ik probeer elke dag mijn bijbel te lezen en tot God te bidden. Ik probeer mijn naaste lief te hebben als mezelf. God is aanwezig in de keuzes die ik maak in mijn dagelijks leven, Hij helpt mij hierbij.	Ja, maar minder dan de kerk wereldwijd. Het uiteindelijke verhaal dat hier verteld wordt klopt, dat helpt mij in mijn geloof.	Door de preek, als die goed is dan helpt dit mij. Verder hoeft er van mij niet van alles omheen te gebeuren. Als ik op dit moment zou mogen kiezen zou ik niet naar deze kerk gaan. Ik geloof dat ik ergens anders beter van pas zou komen, de Heilige Geest zal mij erin leiden waar dat dan is. Ik ben nu nog te jong om die stap te maken.

Gesprek Y4

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Door catechisatie / jeugdwerk. Het is ook goed dat er een jeugdouderling is, ook al heb ik daar zelf nog niets mee te maken. Ik heb aanmoediging nodig, dit houdt me actief bezig met het geloof.	Het houdt de beweging erin. Het helpt mij dat ik uitleg hoor, dan kan ik er beter mee omgaan. Ik ga naar de kerk omdat ik vind dat ik dat hoor te doen als christen. Daarmee laat je aan God zien dat je tijd aan Hem wilt besteden. Ik denk dat ik het zou missen als ik langere tijd niet naar de kerk zou gaan.	Ik ga er meer over nadenken en het helpt me de bijbel beter te begrijpen. Ik doe mee omdat het jeugdwerk mij helpt. We bespreken onderwerpen die ik niet eerder heb behandeld. Door deze avonden kijk ik beter naar de tekst. Dit doe ik minder als ik zelf een stukje uit de bijbel lees. Er is groot verschil tussen catechisatie en Christianity Explored, dit komt vooral door de groepsindeling.	De ouderling komt soms langs op huisbezoek, dan vraagt hij wel hoe het met je gaat. Er zijn ook wijkbijeenkomsten, dan praat hij soms ook met me. Huisbezoek zit ik bij omdat dit moet van mijn ouders. Ik vind dit niet echt bijzonder. het echt geloofsgesprek voert hij vaak met mijn ouders en niet met mij. Dit zou ik op zich wel willen, maar dan met iemand anders. Ik hoef niet persoonlijk huisbezoek te krijgen.	Ik heb weinig contact met andere gemeenteleden. Ik ga niet echt met de jeugd om in deze gemeente. Ze zijn totaal anders dan ik. Ik vind dit niet erg, ik kies hier zelf voor. Ook met andere gemeenteleden heb ik niet veel contact. Af en toe spreek ik wel eens iemand. Dit is vaak oppervlakkig, maar dit vind ik niet erg. Anders zou ik zelf wel op ze afstappen.

Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?	Wat kan beter in de gemeente?	
	- Elke zondag zijn er veel mensen in de kerk, dat vind ik mooi om te zien. Ik zie daarin dat er blijkbaar veel andere mensen zijn die graag naar de kerk gaan. - Er is veel aandacht voor kleine kinderen - Ik stel het op prijs dat de kerk elke zondag weer open is en dat ik mag komen	- Ik ken de gemeente niet heel goed - Er is niet echt iets wat me tegenstaat hier	
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?	Wat kan beter in de kerkdienst?	
	- Het idee dat je met z'n allen samen bent voor God	- Ik denk dat het hier goed gaat, ik weet ook niet echt hoe het anders kan - Voorlezen van de wet vind ik wel wat slap. Het is steeds precies hetzelfde, daardoor komt het lang niet altijd over	
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?	Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Dingen waar ik normaal overheen lees, gaan we nu dieper op in. Ik krijg meer informatie	- Dat weet ik niet	- Het maakt wel uit wie het is. De mentor moet goed kunnen uitleggen en interesse in mij tonen. - Ik zou met geloofsvragen niet naar hen toe gaan, dit bespreek ik in eerste instantie met mijn ouders
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?	Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Het is mooi dat je weet dat ze er zijn als je problemen zou hebben, zelf heb ik dit niet	- Ouderling waar ik contact mee heb sluit niet goed bij me aan, hij is niet geschikt om met jongeren te praten - Ze vragen vaak naar algemene dingen en er wordt niet doorgevraagd - Echte interesse in mij lijkt vaak te ontbreken en het echte geloofsgesprek is niet met mij	

Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?	Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?		
	- Ik denk dat het sympathieke mensen zijn waar ik mee kan praten	- De gesprekken blijven oppervlakkig		
Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	Degene op wie ik altijd kan terugvallen. Hij zal mij altijd vergeven en Hij accepteert me zoals ik ben. Hij heeft me verlost en is mijn Vader. Ik merk dit vooral wanneer ik me rot voel, als ik dan bid voel ik me daarna vaak beter. Ik geloof dat God de aarde heeft gemaakt en het nog steeds bestuurd. Hij is er altijd voor me en geeft me Zijn genade.	Ik denk dat ik goed geloof. Ook al doe ik niet alleen maar goeie dingen, toch probeer ik regelmatig te bidden en bijbel te lezen. Ik denk dat ik een goede relatie heb met God. Ik ben een christen omdat ik zondag naar de kerk ga en bid voor het slapen gaan. Ik lach niet om grappen over het geloof. In mijn keuzes denk ik erover na wat God van mijn keuzes zou vinden. Uiteindelijk ben ik christen omdat ik in God geloof.	Ja, dit gebeurt door het jeugdwerk en de kerkdienst. Hier worden stukken tekst uitgelegd en dat helpt mij God beter te leren kennen en begrijpen.	Door te blijven doen wat ze doen. Doorgaan met de kerkdiensten en catechisatie. De kerk speelt voor mij geen rol in mijn dagelijks leven. Ook naar buiten toe zeg ik eerder dat ik in God geloof dan dat ik naar de kerk toega. Bij 'kerk' hebben mensen een heel verouderd beeld terwijl ze vaak wel respect voor je hebben als je zegt dat je gelooft. Als ik nu mocht kiezen zou ik nog steeds wel naar deze kerk gaan. Dit omdat het dichtbij is en het is een fijne kerk. Daarnaast weet ik ook niet veel van andere kerken.

Groepsgesprek

Thema: Aanmoediging in het geloof	Algemeen	Kerkdienst	Jeugdwerk	Kerkenraad	Gemeenteleden
	Word je aangemoedigd in je geloof?	Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?	Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?	Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?
Antwoordmogelijkheden: Ja/nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
Toelichting antwoord	Vooraf door de jeugdavonden, verder niet echt in de kerk. Deze aanmoediging is nodig.	Dit is niet altijd bewust, maar we pikken vast altijd wel iets op. Wanneer een preek over iets uit ons leven gaat, dan voegt het sneller iets toe.	Hier is het echt bewust, omdat je erover door kunt praten. Deze gesprekken helpen het best in aanmoediging in het geloof. Catechisatie voegde niet toe.	We hebben geen contact met ze. Als we wel met ze praten, dan is dat niet over het geloof. Dit vinden we niet erg, we missen dit contact niet. Ouderlingen praten vaak toch te moeilijk over het geloof.	We praten wel eens met andere gemeenteleden, maar meestal niet over het geloof. Behalve als ze jeugdleider zijn. Ze werken het geloof juist eerder tegen vanwege hun vasthoudendheid aan tradities.
Thema: Gemeente Haren	Wat vind je mooi aan de gemeente?		Wat kan beter in de gemeente?		
	- Veel onderling contact - Gevoel dat er altijd wel iemand voor je klaarstaat wanneer dat nodig zou zijn - Iedereen is gelijk - Jeugdwerk		- De gemeente mag meer meegaan met de tijd - Meer afwisseling/variantie in de dienst - Jongeren lijken te worden overgeslagen, terwijl er wel aandacht is voor kinderen en ouderen		
Thema: Kerkdienst	Wat vind je mooi aan de kerkdienst?		Wat kan beter in de kerkdienst?		
	- Je weet precies wat er gebeurt, dus weet je ook wanneer het einde is - Je bent met z'n allen, dat geeft verbinding		- Meer variantie, nu is het een vast dingetje die niet altijd waardevol is. - Nieuwe dingen in de dienst, het is nu dood en demotiverend - Preek moet concreter, het gaat nu vaak over dingen waar we niks van snappen. Het moet aanspreken in ons dagelijks leven en inspringen op actuele situaties.		

		- Interactie		
Thema: Jeugdwerk	Wat vind je mooi aan het jeugdwerk?		Wat kan beter in het jeugdwerk?	Wat is voor jou de waarde van de catecheet/mentor?
	- Christianity Explored - Leuke groep - Mooie gesprekken - Je hoeft je niet te schamen voor wat je zegt, je krijgt niet direct commentaar maar praat er over door		- Catechisatie is niet nuttig, teksten leren helpt niet - Was veel herhaling, wat werd verteld wisten we vaak al door godsdienstlessen - We zouden voortaan alleen nog op de manier van Christianity Explored moeten werken	- Ze luisteren naar je
Thema: Kerkenraad	Wat vind je mooi aan het contact met kerkenraadsleden?		Wat kan beter in het contact met kerkenraadsleden?	
	- Er is geen contact		- Er is geen contact	
Thema: Gemeenteleden	Wat vind je positief aan de andere gemeenteleden?		Wat valt je tegen van andere gemeenteleden?	
	- Ze geven het gevoel voor ons klaar te staan, al hebben we dat nooit echt ondervonden		- Ze zijn nogal star en hechten teveel waarde aan traditie	
Thema: God	Wie is God voor jou?	Hoe zou jij je relatie met God omschrijven?	Helpt de kerk jou in je relatie met God?	Hoe kan de kerk jou het beste helpen in je relatie met God?
	God is iemand die er altijd is, Hij zal nooit weggaan. Ook niet wanneer Hij wel ver weg lijkt. Hij is een vertrouwenspersoon en beste vriend. Hij weet alles en wil naar ons luisteren. Hij is een Vader.	Dit vinden we moeilijk te omschrijven. Het is een relatie met ups & downs. Het gaat soms moeilijk, maar Hij komt altijd	De kerk speelt niet echt een rol in het dagelijks leven. Eigenlijk alleen op zondag en op woensdagavond. Dit hoeft ook niet perse meer te zijn, dat past helemaal niet in onze agenda's.	Door gesprek, door te kunnen praten over onzekerheden die we hebben, kunnen we dichterbij God komen. We hebben de gemeente nodig voor dit gesprek, dan moeten ze ons wel

		terug. Uiteindelijk zit het wel goed met onze relatie met God. We zouden onszelf wel christen noemen, omdat dit voor ons betekent dat we met al onze onzekerheden toch bij God blijven. Het voelt ook wel een beetje alsof we dan aan allerlei voorwaarden moeten voldoen, zo wordt in de kerk ook wel gedacht. Toch denken we niet dat dit het belangrijkste is. We twijfelen ook wel eens, dan vragen we ons af of we in God geloven. We houden ons lang niet altijd aan Zijn regels, maar ik weet toch wel dat Hij van me houdt.		serieus nemen en open staan voor het delen van ervaringen. Kerkdienst moet echt anders, mensen moeten meer bereid zijn dingen te veranderen. Als we nu zouden mogen kiezen, zouden we nog gewoon naar deze kerk gaan. Het is vertrouwd en we hebben nog niet hele grote problemen zoals het hier gaat. We zijn het nu eenmaal zo gewend.
--	--	--	--	---

Bijlage 5: Resultaten interviews

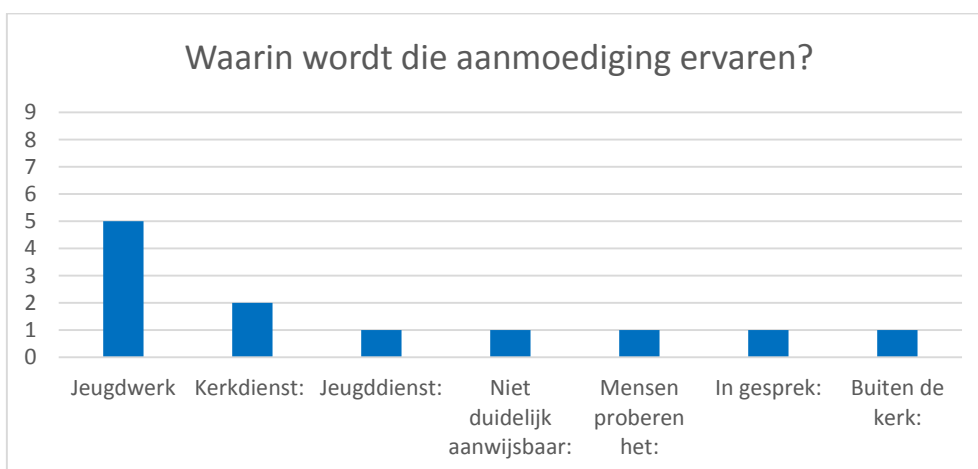
Algemeen:

Word je aangemoedigd in je geloof?	
Ja	6
Nee	3
Totaal	9

Ook de mensen die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan aangemoedigd te worden in hun geloof.

Waar in wordt de aanmoediging ervaren?	
Jeugdwerk	5
Kerkdienst	2
Jeugddienst	1
Niet duidelijk aanwijsbaar	1
Mensen proberen het	1
In gesprek	1
Buiten de kerk	1
Totaal	9

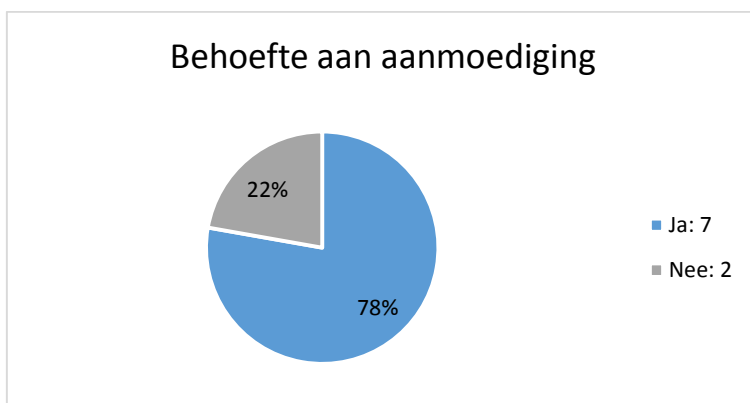
Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat deze aanmoediging vooral in het jeugdwerk ervaren wordt.

<i>Waarin wordt die aanmoediging niet ervaren?</i>	
Teveel verwachtingen waaraan ik moet voldoen	1
Gesprek vaak niet diepgaand	1
Ik zit vaak in de kerk omdat het moet	1
Geen aanmoediging voor dagelijks bijbel lezen/bidden	1
Catechisatie	1
Totaal	9

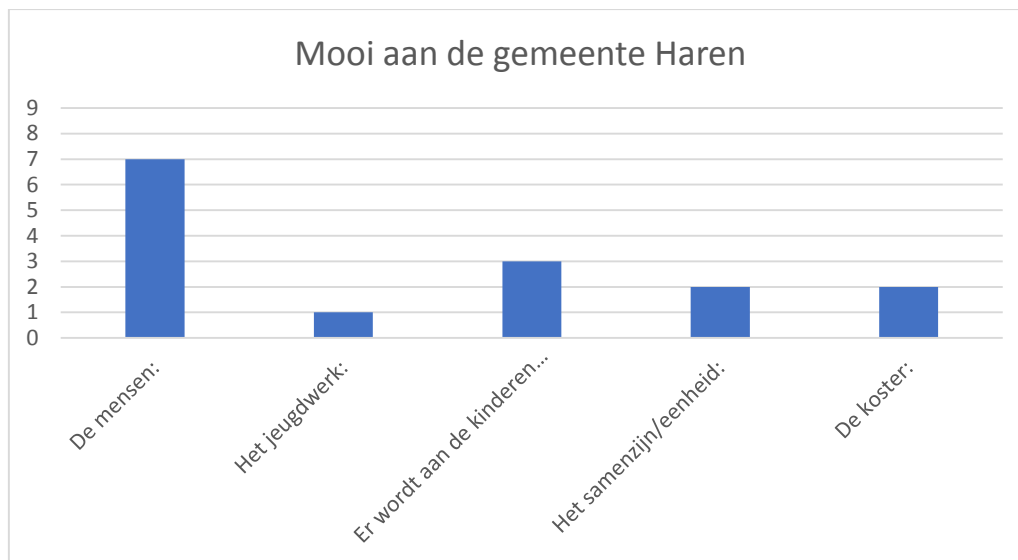
De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan dat ze het idee hebben dat ze aan allerlei verwachtingen moeten voldoen. Dit helpt hen niet in het geloof.

<i>Ik heb behoefte aan aanmoediging in het geloof:</i>	
ja	7
nee	2
Totaal	9

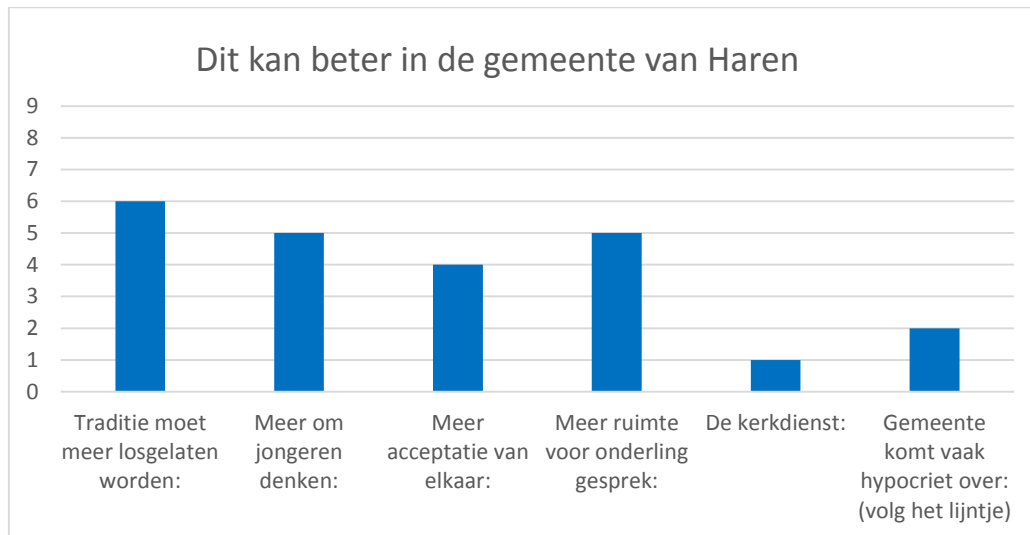
Het groepsinterview bevestigt het beeld dat hierboven gegeven wordt. Ook in dit gesprek gaven de jongeren aan behoefte te hebben aan aanmoediging in het geloof.

<i>Mooie dingen aan de gemeente zijn:</i>	
De mensen:(hartelijk, welkom, sociaal, meelevend)	7
Het jeugdwerk:	1
Er wordt aan de kinderen gedacht:	3
Het samenzijn/eenheid:	2
De koster:	2
<i>Totaal</i>	9

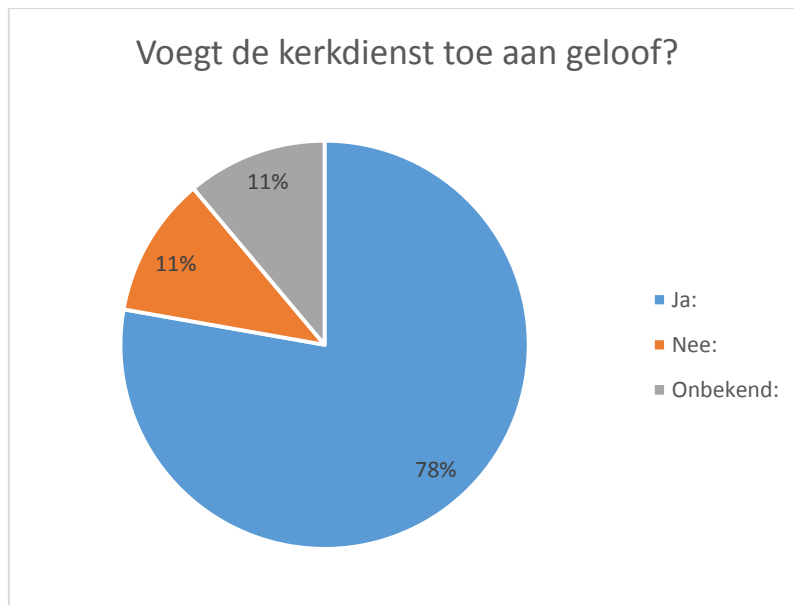
Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat de mensen in de gemeente erg op prijs gesteld worden. Het onderling contact vinden deze jongeren erg belangrijk en ook over het jeugdwerk zijn ze positief.

<i>Dit kan beter in de gemeente van Haren:</i>	
Traditie moet meer losgelaten worden	6
Meer om jongeren denken	5
Meer acceptatie van elkaar	4
Meer ruimte voor onderling gesprek	5
De kerkdienst	1
Gemeente komt vaak hypocriet over: (volg het lijntje)	2
<i>Totaal</i>	9

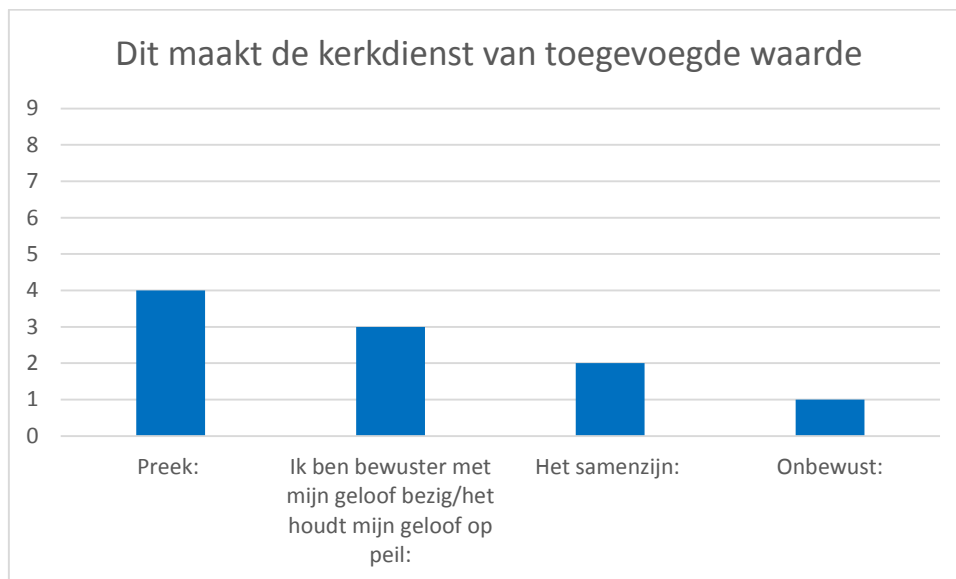
Kerkdienst:

<i>Voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?</i>	
Ja	7
Nee	1
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

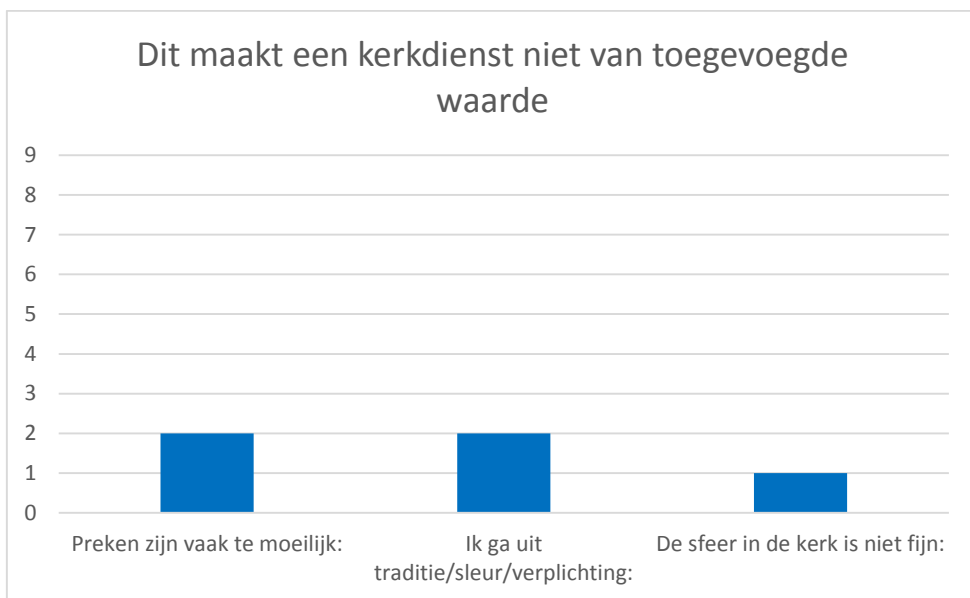
Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de kerkdienst iets toevoegt aan hun geloof.

<i>Op welke manier voegt de kerkdienst iets toe aan je geloof?</i>	
Preek (Wanneer de preek relevant is)	4
Ik ben bewuster met mijn geloof bezig/het houdt mijn geloof op peil	3
Het samenzijn (dan weet ik dat er meer geloven)	2
Onbewust	1
Totaal	9

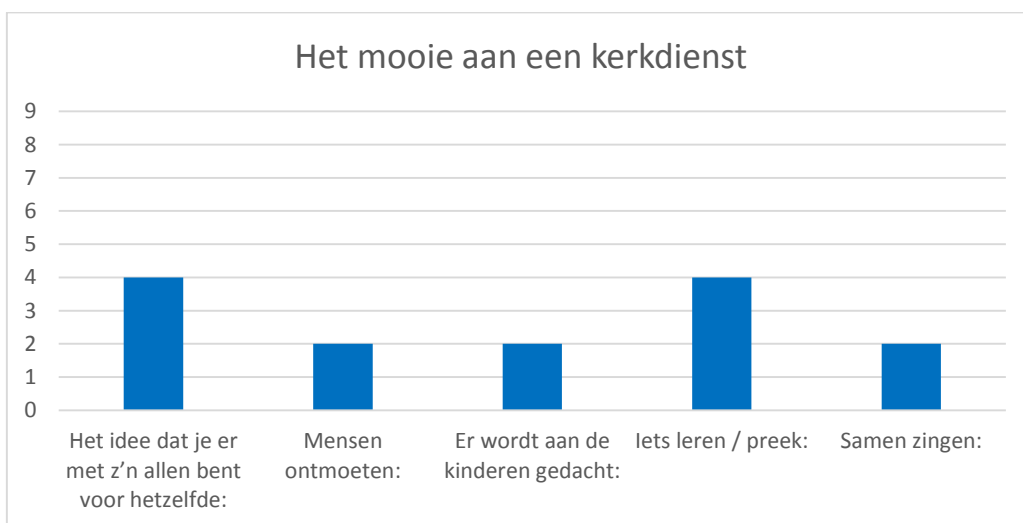
In het groepsinterview wordt aangegeven dat vooral de preek hen helpt in hun geloof. Dan is het wel van belang dat die preek relevant is. Ook denken ze onbewust te groeien in geloof door de kerkdienst te bezoeken.

<i>Op welke manier voegt de kerkdienst niets toe aan je geloof?</i>	
Preken zijn vaak te moeilijk	2
Ik ga uit traditie/sleur/verplichting	2
De sfeer in de kerk is niet fijn	1
Totaal	9

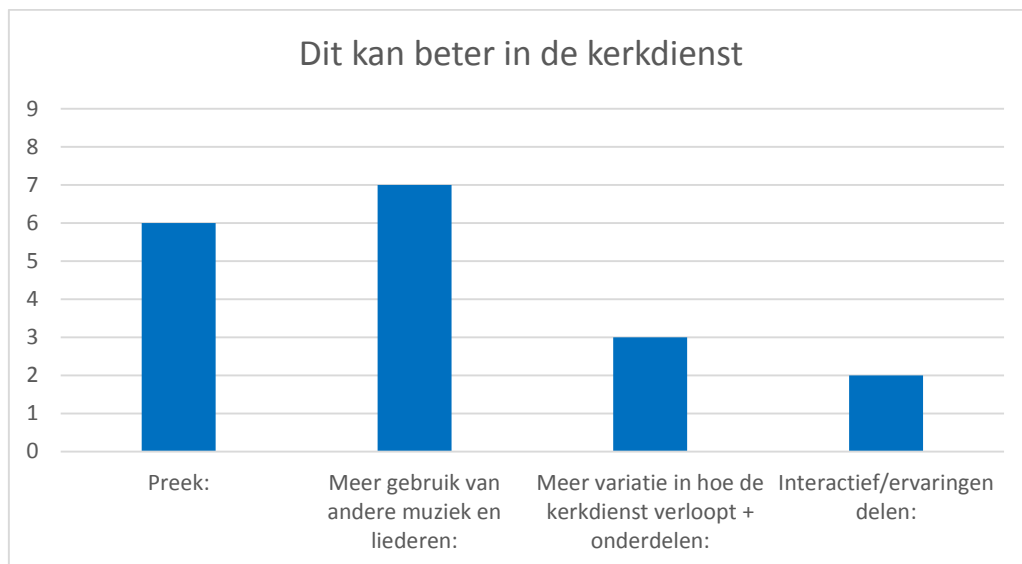

Vanuit de groep wordt aangegeven dat preken vaak moeilijk en daardoor niet te volgen zijn.

<i>Wat mooi is aan de kerkdienst:</i>	
Het idee dat je er met z'n allen bent voor hetzelfde	4
Mensen ontmoeten	2
Er wordt aan de kinderen gedacht	2
Iets leren / preek	4
Samen zingen	2
Totaal	9

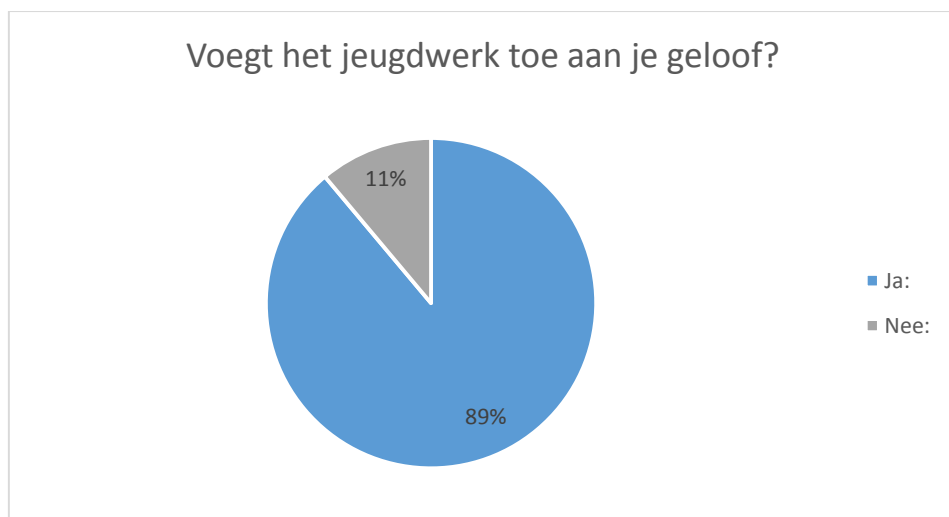
<i>Dit kan beter in de kerkdienst:</i>	
Preek	6
Meer gebruik van andere muziek en liederen	7
Meer variatie in hoe de kerkdienst verloopt + onderdelen	3
Interactief/ervaringen delen	2
<i>Totaal</i>	9

Het groepsinterview bevestigt de mening van andere jongeren dat ze het mooi vinden dat de mensen met z'n allen samenkomen voor hetzelfde doel. Ook vinden zij het fijn dat er in de dienst aan kinderen wordt gedacht. Wat deze groep positief vindt aan de standaard volgorde die vaak in de kerkdienst wordt aangehouden, is dat ze precies weten wanneer de dienst afgelopen is. Wat beter kan in de kerkdienst is de preek en de variatie in de dienst.

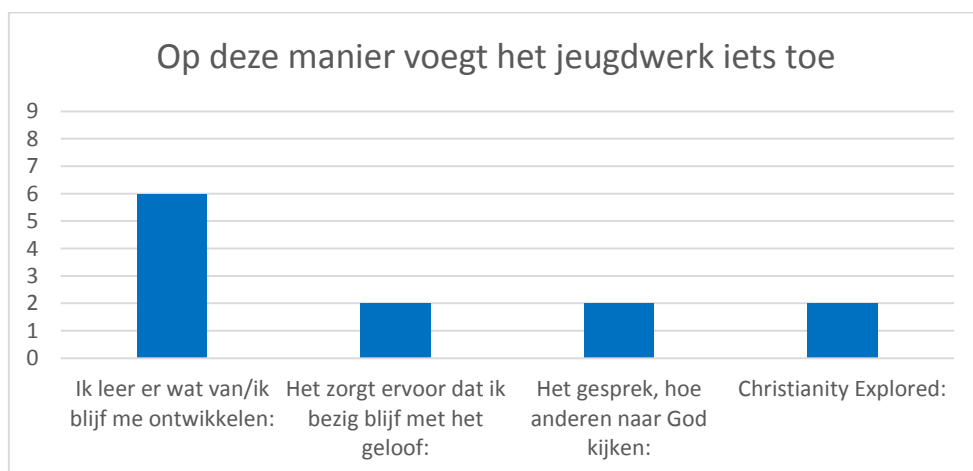
Jeugdwerk

Voegt het jeugdwerk iets toe aan je geloof?	
Ja	8
Nee	1
Totaal	9

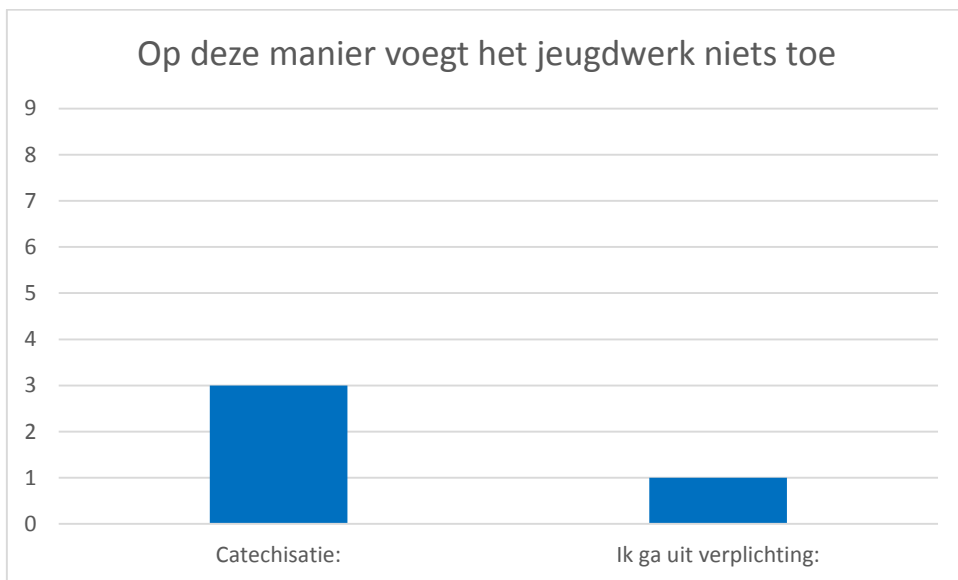
Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat het jeugdwerk iets toevoegt aan het geloof.

Op deze manier voegt het jeugdwerk iets toe aan mijn geloof:	
Ik leer er wat van/ik blijf me ontwikkelen	6
Het zorgt ervoor dat ik bezig blijf met het geloof	2
Het gesprek, hoe anderen naar God kijken	2
Christianity Explored	2
Totaal	9

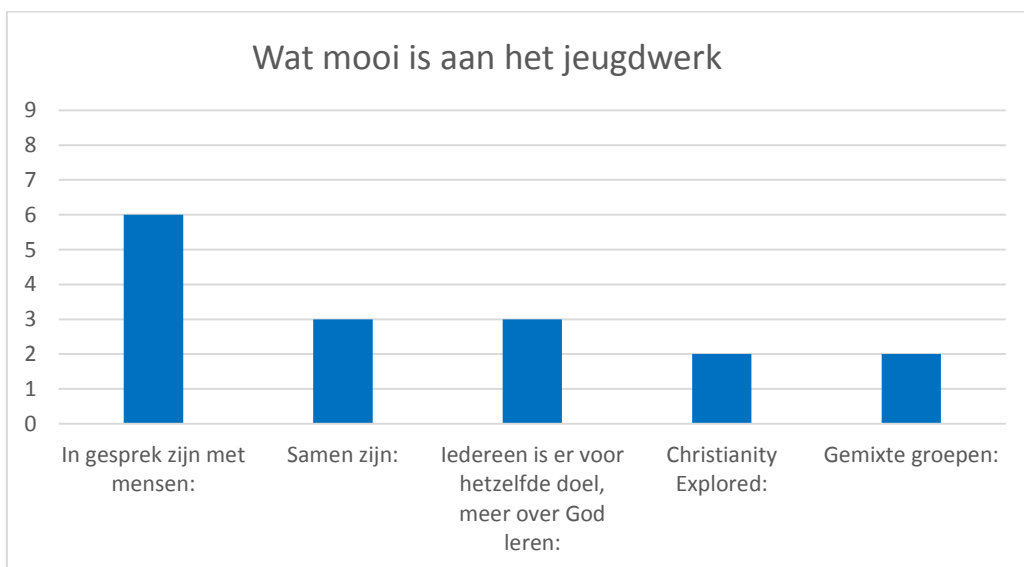
De groep geeft aan te leren van het jeugdwerk. Dit gebeurt vooral door gesprek en door te leren van de levenservaring van anderen.

<i>Op deze manier voegt het jeugdwerk niets toe aan mijn geloof:</i>	
Catechisatie	3
Ik ga uit verplichting	1
Totaal	9

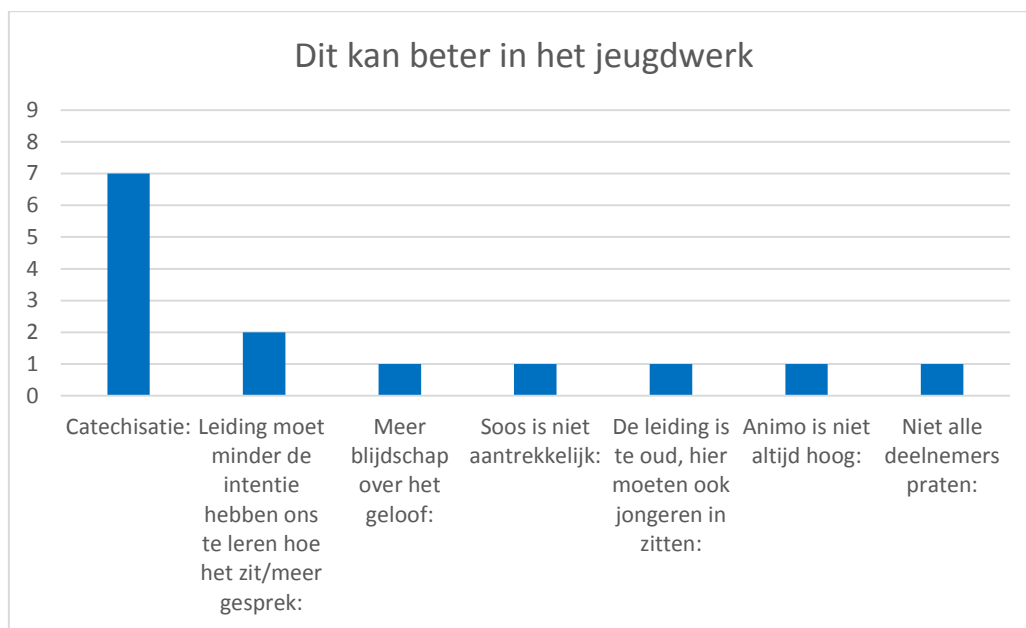

Volgens de groep voegt catechisatie niets toe aan het geloof.

<i>Wat mooi is aan het jeugdwerk:</i>	
In gesprek zijn met mensen	6
Samen zijn	3
Iedereen is er voor hetzelfde doel, meer over God leren	3
Christianity Explored	2
Gemixte groepen	2
Totaal	9

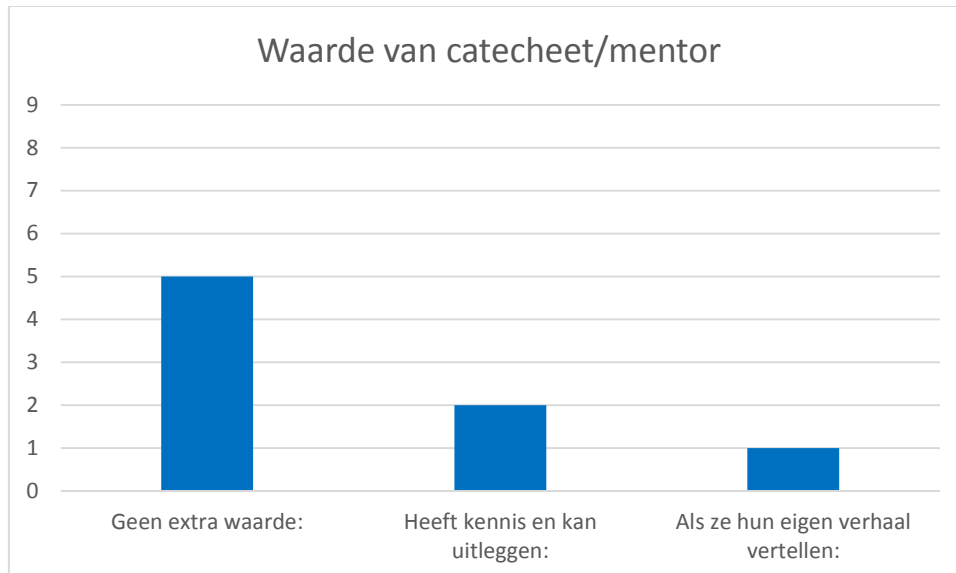

<i>Dit kan beter in het jeugdwerk:</i>	
Catechisatie	7
Leiding moet minder de intentie hebben ons te leren hoe het zit/meer gesprek	2
Meer blijdschap over het geloof	1
Soos is niet aantrekkelijk	1
De leiding is te oud, hier moeten ook jongeren in zitten	1
Animo is niet altijd hoog	1
Niet alle deelnemers praten	1
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

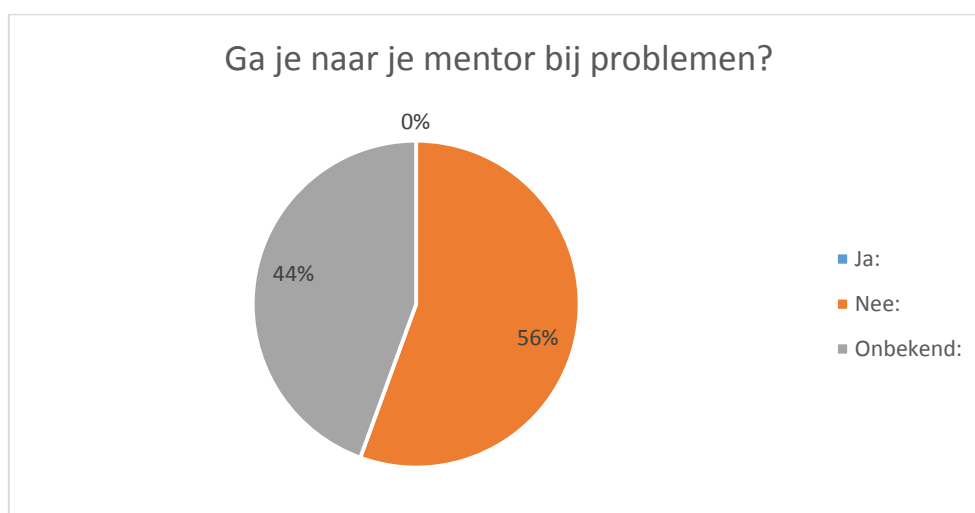
Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de jongeren vooral het in gesprek zijn met anderen mooi vinden aan het jeugdwerk. Christianity Explored vinden zij ook erg positief. Wat er verder uit dit groepsinterview naar voren komt is dat ze vrijer durven te spreken, ze hoeven zich niet te schamen voor wat ze zeggen. Wat de groep beter vindt kunnen is, net zoals hierboven aangegeven wordt, de catechisatie.

<i>De waarde van de catecheet/mentor:</i>	
Geen extra waarde	5
Heeft kennis en kan uitleggen	2
Als ze hun eigen verhaal vertellen	1
Totaal	9

De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan het waardevol te vinden dat er iemand is die naar ze luistert.

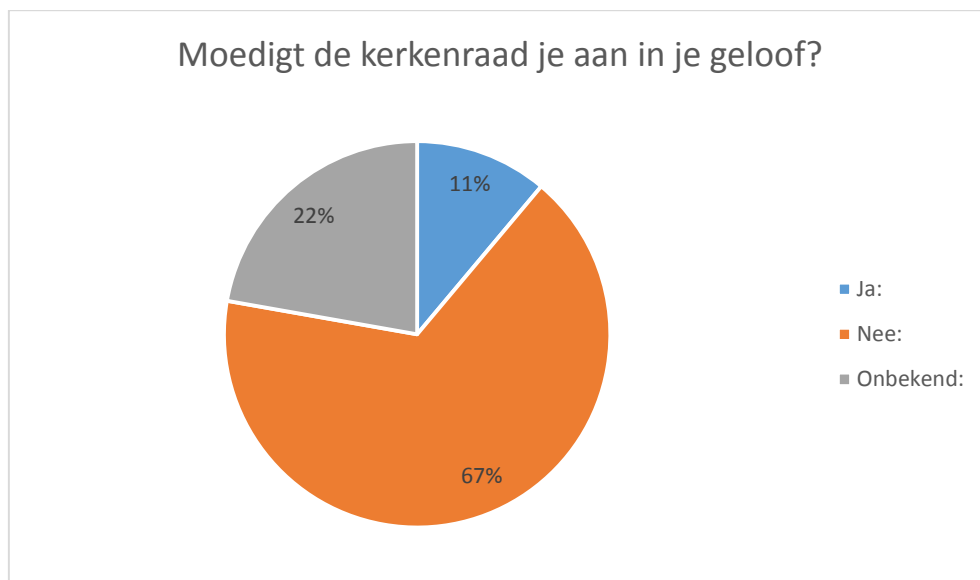
<i>Zou je naar de mentor toegaan als je ergens mee zat?</i>	
Ja	-
Nee	5
Onbekend	4
Totaal	9

De jongeren die deze vraag met 'nee' beantwoorden, geven aan eerst naar de ouders te gaan.

Kerkenraad

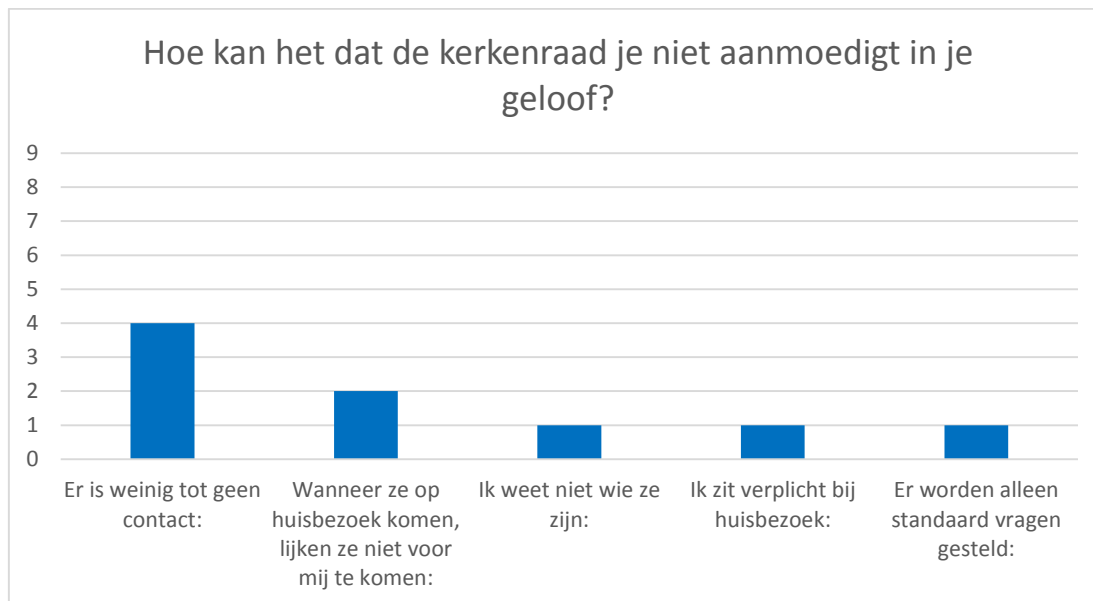
<i>Moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?</i>	
Ja	1
Nee	6
Onbekend	2
<i>Totaal</i>	9

De deelnemers aan het groepsinterview worden door de kerkenraad niet aangemoedigd in hun geloof.

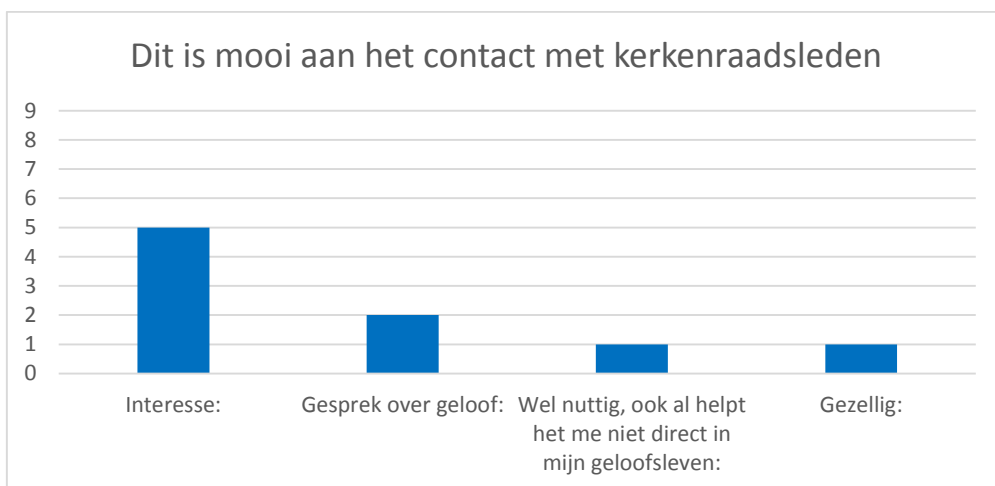
<i>Op welke manier moedigt de kerkenraad je aan in je geloof?</i>	
Krijg in gesprek bevestiging in mijn geloof	1
<i>Totaal</i>	9

<i>Hoe kan het dat de kerkenraad je niet aanmoedigt in je geloof?</i>	
Er is weinig tot geen contact	4
Wanneer ze op huisbezoek komen, lijken ze niet voor mij te komen	2
Ik weet niet wie ze zijn	1
Ik zit verplicht bij huisbezoek	1
Er worden alleen standaard vragen gesteld	1
Totaal	9

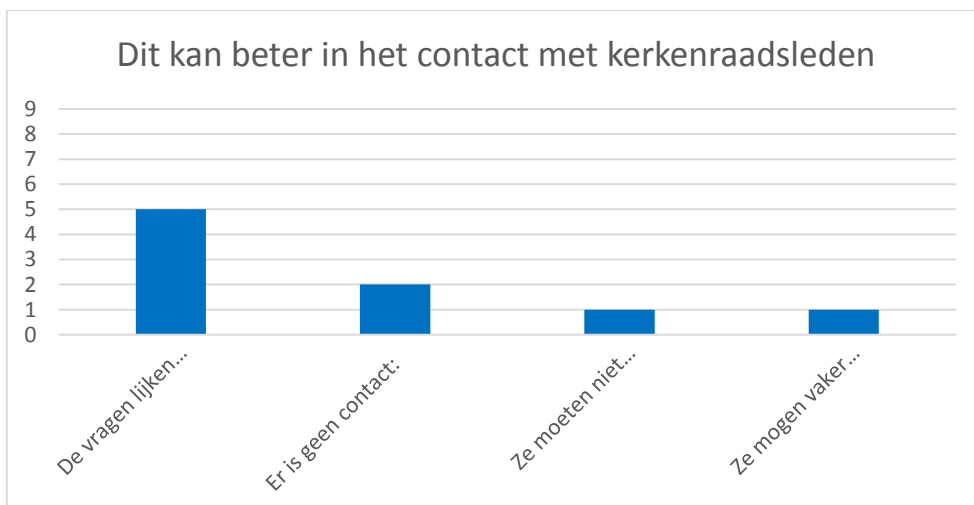

De groep geeft aan niet aangemoedigd te worden door de kerkenraad doordat er weinig contact is. Wanneer er wel contact is wordt er te moeilijk over het geloof gepraat.

<i>Dit is mooi aan het contact met kerkenraadsleden:</i>	
Interesse	5
Gesprek over geloof	2
Wel nuttig, ook al helpt het me niet direct in mijn geloofsleven	1
Gezellig	1
Totaal	9

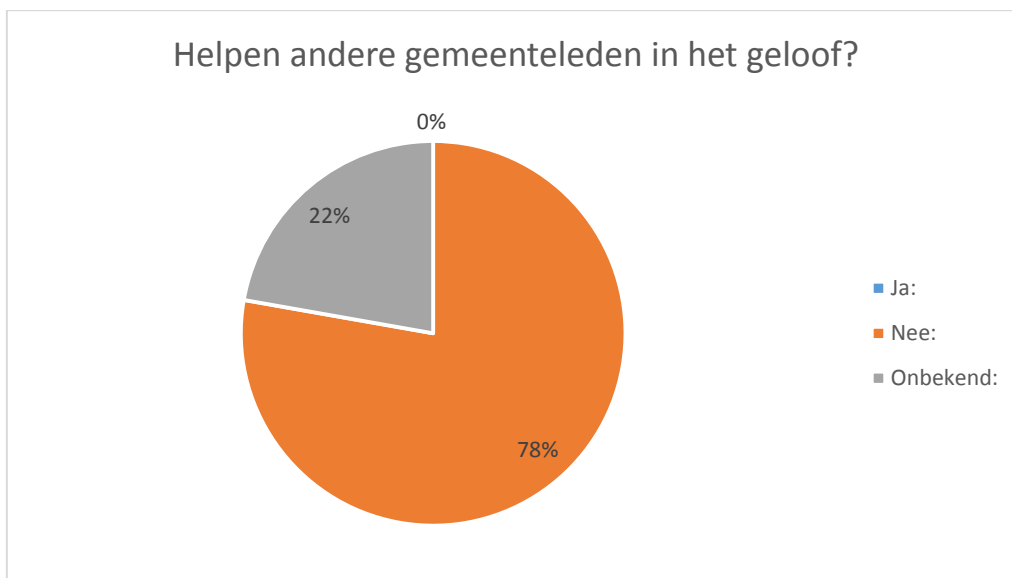
<i>Dit kan beter in het contact met kerkenraadsleden:</i>	
De vragen lijken standaard/ingestudeerd/ze lijken niet echt voor mij te komen	5
Er is geen contact	2
Ze moeten niet zomaar spontaan langskomen	1
Ze mogen vaker langskomen	1
Totaal	9

De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview geven aan weinig tot geen contact met kerkenraadsleden te hebben.

Gemeenteleden

<i>Helpen de andere gemeenteleden je in je geloof?</i>	
Ja	-
Nee	7
Onbekend	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

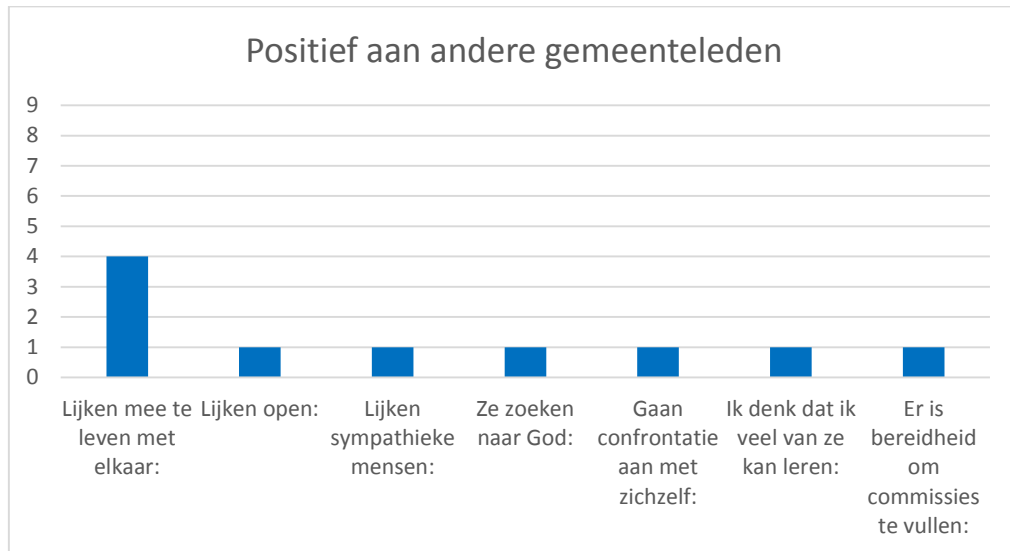
Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat de jongeren door andere gemeenteleden niet geholpen worden in het geloof.

<i>Hoe kan het dat andere gemeenteleden je niet helpen in je geloof?</i>	
Er is geen contact	6
Ik spreek niet met ze over mijn geloof	3
Ik doe er zelf niet veel moeite voor om contact met ze te hebben	1
In het verleden negatieve ervaringen met gemeenteleden	1
Totaal	9

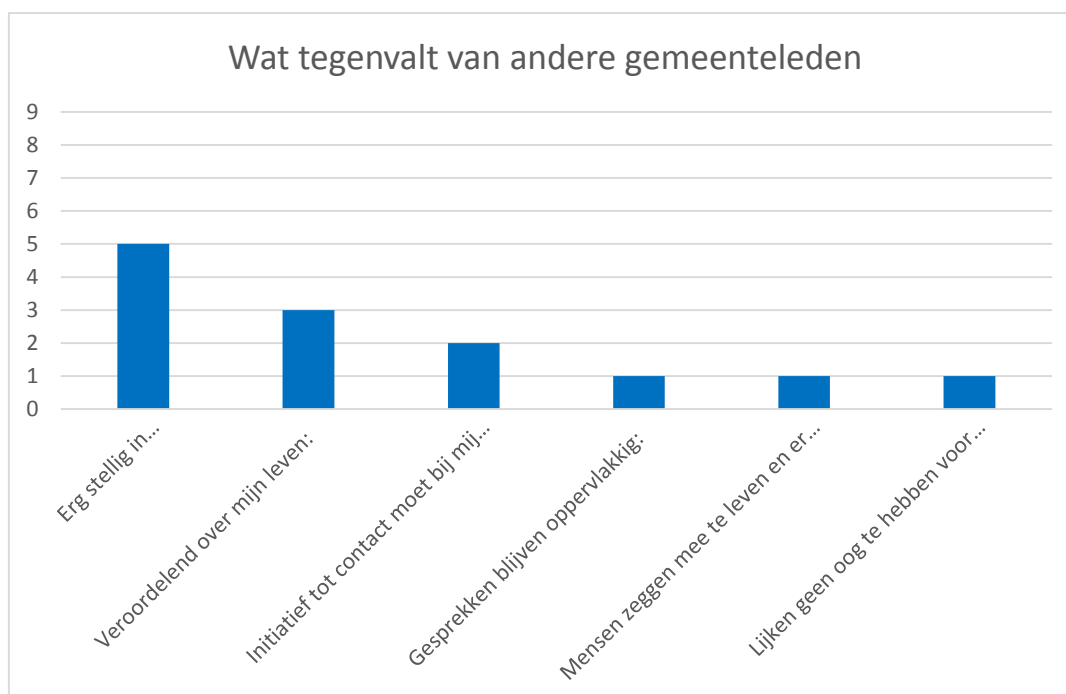

Vanuit het groepsinterview wordt bevestigd dat er geen geloofsgesprekken plaatsvinden met andere gemeenteleden. Daarnaast helpt het de jongeren ook niet dat de gemeente zo vast lijkt te houden aan tradities en dat daar geen gesprek over mogelijk lijkt.

<i>Dit is positief aan de andere gemeenteleden:</i>	
Lijken mee te leven met elkaar	4
Lijken open	1
Lijken sympathieke mensen	1
Ze zoeken naar God	1
Gaan confrontatie aan met zichzelf	1
Ik denk dat ik veel van ze kan leren	1
Er is bereidheid om commissies te vullen	1
<i>Totaal</i>	9

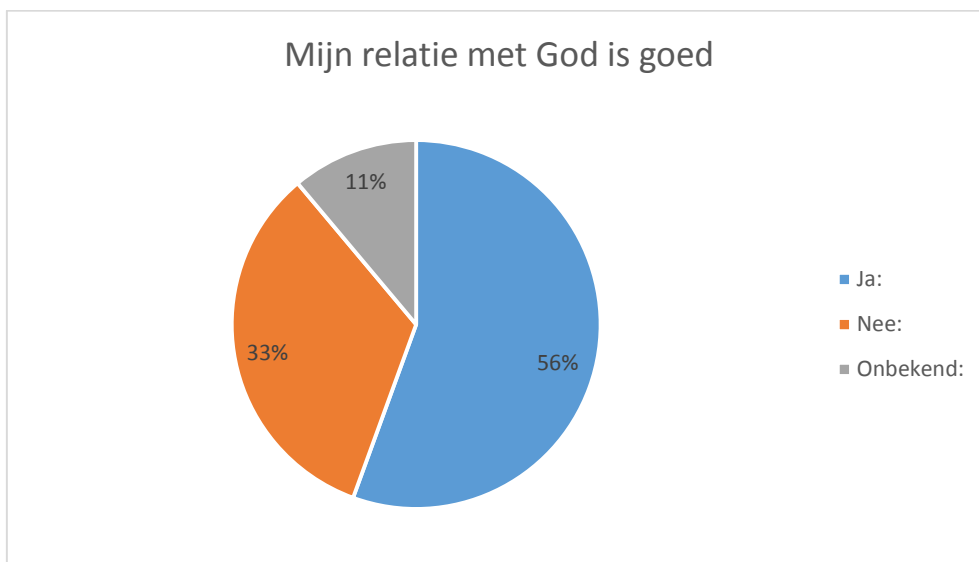
<i>Dit valt me tegen van de andere gemeenteleden:</i>	
Erg stellig in overtuigingen/vasthoudend aan traditie/ niet open voor gesprek over veranderingen	5
Veroordelend over mijn leven	3
Initiatief tot contact moet bij mij vandaan komen	2
Gesprekken blijven oppervlakkig	1
Mensen zeggen mee te leven en er voor je te zijn, in praktijk is dit niet zo	1
Lijken geen oog te hebben voor gemeenteleden die niet in de kerk komen	1
<i>Totaal</i>	9

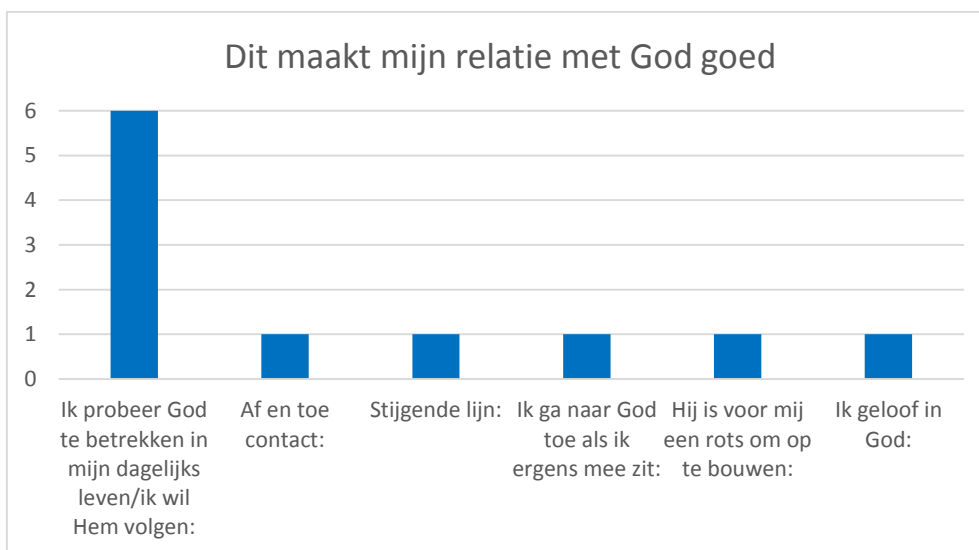
Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat ze het positief vinden aan de andere gemeenteleden dat ze met elkaar mee lijken te leven. Wat ze tegenvalt van de andere gemeenteleden is het feit dat ze niet open lijken te staan voor gesprek over verandering.

Effecten

<i>Mijn relatie met God is goed:</i>	
Ja	5
Nee	3
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	9

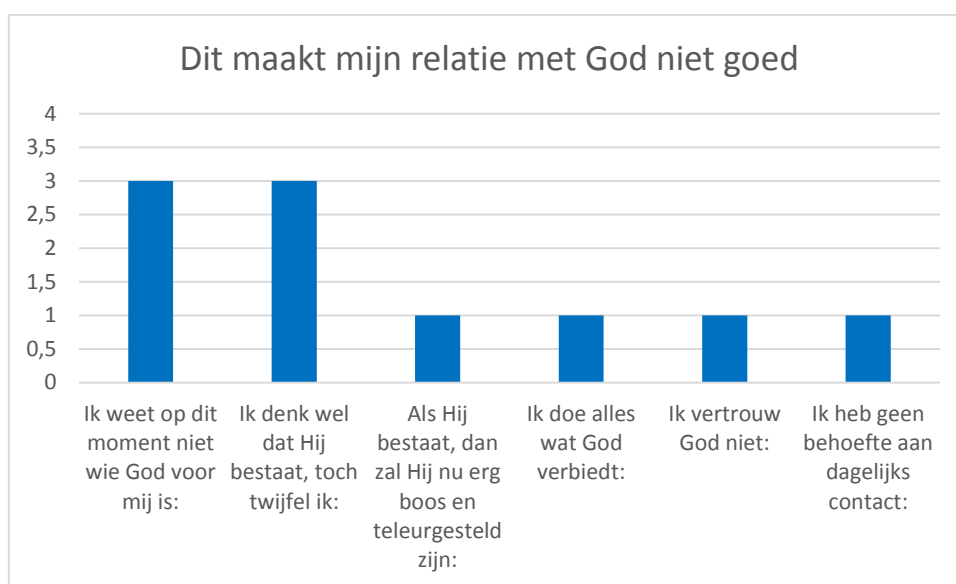

<i>Dit maakt mijn relatie met God goed:</i>	
Ik probeer God te betrekken in mijn dagelijks leven/ik wil Hem volgen	6
Af en toe contact	1
Stijgende lijn	1
Ik ga naar God toe als ik ergens mee zit	1
Hij is voor mij een rots om op te bouwen	1
Ik geloof in God	1
<i>Totaal</i>	6

Alleen ingevuld door mensen die stellen dat hun relatie met God goed is of bij wie het onbekend is.

<i>Dit maakt mijn relatie met God niet goed:</i>	
Ik weet op dit moment niet wie God voor mij is	3
Ik denk wel dat Hij bestaat, toch twijfel ik	3
Als Hij bestaat, dan zal Hij nu erg boos en teleurgesteld zijn	1
Ik doe alles wat God verbiedt	1
Ik vertrouw God niet	1
Ik heb geen behoefte aan dagelijks contact	1
Totaal	4

Alleen ingevuld door mensen die stellen dat hun relatie met God niet goed is of bij wie het onbekend is.

De jongeren uit de groep vinden hun relatie met God goed. Wat het goed maakt is dat ze ondanks al hun onzekerheden toch bij God willen blijven.

<i>De kerk van Haren helpt mij in mijn relatie met God:</i>	
Ja	7
Nee	2
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

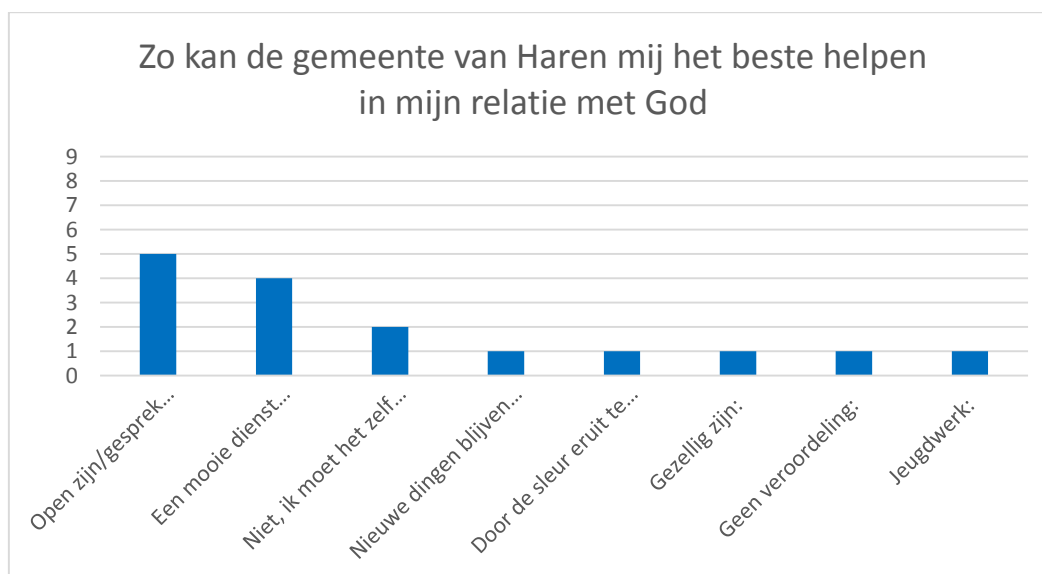
De jongeren in het groepsinterview geven aan dat de kerk van Haren hen niet helpt in hun relatie met God.

<i>De kerk van Haren helpt mij op deze manier met mijn relatie met God:</i>	
Door het jeugdwerk	6
Door de kerkdienst	5
Dat weet ik niet precies	1
Het uiteindelijke verhaal dat hier verteld wordt klopt	1
<i>Totaal</i>	9

Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat vooral de vasthoudendheid aan tradities niet helpend is.

<i>Zo kan de kerk van Haren mij het beste helpen in mijn relatie met God:</i>	
Open zijn/gesprek (organiseren over Godsbeeld, beleving en gevoel	5
Een mooie dienst (jeugddienst/goede preek	4
Niet, ik moet het zelf oplossen	2
Nieuwe dingen blijven vertellen	1
Door de sleur eruit te halen	1
Gezellig zijn	1
Geen veroordeling	1
Jeugdwerk	1
Totaal	9

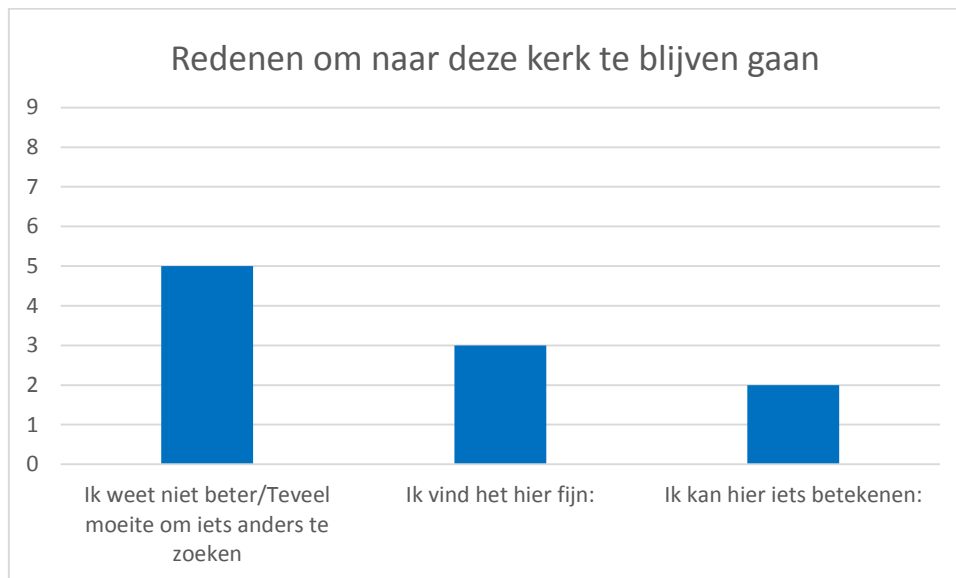
Vanuit het groepsinterview wordt aangegeven dat de gemeente het beste kan helpen door open te zijn over hun geloof. Ook een mooie dienst en een goede preek helpt de groep in het geloof. Wat zij verder belangrijk vinden is dat ze serieus worden genomen in wie ze zijn.

<i>Als ik op dit moment mocht kiezen, zou ik gewoon naar deze kerk blijven gaan:</i>	
Ja	4
Nee	4
Onbekend	1
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

De jongeren die hebben deelgenomen aan het groepsinterview zouden op dit moment wel deze kerk blijven bezoeken.

<i>Redenen om wel naar deze kerk te blijven gaan:</i>	
Ik weet niet beter/Teveel moeite om iets anders te zoeken	5
Ik vind het hier fijn	3
Ik kan hier iets betekenen	2
<i>Totaal</i>	9

Reden om deze kerk wel te blijven bezoeken is volgens de groep dat ze het nu eenmaal zo gewend zijn.

<i>Redenen om niet meer naar deze kerk te gaan:</i>	
Ik denk dat ik ergens anders beter van pas kom	1
<i>Totaal</i>	9